

Helge Kjær Nielsen

Sproglige kommentarer

til

Johannesevangeliet

Bind 1: Kapitel 1 – 10

Forlaget Teoltryk

Sproglige kommentarer til Johannesevangeliet

Forfatter: Helge Kjær Nielsen

Copyright 1996 og 2011

2. udgave, 1. oplag

Forlaget Teoltryk

Aarhus Universitet

Tåsingegade 3

8000 Aarhus C

info@teoltryk.dk

www.teoltryk.dk

I denne udgave er der ingen ændringer af indholdet fra 1. udgave.

Fotografisk, mekanisk eller anden form for gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne bog eller dele heraf er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Tryk: Haderslev Stiftsbogtrykkeri

541-514

Svanemærket tryksag

Forlaget Teoltryk – 2011

ISBN 978-87-7806-039-6

HELGE KJÆR NIELSEN

SPROGLIGE KOMMENTARER

TIL

JOHANNESSEVANGELIET

BIND 1

KAPITEL 1 - 10.

F O R O R D

For nogle årtier siden udgav Holger Mosbech sproglige fortolkninger til enkelte af de nytestamentlige skrifter. De har været til glæde for mange under arbejdet med den græske tekst. Da der formodentlig stadig er et behov for fortolkninger af den art, fremlægges hermed "Sproglige kommentarer til Johannesevangeliet".

Til en sproglig kommentar hører en behandling af de mest relevante tekstkritiske problemer. En sådan vil man også finde i det følgende, men det skal understreges, at det i arbejdet med de tekstkritiske spørgsmål er vigtigt at inddrage f.eks. Søren Giversens bog: Det ny Testaments Teksthistorie, hvor man blandt meget andet finder en kyndig præsentation af de mange håndskrifter og deres indbyrdes forhold.

I det foreliggende arbejde ligger vægten imidlertid ikke i så høj grad på behandlingen af tekstkritiske spørgsmål som på en redegørelse for og drøftelse af en række sproglige forhold. Forklaringen herpå er et ønske om at skabe en større fortrolighed med det græske sprog, herunder i høj grad også dets syntaks. Derfor er der til de sproglige kommentarer i vidt omfang føjet henvisninger til Blass/Debrunner/Rehkopf: Grammatik des neutestamentlichen Griechisch (forkortet BDR) og til min egen kortere fremstilling: Nytestamentlig Græsk. Formlære og Syntaks (forkortet HKN,F, når det gælder Formlæren, og HKN,S, hvis der sigtes til Syntaksen). De sproglige kommentarer skulle også gerne tjene til at tydeliggøre, at en grundig behandling af de sproglige problemer er af afgørende betydning for eksegesen.

Den tekst, de sproglige kommentarer knyttes til, er Nestle-Aland: Novum Testamentum Graece, 4. reviderter Druck, 1981.

Hvor der foreligger citater fra dansk oversættelse af Det nye Testamente, er de taget fra den autoriserede oversættelse fra 1948.

Vedrørende henvisningerne til Blass/Debrunner/Rehkopf: Grammatik des neutestamentlichen Griechisch, gøres der opmærksom på, at det

til §-nummeret og efter kommaet evt. angivne tal (f.eks. § 223,1) ikke - som i registeret bag i BDR - refererer til de med petit skrevne noter, men til det til tallet svarende punkt i hovedteksten.

Jörgen Ledet Christiansen har - tjenstvillig som altid - gennemlæst manuskriptet, hvad jeg gerne her vil udtrykke min taknemlighed over.

Rønde 1986

Helge Kjær Nielsen

KAPITEL 1

V.1 'Εν ἀρχῇ er utvivlsomt inspireret af חַיְשָׁרָב i Gen 1,1. Betydningsmæssigt er der imidlertid den forskel, at ἐν ἀρχῇ betegner tiden forud for den skabelse, der iflg. Gen 1,1 fandt sted "i begyndelsen", og dermed tilkendegives, at ὁ λόγος var præeksistent; jfr. udtrykket ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς i 1 Joh 1,1. Med en lignende betydning som i 1 Joh 1,1 forekommer præpositionsleddet "i begyndelsen" i Prov 8,23 i et udsagn om visdommen.

En række præpositionsled - heriblandt ἐν ἀρχῇ - konstrueres uden bestemt artikel, som tilfældet var tidligere, da der slet ikke var nogen bestemt artikel på græsk; se BDR § 255 og HKN,S § 6.

Da vi opfatter ordet Gud som et egennavn, skal τὸν θεόν og ὁ θεός ikke oversættes bestemt. I øvrigt er θεός også af de nytestamentlige forfattere på vej til at blive opfattet som et egennavn, hvilket fremgår af, at artiklen undertiden udelades.

I v.1c må θεός opfattes som - foranstillet og dermed betonet - subjektsprædikat. Det drejer sig jo i verset om en beskrivelse af ὁ λόγος. Dertil kommer, at et prædikatsled almindeligvis ikke har artikel; se dog f.eks. τὸ φῶς i v.4.

V.3 Imperfektformen ἦν i v.1 og 2 understreger, at der i de pågældende vers skal beskrives en tilstand. På den baggrund falder aoristformen ἐγένετο i øjnene. Den tydeliggør, at der nu sigtes til skabelsen.

V.3 rummer i øvrigt 2 tekstkritiske problemer. P⁶⁶ κ* D f¹ pc læser οὐδὲν og ikke οὐδὲ ἔν. Den sidste læsemåde er lectio difficilior og støttes tilmed af bl.a. det vigtige vidne P⁷⁵. Det andet - og vanskeligere - problem er, hvorvidt relativsætningen ὃ γέγονεν skal forbindes med det foranstående οὐδὲ ἔν, som versinddelingen forudsætter, eller med ἐν αὐτῷ ζῶν ἦν i begyndelsen af v.4, som angivet ved tegn-sætningen i Nestle-Aland. Vælges den førstnævnte mulighed, bliver oversættelsen: "Og uden det (nemlig ordet) blev intet (οὐδὲ ἔν egentlig = ikke engang én ting; se BDR § 3o2) til af det, som er til. I det var liv osv." Forbindes ὃ γέγονεν derimod med det efterfølgende, kan der oversættes: "Og uden det blev intet til. Det, som er blevet til i det (evt. ved det), var liv", eller: "Og uden det blev intet til. Det, som er blevet til, var liv i det (evt. i ham)". Da de ældste håndskrifter ikke yder nogen større hjælp til vurde-

ring af tekstkritiske problemer af denne art (dog markerer p⁷⁵ et ophold efter οὐδέ ἔν), og da der heller ikke kan anføres klare grammatiske eller eksegetiske argumenter til fordel for nogen af læsemåderne, forbliver det et åbent spørgsmål, hvilken af de 2 der er at anse for at være den oprindelige. De fleste kommentatorer vil dog sætte punktum efter οὐδέ ἔν blandt andet med den begrundelse, at en sådan læsemåde bedst føjer sig ind i prologens rytmiske opbygning, og rigtigt er det, at det for prologen karakteristiske, at et nyt led indledes med et ord fra slutningen af det foregående led, også kan påvises i den sidste del af v.3, hvis der sættes punktum efter οὐδέ ἔν. Så bliver γέγονεν en genoptagelse af ἐγένετο. Alligevel er jeg tilbøjelig til at mene, at det rigtige må være at forbinde ὁ γέγονεν med det foregående. I modsat fald kan ζῶν i sætningen ἐν αὐτῷ ζῶν ἦν ikke - som det i øvrigt er tilfældet i Joh. - betegne det liv fra Guds virkelighed, som ὁ λόγος netop åbenbarer. Hertil kommer, at ἐν αὐτῷ ζῶν ἦν naturligt kan opfattes som en ny strofe på linje med ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος i v.1.

V.5 Det καί, der indleder den anden sætning i v.5, har adversativ betydning; se BDR § 442,1.

Verbet καταλαμβάνειν kan blandt andet betyde 'gribe', 'tage imod', 'få magt over', 'overvinde', 'begribe', 'forstå', og flere af disse betydninger kunne give mening i v.5. Under indtryk af betydningen af καταλαμβάνειν i 12,35 og af den betonedede dualisme mellem τὸ φῶς og ἡ σκοτία forekommer det nærliggende at oversætte sætningen ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν: "mørket overandt det ikke". Det beslægtede verbum παρέλαβον i v.11 har dog foranlediget nogle til at oversætte: "mørket tog ikke imod det". Andre igen gør gældende, at κατέλαβεν i v.5 har betydningen 'begreb', 'fattede', idet de betragter sætningen som en meningsmæssig parallel til v.loc. Og NT har eksempler på, at det pågældende verbum i hvert fald i medium kan have betydningen 'begribe', 'forstå' (Ap.G. 4,13; 10,34; Efes 3,18).

Hvis aoristformen κατέλαβεν refererer til et bestemt forsøg på at overvinde lyset (såfremt nu denne forståelse af verbet er rigtig), kunne der være tænkt på Gen 3 eller snarere på Jesu død. Der kan imidlertid også være tale om en kompleksiv aorist (BDR § 332), der omfatter alle forsøg på at overvinde lyset, eller - nok mindre sandsynligt - en gnomisk aorist (BDR § 333), der udtrykker, hvad der altid er mørkets hensigt i forhold til lyset.

Foretrækkes én af de andre betydninger af κατέλαβεν, sigter aorist-formen formentlig til den periode, da τὸ φῶς var inkarneret i Jesus.

V.6 Se vedrørende udtrykket ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννης BDR § 144 og HKN, S § 29.

V.7 Da εἰς μαρτυρίαν allerede angiver hensigten med ἦλθεν (se om betydningen af εἰς HKN,S § 61), tjener den første ἴνα-sætning primært som en præcisering af vidnesbyrdet. Μαρτυρία og μαρτυρεῖν er i øvrigt centrale ord i evangeliets skildring af Døberens og hans virke.

I det afsluttende præpositionsled må αὐτοῦ referere til Ἰωάννης. Sprogligt består ganske vist også den mulighed at knytte pronominet til τοῦ φωτός.

V.8 Sætningen ἀλλ' ἴνα μαρτυρήσῃ κτλ. kan opfattes som en ellipse, altså som en forkortet udtryksmåde (jfr. 13,18 og 1 Joh 2,19), men det er mere nærliggende at se ἦλθεν (v.7) eller ἦν (v.8) som bestemende for konstruktionen. Man kan så gengive udsagnet sådan: "men han kom (evt. var der), for at han skulle vidne osv."

V.9 Der er flere måder at analysere v.9 på. Én mulighed er at opfatte τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν som subjekt og ἦν ... ἐρχόμενον som en perifrastisk verbalkonstruktion. Oversættelsen bliver så: "Det sande lys var ved at komme". Forstået på den måde kommer verset, som p. Seidelin har udtrykt det, "i hørligt klammeri med v.10" (ἐν τῷ κόσμῳ ἦν), og dertil kommer, at afstanden mellem ἦν og ἐρχόμενον udgør en vanskelighed. En anden mulighed er at opfatte τὸ φῶς som subjekt og τὸ ἀληθινόν som subjektsprædikat, eller at se en forbindelse til den første del af prologen og opfatte ὁ λόγος som det underforståede subjekt for ἦν og τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν som subjektsprædikat. I sidste tilfælde må oversættes: "Det (nemlig ordet) var det sande lys osv." Participiet ἐρχόμενον må så enten knyttes til πάντα ἄνθρωπον, hvad der sprogligt er nærliggende, da ordet er ubestemt og står i umiddelbar forlængelse af ἄνθρωπον, eller til τὸ φῶς, hvad der må foretrækkes, da ἐρχεσθαι εἰς τὸν κόσμον lyder som et kristologisk udtryk.

V.10 Ὁ κόσμος betyder egentlig hele den skabte verden, men i dette vers er ordet brugt om menneskene i denne verden. Kun under den forudsætning giver verbet ἔγνω mening.

Det sidste καί i v.10 har adversativ betydning, hvad καί i v.11 også har.

Maskulinumformen αὐτόν i v.10 viser, at enten er ὁ λόγος det underforståede subjekt (da τὸ φῶς er neutrum, kan det ikke være subjekt), eller også er evangelisten ophørt med at udtrykke sig symbolsk og skriver αὐτόν, fordi han sigter til Jesus.

V.11 Det er klart nok, at τὰ ἔθνη og οἱ ἔθιοι betyder 'hans eget' og 'hans egne', men det er ikke klart, om ordene skal forstås ud fra v.3 og v.10 og anses for at have universel betydning, eller de er at opfatte som betegnelser for henholdsvis Israel og jøderne. Under indtryk af prologens universelle perspektiv forekommer den førstnævnte forståelse at være den sandsynligste.

V.12 Ordet ἐξουσία (jfr. ἔξεστιν og ὦν, οὐσα, ὄν), der kan betyde 'ret', 'frihed', 'magt', 'myndighed', synes her at være brugt i den førstnævnte betydning. Til ἐξουσία er føjet en infinitiv, der tjener til at definere, hvordan den nævnte ἐξουσία virkeliggøres. Τοῖς πιστεύουσιν κτλ. er en apposition til αὐτοῖς.

V.13 Der ville være en bedre syntaktisk sammenhæng mellem v.12 og v.13, hvis der med b Ir^{lat} og Tert læses singularis ((qui) non ... natus est i stedet for οἱ οὐκ ... ἐγεννήθησαν), idet relativpronomet så måtte knyttes til det umiddelbart foranstående αὐτοῦ. Den stærke bevidnelse af pluralisformen (bl.a. p⁶⁶κ B^{2C} og - med ἐγεννήθησαν i stedet for ἐγεννήθησαν - p⁷⁵AB*) samt det forhold, at man lettere kan forestille sig, at et ikke-kristologisk udsagn er ændret til et kristologisk, end en ændring i modsat retning, taler stærkt til fordel for den af Nestle-Aland foretrukne læsemåde.

V.14 Σκηνοῦν (jfr. substantivet ἡ σκηνή: 'telt', 'hytte', 'bolig') må forstås på baggrund af de blandt andet i GT forekommende vidnesbyrd om et telt som bolig for Guds nærvær. En sådan bolig for Guds nærvær var allerede det såkaldte Åbenbaringstelt (Ex 33,7ff.). Da μονογενοῦς er et adjektiv i genitiv af μονογενής, betyder δόξαν ὡς μονογενοῦς 'en herlighed som en énbares'.

Om πατήρ uden bestemt artikel se BDR § 257,3.

Skal πλήρης, der forklarer de efterfølgende genitivformer χάριτος og ἀληθείας (se BDR § 182,1), opfattes som maskulinum, må det referere til ὁ λόγος i v.14a. Imidlertid forekommer πλήρης undertiden som indeklinabelt adjektiv, og er det tilfældet på dette sted, kan πλήρης knyttes til δόξαν eller evt. til μονογενοῦς.

Dobbeltudtrykket χάρις καὶ ἀλήθεια er ugræsk og må forklares ud fra GT, hvor vi f.eks. møder ordparret ἡμῶν ἰσθῆναι som karakteristisk af Gud. I øvrigt forekommer χάρις kun i evangeliets prolog,

V.15 Perfektformen κέκραγεν (af κράζειν) har - som det parallelt anvendte verbum μαρτυρεῖ viser - betydning som præsens, hvad der i øvrigt også er adskillige eksempler på i den klassiske litteratur og desuden f.eks. i LXX. Se BDR § 341 .

Verbet λέγειν kan betyde 'tale om', 'sige om' (jfr.8,27); οὗτος ἦν ὃν εἶπον kan derfor oversættes: "Denne var det, om hvem jeg sagde". Jfr. konstruktionen i 1,30.

Man ville vente εἶναι i stedet for ἦν, og det kan være den vanskelighed, ἦν rummer, som forklarer læsemåden οὗτος ἦν ὃ εἶπων i κ¹B*C*.

Udtrykket ἐμπροσθέν μου γέγονεν betyder iflg. blandt andre W.Bauer (se Wörterbuch zum Neuen Testament, Sp.510,f.), at Jesus er Døberens foranstillet i rang. Argumentet for denne forståelse er, at den tidlige foranstilling udtrykkes i den følgende sætning.

I versets sidste sætning ὅτι πρῶτος (πρῶτος = πρότερος, se BDR § 62) μου ἦν (jfr.v.30) må genitiven μου opfattes som andet sammenligningsleds genitiv; se BDR § 185,1. Formentlig har πρῶτος tidlig betydning, men ordet kunne dog også udtrykke en forskel i rang.

V.16 Da ὅτι er bevidnet af de 2 vigtige papyrushåndskrifter P⁶⁶ og P⁷⁵ og desuden af blandt andre κ B C* D, og da læsemåden med ὅτι (og ikke καὶ) tilmed er den vanskeligste, må den anses for at være den oprindelige.

Καὶ foran χάριν ἀντὶ χάριτος er epekegetisk; et sådant καὶ indleder en nærmere bestemmelse af et ord eller et udsagn; se BDR § 442,6. Det dunkle præpositionsled χάριν ἀντὶ χάριτος er undertiden - med henvisning til blandt andet v.17 - forstået som udtryk for, at den i Jesus Kristus åbenbarede nåde træder i stedet for den gamle pagts nåde. Sprogligt er dette en nærliggende mulighed, da ἀντὶ ofte netop har betydningen 'i stedet for'. Den nævnte forståelse rummer imidlertid den vanskelighed, at evangelisten ikke taler om den gamle

pagt under synsvinklen nåde. Man må derfor nok forstå præpositionsleddet χάρις ἀντὶ χάριτος som et udtryk for, at den ene oplevelse af den med Jesus åbenbarede nåde hele tiden afløses eller bedre efterfølges af den næste; jfr. oversættelsen 'nåde over nåde'.

V.17 I Joh. er den asyndetiske (α-συν-δετος = usammenbundet) konstruktionsmåde hyppigt forekommende. I dette vers er det 2 sætninger, der står uden sammenbinding.

Singularisformen ἐγένετο viser, at ordparret ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια opfattes som snævert sammenhørende.

V.18 Da der med μονογενῆς θεός nødvendigvis må være sigtet til Jesus, og da han i øvrigt ikke betegnes θεός (se dog 2o,28), er det forståeligt, at visse håndskrifter (heriblandt A) læser υἱός og ikke - som blandt andre P⁶⁶P⁷⁵ B - θεός.

I koine-græsk forekommer εἰς undertiden, hvor der i klassisk græsk forekommer ἐν. Et oplagt eksempel herpå har vi i udtrykket ὁ ὢν εἰς τὸν κόσμον. Da der er tale om en hvilen på et bestemt sted, ville der i klassisk græsk ikke kunne forekomme εἰς; jfr. i øvrigt BDR § 2o5.

Den grundlæggende johannæiske tanke, at ingen anden end Sønnen kan åbenbare og fortolke Guds væsen og vilje, kommer til udtryk i sætningen ἐκεῖνος ἐξηγήσατο (af ἐξηγεῖσθαι); ἐξηγήσατο kan opfattes som en kompleksiv aorist. Af ἐξηγεῖσθαι er i øvrigt dannet substantiverne ἡ ἐξηγήσις og ὁ ἐξηγητής, som vi tydeligt genkender i låneordene eksegesis og ekseget.

V.19 Udtrykket οἱ Ἰουδαῖοι forekommer hyppigt i Joh. og ofte som betegnelse for de jødiske autoriteter i Jerusalem, der var fjendtligt indstillet over for Jesus.

Da der findes flere eksempler på futurum indikativ i stedet for aorist konjunktiv i en hensigtsbisætning (se BDR § 369 og HKN,S § 191), kan det ikke udelukkes, at læsemåden ἐρωτήσουσιν i P⁷⁵ er den oprindelige. Spørgsmålet betyder dog næppe noget for meningen i udsagnet. Når οὐ i versets sidste sætning er anbragt foran det spørgende pronomen τίς, er det for at give det personlige pronomen en særlig accentuering (se BDR § 475,1).

V.2o Verbet ὁμολογεῖν, der i NT ofte er brugt i religiøs betydning om dette at bekende sin tro (se f.eks. 9,22 og 12,42), betyder her

i Døberens mund 'sige rent ud', 'åbent vedgå'.

Χριστός, der efterhånden - men ikke i dette vers - blev opfattet og anvendt som et egennavn, er egentlig et verbaladjektiv dannet af χρί-ειν og den græske gengivelse af הָשִׁיב.

V.21 Da προφήτης er determineret, må der tænkes på en bestemt skikkelse; det kan være den i Deut 18,15 nævnte. Se HKN, S § 2.

V.22 Foran sætningen ἵνα ἀποκρισιν δώμεν må underforstås f.eks. εἶπον ἡμῖν (εἶπον forstået som aorist imperativ),

V.23 Βοῶντος er et substantiveret participium (præs., aktiv, mask., sing.) i ubestemt form. Direkte oversat står der i sætningen: "Jeg er en i ørkenen råbendes røst". Joh. har εὐθύνατε, hvor LXX læser ἐτοιμάσατε, men det kan skyldes fortsættelsen i LXX, der lyder εὐθείας ποιεῖτε κτλ.

V.24 Læses der med $\kappa^2 A^C C^3 W^S \Theta$ m.fl. oi foran ἀπεσταλμένοι, oplyser v.24, at de udsendte (dvs. de i v.19 nævnte præster og levitter) hørte farisæerne til. Tekstens læsemåde, der har støtte i så vægtige håndskrifter som P⁶⁶P⁷⁵κ*Α*Β C*L Ψ m.fl., rummer 2 forståelsesmuligheder. Den kan nemlig enten forstås som et udsagn om, at de i v.19 nævnte var udsendt (ἀπεσταλμένοι ἦσαν perifrastisk konstruktion) af farisæerne, eller som et udsagn om en gruppe, der ikke er identisk med den i v.19 nævnte. Der kan så oversættes: "Også nogle af farisæerne var blevet udsendt". Den sidste mulighed må anses for at være den sandsynligste. Om ἐκ med genitiv = partitiv genitiv se BDR § 164,2.

V.25 Om den adverbielle brug af τί se BDR § 299,3 og HKN, S § 87.

V.26 Den i NT hyppigt forekommende konstruktion ἀπεκρίθη ... λέγων er at betragte som en semitisme; jfr. γμκλ ... γβγνγ.

V.26 er et eksempel på, at evangelisten ofte undlader μὲν ... δέ (navnlig δέ), hvor det ville være oplagt at anvende disse partikler.

I udtrykket μέσος ὑμῶν ἔστηκεν κτλ. er genitivformen ὑμῶν bestemt af det til subjektet for ἔστηκεν knyttede adjektiv μέσος.

Se vedrørende ἔστηκεν samt formerne στήκει og εἰσπήκει i det tekst-kritiske apparat HKN, F § 78 anm.6 og § 125. De 3 læsemåder har hver for sig god bevidnelse i håndskrifterne.

V.27 Genitivformen οὗ (af ὅς) må ses i forbindelse med τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος og betegnes som en possessiv genitiv. På grund af afstanden mellem οὗ og τὸν ἱμάντα κτλ. genoptages genitiven med et på sin vis overflødigt αὐτοῦ (se Matth 3,11 og Ap.G. 13,25). I en oversættelse er det umuligt, men også overflødigt at få både οὗ og αὐτοῦ med. Konstruktionen er måske at betegne som en semitisme. Som det ses eksempelvis i Luk 15,19.21; Ap.G. 13,25; Apok 4,11 og 5,2.4.9.12 konstrueres ἄξιός ofte med udfyldende infinitiv, og konstruktionen ἵνα λύσω i v.27 er da også betydningsmæssigt en parallel til den nævnte konstruktion med infinitiv (jfr. BDR § 393,3 og 379 samt HKN,S § 149c).

Ἵπόδημα (jfr. ὑποδεῖν) betegner 'det, der er bundet under', og bruges derfor ofte i betydningen 'sandal' og om fodtøj i det hele taget.

Det tekstkritiske apparats oplysninger om de forskellige læsemåder, når det gælder v.27, giver et godt indtryk af, at indflydelsen fra parallelle udsagn i betragtelig grad har præget tekstoverleveringen. Således er ἱκανός, der ganske vist forekommer i så tidlige håndskrifter som P⁶⁶ og P⁷⁵, formentlig et resultat af parallellindflydelse fra Matth 3,11; Mark 1,7 og Luk 3,16.

V.28 Der er varierende vidnesbyrd om navnet på den lokalitet, hvor de skildrede begivenheder fandt sted. Det er dog åbenbart, at læsemåden med navnet Βηθανία er bedst bevidnet, da P⁶⁶ P⁷⁵ κ Β C W^s og enkelte andre læser Βηθανία. Det er formentlig det forhold, at man ikke har kunnet lokalisere Βηθανία, der ikke må forveksles med Βηθανία nær Jerusalem, som forklarer forekomsten af alternative læsemåder. Således bevidner Origenes eksistensen af en lokalitet ved navn Βηθαβαρά.

I ὅπου-sætningen må ἦν ... βαπτίζων opfattes som en perifrastisk verbalform, der understreger det permanente.

V.29 Τῆ ἐπαύριον (se også 1,35.43; 6,22 og 12,12) er et forkortet udtryk for τῆ ἐπαύριον ἡμέρα.

Nominativformen ὁ ἄμνος viser, at ἴδε er brugt som interjektion, og at sætningen er en nominalsætning.

Βλέπει og λέγει er eksempler på anvendelsen af historisk præsens med det formål at gøre beskrivelsen af et handlingsforløb mere levende og nærværende. Se endvidere λέγει i v.36 og εὐρίσκει i v.41; 43 og 45.

Ἀῤρω, hvis grundbetydning er 'at løfte op', har her betydningen 'at løfte op for at skaffe af vejen', 'fjerne'; jfr. 1 Joh 3,5. Om den lidende Herrens tjener hedder det i Jes 53,4 (LXX): οὗτος τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν φέρει.

V.30 I præpositionsleddet ὑπὲρ οὗ er ὑπὲρ tilsyneladende brugt med en lignende betydning som præpositionen περί (se BDR § 231,1). Dog består også den mulighed, at ὑπὲρ har betydningen 'til bedste for'. Selv om flere håndskrifter læser περί, er bevidnelsen tydeligt til fordel for ὑπὲρ. Foruden af P⁶⁶ P⁷⁵ er ὑπὲρ bevidnet af P⁵, der har fragmenter af Joh., hvortil 1,23-31 hører, og af B m.fl. Sammenlign i øvrigt konstruktionen i v.30 med den, der forekommer i v.15, og se kommentaren til dette vers.

V.31 Se vedrørende ἤδειν i dette vers og i v.33 HKN,F § 88 nr.69. "Iva-sætningen er afhængig af ἤλαθον ἐγὼ κτλ. Det er nærliggende i participiet βαπτίζων at se udtryk for en hensigt med ἤλαθον; se BDR § 418,4 og HKN,S § 177.

V.32 I stedet for den finitte verbalform ἐμεινεν kunne man have ventet et med καταβαῖνον parallelt participium, nemlig μένον ligesom i v.33; jfr. BDR § 468,3.

V.33 Infinitiven βαπτίζειν udtrykker hensigten med sendelsen; jfr. BDR § 390,1 og HKN,S § 159. 'Εφ' ὧν ἄν τις er et eksempel på casus eventualis i en relativ bisætning; der er casus eventualis, fordi det er et åbent spørgsmål, hvem det relative pronomen refererer til. Se HKN,S § 147c. Se vedrørende τις HKN,F § 88 nr.72.

V.34 Perfektformerne ἐώρακα (se vedr. den særlige reduplikation HKN, F § 44b anm.2) og μεμαρτύρηκα skal formentlig betone den blivende gyldighed og værdi af det, Døberen har erfaret og aflagt vidnesbyrd om.

Selv om læsemåden ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ støttes af de fleste - også blandt de ældste - håndskrifter, er mange tilbøjelige til at anse læsemåden ὁ ἐκλεκτός τοῦ θεοῦ for at være den oprindelige. Dels er denne læsemåde gammel, hvad især P⁵, der synes at have læst ἐκλεκτός, og K*, men også latinske og syriske skrifter vidner om, dels er det lettere at forestille sig en ændring fra den sjældent forekommende Jesusbetegnelse ἐκλεκτός (betegnelsen findes i øvrigt kun i Luk 23,35; jfr.

ὁ ἐκλελεγμένος i Luk 9,35) til υἱός end en ændring fra υἱός til ἐκλεκτός.

V.35 Se vedrørende εἰσπήκει HKN,F § 78 anm.6 og S § 125.

Det er almindeligt på græsk, at verbet har singularisform, når det står foran et flerleddet subjekt og første led er singularis. Εἰσπήκει er altså bestemt af ὁ Ἰωάννης, men ikke af det følgende led i subjektet ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Se BDR § 135,1.

V.37 Λαλοῦντος er udfyldende participium i apposition til den af ἤκουσαν bestemte genitiv αὐτοῦ; direkte oversat: "De hørte ham tale"; jfr. BDR § 416,1.

Ἠκολούθησαν opfattes bedst som en ingressiv aorist. Se om denne BDR § 331 og HKN,S § 119.

V.38 I udtrykket οἱ δέ er artiklen anvendt med lignende betydning som et personligt (evt. demonstrativt) pronomen; se også f.eks. 2,8 og 18,7. Jfr. BDR § 251.

Relativsætningen ὃ ... διδάσκαλε er at betragte som en parentetisk bemærkning. "Rabbi!" - (et ord) som, når det oversættes, betyder: Mes-ter - "hvor bor du?"

Verbet μένειν, der her er brugt i betydningen 'opholde sig', 'bo', er meget hyppigt forekommende i Joh. (40 gange) og tjener sammen med præpositionen ἐν ofte til at betegne det særlige forhold og gensidige fællesskab mellem Faderen og Sønnen og mellem Sønnen og dem, der tror.

V.39 Såfremt der med så vægtige vidner som P⁵ (sandsynligvis) p⁶⁶ p⁷⁵ og B m.fl. skal læses ὄψεσθε (læsemåden ὕδετε (2.aor., imp., akt., 2.plur.) skyldes nok verbet εἶδαν i det følgende), må καί opfattes som καί consecutivum. "Kom, og så skal I se". Jfr. BDR § 442,2.

Der er i NT - svarende til sprogbrugen i klassisk græsk - i forbindelse med forekomsten af ytringsverber mange eksempler på, at verbaltiden i den direkte tale (ofte præsens) fastholdes uændret i indirekte tale. I NT gælder denne regel med ikke at ændre verbaltiden imidlertid ikke alene efter ytringsverber, men også efter verber, der betegner en tro, en iagttagelse eller lignende, som det blandt andet ses af præsensformen μένειν. På dansk må der i sådanne tilfælde oversættes ved fortid. Se BDR § 324 og HKN,S § 111.

Ἔμειναν må opfattes som kompleksiv aorist, dvs. opholdet var begrænset til denne dag. Se BDR § 332.

ἕξα δεκάτη er efter jødisk sprogbrug kl.16⁰⁰, da jøderne tæller timerne fra 6⁰⁰ morgen. Efter romersk sprogbrug er den 10.time derimod kl. 10⁰⁰, idet romerne tæller fra midnat. Det er en udbredt antagelse, at det i Joh. er den jødiske sprogbrug, der er anvendt.

V.40 Konstruktionen ἀκούειν παρά forekommer primært i Joh. Se også 6,45; 7,51; 8,26.38.40 og 15,15. Jfr.BDR § 173,1.

V.41 Πρῶτον kan opfattes som et adjektiv i akkusativ knyttet til σύνωνα og som en antydning af, at Andreas senere fandt andre. Betragtes πρώτον som et adverbium, kan betydningen være som ovenfor nævnt, nemlig at han senere fandt andre, evt. foretog sig andre ting, men man kunne også tolke udtrykket som en antydning af, at den anden af de allerede i v.35 nævnte 2 disciple senere fandt sin broder. Det sidste må være meningen, hvis der i stedet for πρώτον skal læses πρώτος, dvs. hvis vi har et adjektiv i nominativ knyttet til οὗτος og dermed til Andreas. Πρώτος er dog væsentligt svagere bevidnet end πρώτον og må anses for at være en sekundær læsemåde.

Når det relative pronomen er neutrum (ὅ), selv om τὸν Μεσσίαν er maskulinum, er forklaringen den, at ὅ refererer til betegnelsen eller navnet Messias; jfr. relativpronomet ὅ i v.38 og 42. I øvrigt forekommer den transskriberede form Μεσσίας i hele NT kun i dette vers samt i 4,25.

V.42 A B² Ψ m.fl. læser ikke Ἰωάννου, men Ἰωνᾶ (jfr. 21,15). Formentlig skyldes denne læsemåde indflydelse fra Matth 16,17. Den mulighed kan ikke udelukkes, at Ἰωάννης og Ἰωνᾶς er forskellige gengivelser af det samme hebraiske navn.

Den bedste gengivelse af Κηφᾶς (aramaisk כִּפְיָא) ville være Πέτρα (klippe), men da formen skal være maskulinum, gengives med Πέτρος (sten).

V.43 Trods det, at ὁ Ἰησοῦς først nævnes efter verbet λέγει, må det dog formodes, at han også er subjekt for verberne ἠθέλησεν og εὐρίσκει. At opfatte den sidst nævnte, nemlig Peter, som subjekt for de pågældende verber giver ikke nogen god mening.

Se vedr. ἠθέλησεν HKN,F § 44a anm.1.

V.45 Foran det relative pronomen ὃν må underforstås et τοῦτον som objekt for εὐρήκαμεν. Udeladelsen af et demonstrativt pronomen foran det relative er hyppigt forekommende. Ἰησοῦν υἱὸν κτλ. er apposition til det underforståede τοῦτον og dermed en præcisering af objektet for εὐρήκαμεν.

Påfaldende er det direkte objekt (ὄν) til ἔγραψεν. Naturligere ville det være at konstruere med περί (se 5,46) eller med ἐπί (se 12,16). Vedrørende singularisformen ἔγραψεν foran det toleddede subjekt Μωϋσῆς ... καὶ οἱ προφήται se kommentarerne til v.35.

V.47 Efter en præposition kan det personlige pronomen forekomme med samme betydning som det reflektive, hvad præpositionsleddet πρός αὐτόν er et eksempel på. Se i øvrigt BDR § 283, især pkt.2.

V.48 Se vedrørende konstruktionen πρό τοῦ ... Φίλιππον φωνῆσαι HKN, S § 170c.

Participiet ὄντα kan godt opfattes som apposition til det første σέ, men sandsynligvis er det at betragte som et udfyldende participium i forbindelse med εἶδόν σε.

V.50 Μερίζω (= μερίζονα, som p⁶⁶ κ og få andre vidner læser) er neutrum, akkusativ, pluralis og objekt for ὄψη (af ὄραν); se HKN,F § 26 d og e.

V.51 Det udfyldende participium ἀνεφύγῳτα er perfektum af ἀνοίγω (se HKN,F § 88 nr.9) og tilkendegiver dermed, at der er skabt og stadig er åben adgang til himlen.

De udfyldende participier ἀνα- og καταβαίνοντας er præsensformer og markerer englens stadige stigen op og ned.

KAPITEL 2

V.1 Det land eller område, hvori en by ligger, anføres i genitiv; τῆς Γαλιλαίας må derfor betegnes som en partitiv genitiv. Se BDR § 164,3.

V.2 Se vedrørende forholdet mellem singularisformen ἐκλήθη og det efterfølgende toleddede subjekt ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ kommentarerne til 1,35.

V.3 Λέγει er den første af en række forekomster af historisk præsens i beretningen om vinunderet; se λέγει i v.4; 5; 7; 8 og 10 samt φωνεῖ i v.9.

Den af κ* og enkelte andre håndskrifter bevidnede længere læsemåde οἶνον οὐκ εἶχον, ὅτι συνετελέσθη ὁ οἶνος τοῦ γάμου· εἶτα er forment-

lig at betragte som en tydeliggørelse af den absolutte genitiv ὑστερήσαντος οίνου, i hvilken ὑστερεῖν er brugt på en lidt usædvanlig måde.

V.4 Τί ἐμοὶ καὶ σοί (hvad for mig og for dig? = hvad har jeg med dig at gøre?) er en udtryksmåde, som er bestemt af den i GT forekommende formulering יְלִי לִי-הֵם (se f.eks. Jdc 11,12; 1 Reg 17,18 og 2 Reg 3,13).

ἤκει (er kommet) er ét af de få verber, hvis præsensformer har betydning som perfektum. Se BDR § 322,2.

Da evangelisten ofte bruger substantivet ὦρα i prægnant betydning om timen for Jesu herliggørelse (se f.eks. 12,23,27; 13,1 og 17,1; jfr. 7,30 og 8,20), må det overvejes, hvorvidt denne forståelse af ὦρα skal høres med i beretningen om vinunderet.

V.5 Da casus eventualis i en relativsætning giver udtryk for, at det er uklart, hvem eller hvad det relative pronomen refererer til, er det sprogligt korrekt med det ubestemt relative pronomen ὃ τι i sætningen ὃ τι ἄν λέγη κτλ.

V.6 Participiet κείμεναι kan forbindes med ἦσαν og altså ses som led i en perifrastisk konstruktion, men det er også muligt - trods et manglende καί - at betragte κείμεναι og χωροῦσαι som 2 parallelle participier i apposition til λίθιναι ὕδρια.

Præpositionen κατὰ betyder her formentlig 'i overensstemmelse med', men kunne også betyde 'med henblik på'.

Den foran μετρητάς stående præposition ἀνά har distributiv (fordelende, inddelende) betydning; karrene rummede altså ca. 100 liter hver; se BDR § 204 og HKN,S § 60.

En μετρητής er et rummål af størrelsesordenen ca.40 liter.

V.7 Det, man fylder op med, anføres i genitiv; derfor ὕδατος. Se HKN,S § 44c.

Ἔως ἄνω = 'ind til foroven', dvs. 'helt til randen'.

V.8 Den jødiske litteratur giver ikke nærmere indblik i, hvilken funktion en ἀρχιεπίκλιος skulle varetage. Beretningen her giver indtryk af, at han var ansvarlig for anretningen.

Se vedrørende ἤνεγκαν HKN,F § 88 nr.104.

Den i dette og i de omkringstående vers hyppige anvendelse af aorist (v.5 ποιήσατε; v.7 γεμίσατε, ἐγέμισαν; v.8 ἀντιλήσατε, ἤνεγκαν; v.9

ἐγεύσατο) fremhæver, at begivenhedsforløbet består af en række enkelthandlinger.

V.9 I Joh. anvendes ὡς jævnligt som tidskonjunktion.

Da ordene καὶ οὐκ ... τὸ ὕδωρ udgør et længere parentetisk indskud, gentages det allerede i versets begyndelse anførte subjekt for verbet φωνεῖ, nemlig ὁ ἀρχιεπίσκοπος.

Γεγενημένον er apposition til οἶνον.

ἤδει og ἤδεισαν er pluskvamperfektum med betydning som imperfektum; se HKN,F § 88 nr.69.

Præsensformen ἐστίν efter οὐκ ἤδει πόθεν må forklares på samme måde som μένει i 1,39.

V.10 Som subjekt for μεθυσθῶσιν må underforstås 'gæsterne', eller der må oversættes ved 'man'.

Foruden τὸν καλὸν οἶνον har τίθεισιν som objekt τὸν ἐλάσσω (= ἐλάσσονα), der er komparativ til ὀλιγός; se HKN,F § 26 d og e.

V.11 Den første del af verset kan oversættes: "Dette gjorde Jesus i Kana i Galilæa som en begyndelse på tegnene". Ταύτην er altså objekt for ἐποίησεν. Når der står ταύτην og ikke τοῦτο, skyldes det indflydelse fra det efterfølgende ἀρχήν.

Tages der hensyn til det forhold, som disciplene ifølge 1,35-51 (se især v.50) i forvejen havde til Jesus, kan ἐπίστευσαν i 2,11 ikke betegne deres overgang fra ikke-tro til tro. Udsagnet ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ kan derimod tolkes som en tilkendegivelse af, at disciplenes tro manifesterede sig i forbindelse med den skildrede begivenhed.

I øvrigt er konstruktionen πιστεύειν εἰς typisk johannæisk; se f.eks. 1,12; 2,23; 3,16.18.36; 4,39; 6,29.35.40.

V.12 Μετὰ τοῦτο er en præcisere tilknytning til det foregående end det hyppigere μετὰ ταῦτα, der forekommer f.eks. 3,22; 5,1; 6,1 og 7,1. Når verbet står foran et flerleddet subjekt, bestemmes dets tal af det første led i subjektet (derfor κατέβη), men står det efter et sådant subjekt, anvendes pluralis (derfor ἐμειναν). Se BDR § 135,1. Ἐμειναν må - som i 1,39; jfr. 4,40 - opfattes som en kompleksiv aorist.

Så betydningsfulde håndskrifter som P^{66*} P⁷⁵ og B læser ikke αὐτοῦ efter οἱ ἀδελφοί; κ og enkelte andre har ikke ordene καὶ οἱ μαθηταὶ αὐ-

τοῦ. Her er dog formentlig tale om en udeladelse og altså om en sekundær læsemåde, selv om det ganske vist ikke er let at forklare denne formodede udeladelse. Der er da også argumenteret for, at læsemåden i κ er den oprindelige, og at der i v.2 oprindeligt har stået οἱ ἄδελφοὶ αὐτοῦ i stedet for οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Som støtte for denne antagelse er blandt andet anført, at det i Epistola Apostolorum kp.5 berettes, at Jesus, hans mor og hans brødre blev indbudt til en bryllupsfest i Kana i Galilæa.

V.13 Πάσχα (der er indeklinabelt) kan betyde 1)påskefest, 2)påskemåltid og 3)påskelam. Ordet er her brugt med den førstnævnte betydning. Med udtrykket τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων gives der muligvis udtryk for en vis distance.

Ἀναβαίνειν er det gængse verbum til betegnelse af vandringen op til det højtliggende Jerusalem. Tilsvarende anvendes καταβαίνειν om vandringen ned til lavereliggende steder og egne.

V.14 Εἶπεν har som subjekt foruden τοὺς πολλοὺντας (med objekterne βόας, πρόβατα og περιστερὰς) også τοὺς κερματιστάς med det udfyldende participium καθημένους.

Τὸ ἱερόν er et videre begreb end ὁ ναός, der forekommer i v.19; 2o og 21. Medens ὁ ναός betegner den egentlige tempelbygning med det hellige og det allerhelligste, bruges betegnelsen τὸ ἱερόν om hele tempelkomplekset omfattende også forgårdene.

Κερματιστής er et i øvrigt ukendt ord dannet af τὸ κέρμα, der blandt andet betyder 'lille mønt'. I v.15 forekommer et andet ord for vekselerer, nemlig κολλυβιστής; det forekommer også i Matth 21,12 og Mark 11,15 og er dannet af κόλλυβος, der betyder 'skillemønt'.

V.15 Τὸ σχοινίον er deminutiv af ὁ σχοῖνος og betyder 'snor', 'line' - lavet af siv.

Da πάντας er maskulinum, er det problematisk at opfatte τὰ τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας som apposition til dette ord. Der kunne oversættes: "Og han drev alle ud af helligdommen med deres får og okser". Nogle vil forklare inkongruensen med, at ordene τὰ τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας skulle være føjet til på et senere tidspunkt. En sådan eventuel tilføjelse har dog ikke efterladt sig spor i de kendte håndskrifter; der kendes intet håndskrift, der ikke har de pågældende ord.

Pluralisformen τὰ κέρματα, der er bevidnet af P^{66c}P⁷⁵ og B m.fl., er nok sekundær, da der er tale om en lettere læsemåde end den i blandt

andre P^{66*} κ Α og Θ forekommende singularisform τὸ κέρμα.

V.16 I v.16a er τὰς περισσεράς objekt for den af εἶπεν bestemte dativ τοῖς ... πωλοῦσιν.

De to imperativer ἄρατε og μὴ ποιεῖτε udtrykker forskellige handlingsaspekter; ἄρατε (aorist) foreskriver, hvad der i den konkrete situation skal gøres, medens μὴ ποιεῖτε (præsens) udtrykker et til stadighed gældende forbud. Jfr. HKN,S § 151.

Genitiven ἐμπορίου (af ἐμπόριον = handelsplads) tjener til nærmere at karakterisere det foranstående οἴκον; se BDR § 165.

V.17 Da τοῦ οἴκου er en objektiv genitiv, må der oversættes: "Nidkærlighed for dit hus". Salmecitatet følger LXX med den undtagelse, at Joh. har futurum καταφάγεται, medens LXX har aorist κατέφαγεν. Se om dette verbum HKN,F § 88 nr.35.

V.18 Spørgsmålet τί σημεῖον κτλ.; lader sig forstå på to måder. Man kan forstå det sådan, at der spørges om meningen med det allerede viste tegn, nemlig tempelrenselsen, og oversætte: "Hvilket tegn viser du os, eftersom du gør disse ting?" (Se BDR § 456,2). Sandsynligere er det nok, at der anmodes om en - fra tempelrenselsen forskellig - tegnhandling, der kan godtgøre, at Jesus har autoritet og ret til at gøre det, som har lige har gjort. Man kan så parafraserende oversætte: "Hvilket tegn kan du vise os på, at du har ret til at gøre disse ting?" Se i øvrigt Mark 11,28 parr., der formentlig har relation til traditionen om tempelrenselsen i 11,15-17 parr.

V.19 Imperativen λύσατε rummer muligvis et konditionalt aspekt; se BDR § 387,2.

En forudsætning for misforståelsen (se de følgende vers) er, at verberne λύειν og ἐγείρειν kan bruges om tilintetgørelse og oprejsning af såvel mennesker som bygninger.

V.20 Da tempelbyggeriet, der indledtes år 20 f.Kr., først afsluttedes år 64 efter Kr., må οἰκοδομήθη her oversættes: "er der blevet bygget på", og ikke: "blev bygget".

Oftest konstrueres med akkusativ, når der angives udstrækning i tid, men blandt andet udtrykket τεσσαράκοντα καὶ ἕξ ἔτησιν viser, at også dativ kan forekomme; se BDR § 201 og HKN,S § 36.

V.21 Τοῦ σώματος kan opfattes som en appositions-genitiv. Meningen er så, at Jesus talte om det tempel, som hans legeme var; jfr. BDR § 167. Også hos Paulus møder vi ναός brugt om et legeme; se 1 Kor 6,19.

V.22 Hvis ἡγέρθη er brugt som de mange andre steder i NT, hvor der er tale om Jesu opstandelse, må formen opfattes som en passivum divinum, dvs. anvendelse af passiv i stedet for aktiv for at undgå direkte at nævne Guds navn.

Foran νεκρών kunne man have ventet den bestemte artikel (generisk brug), men artiklen udelades jævnligt og ganske særligt efter en præposition; se 12,1.9.17; 2o,9 og 21,14. Jfr. BDR § 254,4 og HKN,S § 6.

Imperfektformen ἔλεγεν i ὅτι-sætningen er fastholdt fra den direkte tale. Når vi gengiver den indirekte tale, må der oversættes: "at han havde sagt".

Se vedrørende ἐπίστευσαν kommentarerne til v.11.

A W^s Θ Ψ m.fl. har relativ assimilation efter τῷ λόγῳ, men da det ikke er nogen særlig vanskelig læsemåde, tyder den meget stærke bevidnelse af akkusativens ὃν på, at ᾧ er sekundær.

Med τῇ γραφῇ kan der være tænkt på salmecitatet i v.17 og med τῷ λόγῳ på udsagnet i v.19.

V.23 I Joh. forekommer kun den deklinable pluralisform τὰ Ἱεροσόλυμα aldrig den indeklinable singularisform ἡ Ἱερουσαλήμ; se BDR § 56.

Den mulighed er nævnt, at ἡ ἑορτή, der almindeligvis betyder 'fest', her skulle have betydningen 'festskare'; jfr. 7,11.

Θεωροῦντες angiver årsagen til ἐπίστευσαν; se HKN,S § 179.

V.24 Udtrykket πιστεύειν med reflektivt pronomen og dativ i betydningen 'betros sig til nogen' forekommer ikke andre steder i NT, men kendes fra ikke-bibelske tekster. I øvrigt er håndskrifterne delte med hensyn til, om der skal læses αὐτόν (således K*A*B m.fl.) eller ἐαυτόν (således P⁶⁶ K² A^c W^s Θ m.fl.). P⁷⁵ og få andre vidner har hverken αὐτόν eller ἐαυτόν. Sandsynligvis skal der læses αὐτόν, men dette pronomen er så brugt med samme betydning som et reflektivt pronomen; se BDR § 283, især pkt.2.

Se vedrørende konstruktionen διὰ τὸ αὐτόν γινώσκειν BDR § 4o2,1 og HKN,S § 17oa.

V.25 καί sideordner 2 begrundelser for udtrykket οὐκ ἐπίστευσαν αὐτόν αὐτοῖς i v.24, nemlig διὰ τὸ κτλ. og ὅτι οὐ χρεΐαν εἶχεν κτλ.

Den ũva-sætning, der følger efter εἶχεν, er ikke en final-sætning, men svarer betydningsmæssigt til en infinitivkonstruktion (se f.eks. 1 Thes 5,1), og den tjener - som i 16,30 - til nærmere at definere χροῖαν; jfr. BDR § 393,4.

Artiklen foran henholdsvis ἀνθρώπου og ἀνθρώπου er generisk. Det er ikke et bestemt menneske, der sigtes til, men enhver, der hører menneskeslægten til. Se HKN,S § 2b.

I stedet for τί ἦν kunne man have ventet τί ἔστιν ud fra den regel, at tiden fra direkte tale på græsk almindeligvis fastholdes, når der omskrives til indirekte tale; se BDR § 330 og 324.

KAPITEL 3

V.1 "Ἀνθρωπος er brugt med samme betydning som det ubestemte pronomen τίς. Jfr. BDR § 301,2.

Ordet ἄρχων, der betyder 'hersker', 'øvrighedsperson' og lign., er her som i 7,26.48 og andre steder i NT brugt som betegnelse for et medlem af synedriet.

V.2 Genitiven νυκτός betegner tidsrummet, inden for hvilket noget sker. Jfr. BDR § 186,2.

I genstandssætningen οὗτι ἀπὸ θεοῦ κτλ. står διδασκαλος som apposition til subjektet for ἐλήλυθας. Om dette verbum se HKN,F § 88 nr.34.

V.3 Adverbiet ἄνωθεν kan såvel have lokal som tidslig betydning; det kan nemlig såvel betyde 'ovenfra' som 'påny'. I Anna Sophie og Paul Seidelins oversættelse er dobbeltheden fastholdt med gengivelsen: "Hvis mennesket ikke bliver født igen ovenfra". Foruden i dette vers og i v.7 forekommer ἄνωθεν i 3,31; 19,11 og 19,23 og dér i betydningen 'ovenfra'.

Det er nærliggende at se en indholdsmæssig sammenhæng mellem γεννηθῆναι ἄνωθεν og ἐκ θεοῦ γεννηθῆναι i 1,13; jfr. 1 Joh 2,29; 3,9; 4,7; 5,1.4.18.

Udtrykket ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ findes i hele Joh. kun 2 gange, nemlig i dette vers samt i v.5. I synopsisen er det pågældende udtryk derimod hyppigt forekommende.

V.5 Til trods for, at ordene ὕδατος καί kun mangler i et enkelt vulgatahåndskrift (vg-codex Harleianus 1023), er nogle af den opfattelse,

at de 2 ord ikke oprindeligt har hørt teksten til. Til argumenterne for denne vurdering hører bl.a., at der er større overensstemmelse mellem v.3 og v.5, hvis ὕδατος καί ikke læses med, og at det alene er πνεῦμα, der omtales i v.6-8. Blandt andet med henvisning til den meget éntydige bevidnelse af de pågældende ord må det hævdes, at de hører den oprindelige tekst til.

Udtrykket εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ er meningsmæssigt nærppe forskelligt fra ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ i v.3.

V.6 Udsagnets principielle karakter er fremhævet ved anvendelsen af neutrum τὸ γεγεννημένον. Vigtigt er udsagnet naturligvis først og fremmest, fordi det også har gyldighed for mennesket (jfr. ὁ γεγεννημένος i v.8).

V.7 Μὴ θαυμάσης har samme betydning som en imperativ; se BDR § 364,3; HKN,S § 141.

Pluralisformen ὑμῶς efter σοι giver udsagnet en mere generel karakter.

V.8 Substantivet πνεῦμα er - ligesom det tidligere (v.3) omtalte adverbium ἄνωθεν - et dobbelttydigt ord, der kan oversættes ved henholdsvis 'ånd' og 'vind'. Tilsvarende kan τὴν φωνήν betyde (åndens) 'stemme', men også (vindens) 'lyd' eller 'susen'.

Det er utvivlsomt under indtryk af v.5, at K it sy^{s.c.} læser ὕδατος καί mellem ἐκ og τοῦ πνεύματος. Ordene må derfor betragtes som sekundære i v.8.

V.10 Den bestemte artikel ὁ foran subjektsprædikatet διδάσκαλος skal formentlig fremhæve Nikodemus som den store, bekendte lærer eller som den repræsentative lærer (se BDR § 273).

Genitiven τοῦ Ἰσραὴλ kan betegnes som en possessiv eller evt. som en objektiv genitiv.

V.11 Pluralisformerne οἶδαμεν og ἔωράκαμεν forklares forskelligt. Nogle ser i dem en art pluralis majestatis; andre forklarer dem med, at også disciplene indgår i subjektet, og atter andre ser pluralisformerne som udtryk for, at den senere menighed også har villet gøre ordene til sine. Tilsvarende ses 2.person pluralis som vidnesbyrd om, at ordene til Nikodemus opfattes som rettet også til de med menigheden samtidige jøder. Pluralisformerne afspejler ifølge denne opfattelse, at dialogen mellem Jesus og Nikodemus fortsatte som en dialog mellem den kristne menighed og jøderne.

Se vedrørende οἶδαμεν og ἔωράκαμεν HKN,F § 88 nr.69 og 72.

Καί foran τὴν μαρτυρίαν er anvendt med adversativ betydning.

V.12 Da εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν er casus realis, ἐὰν εἶπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια derimod casus eventualis, er der heri et argument til fordel for den tolkning, at det substantiverede adjektiv τὰ ἐπίγεια sigter til det, Jesus i det foregående har sagt, τὰ ἐπουράνια derimod til det, der følger. I så fald betegner begrebsparret τὰ ἐπίγεια og τὰ ἐπουράνια ikke en modsætning ligesom σάρξ og πνεῦμα, men afspejler snarere, at der forudsættes forskellige erkendelsestrin.

V.13 Perfektumformen ἀναβέβηκεν (jfr. aorist participium καταβάς) kan skyldes, at fortælleren anskuer begivenhedsforløbet fra en tid, der ligger efter Jesu ophøjelse. I Jesu mund forekommer formen ἀναβέβηκεν anakronistisk. Ordene ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ, som adskillige vidner har efter ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (dog ikke P⁶⁶P⁷⁵ B m.fl.), harmonerer med den forståelse, at vi har at gøre med en formulering, der er blevet til efter Jesu herliggørelse.

Præpositionsleddet ἐκ τοῦ οὐρανοῦ står som en adjektivisk bestemmelse mellem den bestemte artikel ὁ og participiet καταβάς.

V.14 Med den upersonlige formulering δεῖ tilkendegives ofte, hvad der ifølge Guds vilje må ske.

I Joh. betegner ὑψωθῆναι på én gang dette at blive ophøjet på korset og ophøjet til den himmelske herlighed hos Faderen.

V.15 Da konstruktionen πιστεύειν ἐν ikke kan påvises andre steder i Joh., derimod hyppigt πιστεύειν εἰς (se f.eks. v.16), må det foretrækkes at forbinde præpositionsleddet ἐν αὐτῷ med ἕχη ζωῆν αἰώνιον (kan få evigt liv i ham); jfr. 2o, 31. At nogle - heriblandt også vægtige - håndskrifter (P⁶³P⁶⁶ B m.fl.) ikke har ἐν, men εἰς eller ἐπί, må forklares med, at man har ment, at præpositionsleddet skulle forbindes med πιστεύειν, og samtidig vidst, at der i så fald ikke godt kan læses ἐν αὐτῷ.

Udtrykket ζωῆ αἰώνιος forekommer ofte i Joh., hvor αἰώνιος mere betegner kvalitet end kvantitet. Ζωῆ αἰώνιος er det liv, der er bestemt af den himmelske virkelighed.

V.16 Med aoristformen ἠγάπησεν sigtes til Guds kærlighed, som den fandt udtryk i inkarnationen.

Ἔδωκεν er et af de få eksempler på indikativ efter ὥστε; se BDR § 391,2 og HKN,S § 192a.

Akkusativten μονογενῆ kommer af μονογενής; jfr. 1,14,18.
 Verbet ἀπόληται (af ἀπολλύναι) er her formentlig brugt i betydningen 'gå tabt'. Det kan også betyde 'blive tilintetgjort', 'blive ødelagt'.
 Betydningen 'gå tabt' er i overensstemmelse med forestillingen i 6,39 og 18,9.

V.17 Konstruktionen ἵνα κρίνη efter ἀπέστειλεν κτλ. svarer til konstruktionen med infinitiv til angivelse af hensigten; jfr. BDR § 390,2
 Verbet κρίνειν kan betyde 'dømme' og 'fordømme'. I relation til det efterfølgende σωθῆ må det her være brugt i betydningen 'fordømme'.
 Den antitetiske udtryksmåde οὐ ... ἀλλ' ἵνα forekommer adskillige gange i Joh. og anses for at være typisk for evangelistens sprog; se også 1,8; 9,3; 11,52; 14,30f.; jfr. 13,18 og 1 Joh 2,19.

V.18 Præsensformen κρίνεται udtrykker, at ὁ πιστεύων altid vil være fritaget for at skulle dømmes (jfr. 5,24).
 En hel række af papyrushåndskrifter (36; 63; 66 og 75) foruden A L Θ og mange andre bevidner i modsætning til κ B og enkelte andre δέ foran μὴ πιστεύων. Det er sandsynligvis den oprindelige læsemåde.
 Perfektumformen πεπίστευκεν gengives bedst 'er kommet til tro på'.
 Det er ikke i overensstemmelse med den gængse anvendelse af nægtelserne i nytestamentlig græsk, at det er nægtelsen μὴ, der forekommer foran i dikativformen πεπίστευκεν; se dog BDR § 428,5 og HKN,S § 211,4.

V.19 Flere gange forekommer en definerende konstruktion lig αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ κρίσις ὅτι κτλ. - dog med den forskel, at der almindeligvis bruges ἵνα og ikke ὅτι; se 6,29.40; 15,8.12(13) og 17,3.
 Perfektformen ἐλήλυθεν udtrykker, at lyset er kommet til verden og følgerlig nu er i verden. Se om verbet HKN,F § 88 nr.34.
 'Hγάπησαν (aorist) giver udtryk for, hvad der ved et tilbageblik allerede kan siges om menneskene,
 'Αγαπᾶν μᾶλλον svarer betydningsmæssigt til 'at foretrække'; ἀγαπᾶν er altså i dette tilfælde ikke så meget udtryk for noget emotionelt.
 I sætningen ἦν γὰρ αὐτῶν πονηρὰ τὰ ἔργα fremhæves αὐτῶν ved den påfaldende ordstilling.

V.20 Konstruktionen πᾶς ὁ + participium svarer til en konstruktion med en relativsætning. I stedet for πᾶς ὁ φαῦλα πράσων kunne have stået πᾶς ὅστις φαῦλα πράσσει.
 Verbet ἐλέγχειν, der blandt andet kan betyde 'overbevise', 'tilrette-

vise', er her brugt med lignende betydning som φανεοῦν i v.21 - altså med betydningen 'afsløre', 'åbenbare'.

V.21 Udtrykket τὴν ἀλήθειαν ποιεῖν er en semitisme (נחמ נשג),

Ὅτι kan have kausal betydning og må i så fald gengives 'fordi'. Sandsynligere er det dog, at ἵνα φανερωθῆ αὐτοῦ τὰ ἔργα er ensbetydende med 'for at det om hans gerninger må blive åbenbart', og at ὅτι derfor skal oversættes ved 'at'. Jfr. 1 Joh 2,19.

Præpositionsleddet ἐν θεῷ kan betyde 'i fællesskab med Gud', men også 'efter Guds vilje'.

Formen εἰργασμένα er perfektum participium i medium af ἐργάζεσθαι og neutrum pluralis ligesom ἔργα.

V.22 Der er et tempusskifte mellem på den ene side ἦλθεν og på den anden side διέτριβεν og ἐβάπτισεν. Imperfektum skal betone det varige, evt. det iterative.

Τὴν Ἰουδαίαν γῆν må her betyde det judæiske landområde, da Jerusalem var skueplads for det i det foregående skildrede. Ud fra blandt andet 11,54 kunne man have ventet τὴν Ἰουδαίαν χώραν.

V.23 Ὃν ... βαπτίζων udgør en perifrastisk konstruktion.

Αἰνῶν antages at være en lokalitet i det nordlige Samaria.

Pluralisformen ὄδατα πολλά afspejler måske, at der var mange vandløb. Verberne παρεγίνοντο og ἐβαπτίζοντο er eksempler på 3.person pluralis, hvor det ubestemte 'man' er subjekt. Se BDR § 130,2.

V.24 Se vedrørende βεβλημένος HKN,F § 88 nr.18.

V.25 Præpositionsleddet ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου er vel udtryk for, at det var en strid (ζήτησις)forårsaget af Johannesdisciplene, men det kan også overvejes, om ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου betydningsmæssigt svarer til en partitiv genitiv. I så fald oplyser verset, at der var en strid mellem nogle af Johannes' disciple og en jøde, men det fremgår ikke, hvem der foranledigede striden.

Trods det forhold, at blandt andre P⁶⁶ og K* læser Ἰουδαίων (pluralis), må singularisformen Ἰουδαίου, som blandt andre P⁷⁵ bevidner, anses for at være den oprindelige læsemåde, da den forekommer at være den vanskeligste.

De foreslåede konjekturen ('Ἰησοῦ hhv. τῶν Ἰησοῦ) skyldes det overraskende i, at den nævnte uenighed angives at være med en jøde, medens det i øvrigt er forholdet mellem Døberen og Jesus, som det i teksten drejer

sig om. Konjekturene må altså betegnes som lettere læsemåder, hvad der sammen med den manglende håndskriftsmæssige bevidnelse tydeligt taler for, at de repræsenterer sekundære læsemåder.

V.26 Det er typisk for evangelisten at genoptage subjektet eller objektet ved hjælp af et demonstrativt pronomen - i dette vers οὗτος; se 1,18.33; 3,32; 5,11.38.43; 6,46; 7,18; 8,26; 9,37; 10,1; 12, 8; 14,21, 26; 15,5.26.

Medens μαρτυρεῖν i øvrigt i Joh. konstrueres med περί, når der er tale om at aflægge vidnesbyrd om en person, er der her og i v.28 undtagelsesvist konstrueret med personen i dativ.

Πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν er en hyperbolsk udtryksmåde.

V.27 Substantivet ἄνθρωπος er her anvendt med lignende betydning som det ubestemte pronomen τίς; jfr. BDR § 301,2, Udtrykket οὐ ... ἄνθρωπος (= οὐδεὶς) er at betegne som en semitisme.

Som i 1,3 veksler håndskrifterne mellem οὐδὲ ἔν (ikke engang ἐν) og det lettere, men i det væsentlige ensbetydende οὐδέν (intet). Da οὐδὲ ἔν altså er den vanskeligste læsemåde, og da den tilmed bevidnes af p⁶⁶ p⁷⁵ og B, må den anses for at være den oprindelige.

For ikke at ophæve negationen i konstruktioner med 2 nægtelser (f.eks. οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲ ἔν), må den anden nægtelse oversættes positivt - altså: 'ikke ... noget'.

I betingelsesbisetningen er der perifrastisk perfektum (ἡ δεδομένον). Præpositionsleddet ἐκ τοῦ οὐρανοῦ svarer betydningsmæssigt til ἄνωθεν (jfr. 3,3.7.31 og 19,11).

V.29 Se vedrørende ἔσθηνός HKN,F § 78 anm.6 og S § 125.

Dativen χαρᾶ forstærker χαίρει, og denne udtryksmåde, der er almindelig i LXX, har sin rod i den hebraiske konstruktion bestående af en finit verbalform og en infinitivus absolutus af samme verbum; se BDR § 198,6.

V.30 Se vedrørende δεῖ kommentarerne til v.14.

Ἐλαττωθῆναι betyder her 'blive mindre'; jfr. komparativen ἐλάσσων (af ὀλίγος).

V.31 Det lader sig ikke endeligt afklare, om πάντων er maskulinum eller neutrum. Den første mulighed må dog betragtes som den mest nærliggende.

Præpositionsleddet ἐκ τῆς γῆς afviger betydningsmæssigt næppe fra ἐκ τῆς σαρκός i v.6.

Der er stærke vidner såvel for som mod præpositionsleddet ἐπάνω πάντων ἐστίν i slutningen af verset. Vidnerne for forekommer dog at være de vægtigste, og under indtryk af de hyppige gentagelser, der kan påvises i Joh., kan det ikke betegnes som nogen vanskelighed, at leddet ἐπάνω πάντων ἐστίν også forekommer i begyndelsen af verset. Det er i øvrigt bemærkelsesværdigt, at P⁷⁵ og ikke P⁶⁶ i dette tilfælde er på linje med den vestlige tradition.

V.32 Udelades ἐπάνω πάντων ἐστίν i v.31, kommer ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος til at stå som det eksplicitte subjekt for ἐώρακεν og ἤκουσεν; læses præpositionsleddet med, bliver participiet implicit subjekt. Det er ikke indlysende, hvorfor verberne ὄραν og ἀκούειν står i henholdsvis perfektum og aorist. Man kan med hensyn til ἐώρακεν overveje, om vægten skal lægges på eftervirkningen af det, som er set (se BDR § 342,2), eller der er tale om perfektum brugt med samme betydning som en aorist (se BDR § 343).

Καί foran τὴν μαρτυρίαν har adversativ betydning.

V.33 Efter det kategoriske udsagn τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδείς λαμβάνει (v.32) er fortsættelsen ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν overraskende; se dog en lignende modsætning i 1,11-12; 8,15-16 samt 12,37.42.

V.34 Konjunktionen γὰρ hører hovedsætningen til, selv om den er placeret efter ὅν og dermed egentlig i relativsætningen.

Det er ikke éntydigt, hvem der er subjekt for δίδωσιν. Antages det - hvad der forekommer nærliggende -, at Gud er subjekt (se A C² D Θ Ψ m. fl.håndskrifter), bliver οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν τὸ πνεῦμα et argument for, at den udsendte kan tale Guds ord. Opfattes den udsendte som subjekt, bliver det forhold, at han giver (mennesker) Anden i rigt mål, beviset på, at han taler Guds ord.

Udtrykket οὐ ἐκ μέτρου, der ikke er fundet andre steder i græsk litteratur, må betyde 'uden begrænsning'.

Om Guds given til Sønnen forekommer verbet δίδοναι i præsens, aorist og navnlig perfektum; se f.eks. 3,34-35; 5,22.26f.36; 6,37.39; 13,3; 17,2ff. og 18,11.

V.35 Selv om der i dette vers konstrueres med ἐν i udtrykket πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, er betydningen formentlig den samme som i udtrykket πάντα ἔδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας; se BDR § 218. Antagelig ligger det hebraiske præpositionsled יְדָ til grund for såvel ἐν τῇ χειρὶ som εἰς τὰς χεῖρας.

V.36 Da ἀπειθεῖν modsvarer πιστεῦειν, er det rimeligt at drage den slutning, at lydighed betragtes som et aspekt af πιστεῦειν. Ὁψεται kan opfattes som logisk futurum; οὐκ ὀψεται følger efter ulydigheden. Der kan imidlertid også være tale om en almindelig anvendelse af futurum. I så fald skal det med udsagnet tilkendegives, at den ulydige heller ikke fremtidig skal komme til at se. Præsensformen μένει harmonerer med den forståelse, at dommen er en virkelighed allerede nu. I nyttestamentlig græsk kan ἐπί med akkusativ bruges også i forbindelse med spørgsmålet: hvor? Se BDR § 233,1.

KAPITEL 4

V.1 Det lader sig næppe afgøre, om der med støtte i blandt andre κ D Θ latinske, syriske og bohairiske håndskrifter bør læses ὁ Ἰησοῦς eller med P⁶⁶ P⁷⁵ A B C L W^s og mange flere ὁ κύριος, der er meget sjældnere forekommende i Joh.

Da ἤκουσαν i tid ligger forud for ἔγνω (aorist af γινώσκω), må det oversættes ved pluskvamperfektum.

Efter ἤκουσαν er den direkte tales præsensformer ποιεῖ og βαπτίζει fastholdt i indirekte tale i ὄτι-sætningen; jfr. BDR § 324 og HKN,S § 111.

V.3 Først med ἀφῆκεν (af ἀφιέναι) τὴν Ἰουδαίαν kommer den hovedsætning, som den indledende ὡς-sætning er forbundet med. Se v.1.

Det naturligste vil være at opfatte ἀπῆλθεν som en kompleksiv aorist. Skildringen af begivenhedsforløbet, før Jesus når Galilæa (v.45), fremhæver vandringens varighed. Umuligt er det dog heller ikke at opfatte ἀπῆλθεν som en ingressiv aorist.

V.4 Verbet διέρχεσθαι kan konstrueres med akkusativobjekt (f.eks. Luk 19,1; Ap.G. 14,24), men altså også med gentagelse af den præposition, der indgår i verbet.

V.5 Τῆς Σαμαρείας betegner det landområde, i hvilket den nævnte by ligger, og genitiven må derfor betegnes som partitiv; jfr. τῆς Γαλιλαίας i 2,1.

Bynavnet Συχάρ er bedst bevidnet, men 2 syriske håndskrifter læser dog Συχέμ. Συχάρ identificeres af de fleste med Askar ved foden af bjerget Ebal.

Ligesom andre ord, der anvendes som uegentlige præpositioner, konstrueres πλησίον med genitiv.

P⁶⁶ C* D m.fl. har relativ assimilation (genitiven οὗ i stedet for akkusativten ὃ), men bevidnelsen af akkusativobjektet ὃ er vægtigere.

V.6 Det forhold, at der ikke er bestemt artikel foran πηγῆ, kan skyldes, at πηγῆ τοῦ Ἰακώβ opfattedes som et egennavn.

Den antagelse, at πηγῆ betyder 'kilde' og φρέαρ 'brønd', kan ikke finde støtte i beretningen om Jesu møde med den samaritanske kvinde, med mindre lokaliteten i Sykar på én gang var en kilde og en brønd, for i v.11 og 12 forekommer betegnelsen φρέαρ, medens man ud fra v.6 måtte vente πηγῆ. I v.14 anvendes πηγῆ sammen med ἀλλεσθαί - i dette tilfælde dog i overført betydning.

Ordstillingen gør, at man umiddelbart forbinder adverbiet οὕτως med ἐκαθέζετο. Der kunne så oversættes: "satte sig uden videre ned". Det må dog overvejes, om οὕτως ikke i stedet skal forbindes med κεκοπιανῶς (perfektum participium af κοπιᾶν), så betydninger er: "Træt som han var, satte Jesus sig osv."

Ἐκαθέζετο (satte sig) er en imperfektum med betydning som en aorist. Se BDR § 101 under καθέζεσθαι.

V.7 Bestemmelsen ἐκ τῆς Ζαμαρείας er adjektivisk knyttet til γυνή og skal altså ikke forbindes med ἔρχεται, jfr. udtrykket ἡ γυνή ἡ Ζαμαρεῖτις i v.9.

Aoristformerne δός (af δίδουαι) og πείν (af πίνειν) understreger handlingens punktuelle karakter.

V.9 I participiet ὄν ligger her et koncessivt aspekt. 'Hvordan kan du, skønt du er jøde, osv.?' Også participiet οὕσης, der er apposition til ἔμου, rummer et koncessivt aspekt. Jfr. BDR § 418,3 og HKN, S § 181. Verbet αἰτεῖν indgår her i en konstruktion, i hvilken den person, man beder om noget, står i genitiv styret af παρά, og det, man beder om, udtrykkes ved en infinitiv.

Den forklarende bemærkning οὐ γὰρ συγχρῶνται κτλ. kunne godt give indtryk af at være en senere tilføjelse, men dels er sådanne bemærkninger ikke usædvanlige for evangelisten, dels er bevidnelsen af denne sætning vældig stærk. Således er sætningen bevidnet af alle de 4 papyrushandskrifter, der overleverer Joh 4,9.

V.10 De med betingelsesbisætningen εἰ ἦδεις κτλ. forbundne hovedsætninger οὐ ἂν ἠτήσας αὐτὸν καὶ ἔδωκεν ἂν σοι ὕδωρ ζῶν (casus irrealis)

er i overensstemmelse med sprogbrugen i klassisk græsk og er i modsætning til f.eks. 15,22a konstrueret med ἄν. I øvrigt viser de nævnte sætninger, at ἄν ikke har nogen fast placering i forhold til verbet.

Καί foran τίς ἐστίν ὁ λέγων σοι kan opfattes som epeksegetisk, dvs. τίς ἐστίν κτλ. kan forstås som en nærmere definition af ὄρωραν. Sandsynligere er det dog at betragte τὴν ὄρωραν og den indirekte spørgesætning som 2 forskellige objekter for ἤδεις, da der næppe er identitet mellem ὄρωραν og den person (Jesus), der sigtes til med pronominet τίς. Se vedrørende ἤδεις HKN,F § 88 nr.69.

Ἵδωρ ζῶν kan betyde 'rindende vand', 'kildevand', men udtrykket har symbolsk betydning i denne beretning.

V.11 Den usædvanlige konstruktion οὔτε ... καί (korrelation mellem et negativt og et positivt udsagn) forekommer i NT kun i dette vers og i 3 Joh 10. Se BDR § 445,3.

Κύριε i v.11; 15 og 19 må opfattes som en høflig tiltaleform fra kvindens side.

V.12 Fortællingen skildrer en voksende erkendelse hos den samaritansk kvinde, men det med μή indledte spørgsmål viser, at hun endnu ikke er nået langt i forståelsen af, hvem Jesus er.

Om genitiven τοῦ πατρὸς efter μελίζων se BDR § 185 og HKN,S § 46.

Navnet Jakob bøjes, når det bruges om personer fra nytestamentlig tid ('Ιάκωβος, 'Ιάκωβον, 'Ιακώβω, 'Ιακώβου), men derimod bøjes det ikke, når det er brugt om gammeltestamentlige skikkelser; derfor her 'Ιακώβ også i genitiv. Se BDR § 53,1-3.

Selv om οἱ υἱοί og τὰ θρέμματα hører med til subjektet for ἔπιεν (af πίειν), er verbalformen singularis, for verbet bestemmes af det foranstående αὐτός.

Θρέμμα (τό) er et substantiv beslægtet med verbet τρέφειν, og det betyder 'yngel', 'opdræt'.

V.14 I den indledende relativsætning (casus eventualis; se HKN,S § 147c) fremhæver aoristformen πίνῃ, at der tænkes på at drikke én gang for alle. Denne tanke accentueres også af dobbeltnægtelsen οὐ μή i forbindelse med διψῆσει og af det efterfølgende præpositionsled εἰς τὸν αἰῶνα.

Betydningsmæssigt gør det ingen forskel, om der efter οὐ μή læses futurum indikativ (διψῆσει), som de fleste og betydeligste håndskrifter gør, eller aorist konjunktiv (διψῆσῃ), som blandt andre P⁶⁶ gør. Se BDR § 365 og HKN,S § 142.

Genitiven οὐ foran ἐγὼ δώσω αὐτῷ skyldes relativ assimilation; se HKN,S § 92.

Det afsluttende præpositionsled εἰς ζωὴν αἰώνιον lader sig forstå som en angivelse af resultatet af ἀλλομένου.

V.15 Præsens konjunktiv i ἴνα-sætningen udtrykker det varige; 'for at jeg ikke mere osv.'

Såvel p⁷⁵ som B læser indikativ διερχομαι (andre vidner har ἔρχομαι), men der skal formentlig læses konjunktiv, hvad da også nægtelsen μηδέ taler for. Bogstaverne ο og ω kunne let forveksles, når der blev skrevet af efter diktat.

V.16 Ὑπαγε indgår her som mange andre steder i NT i en asyndetisk konstruktion med yderligere en imperativ; se f.eks. Ὑπαγε νύψαι i 9,7. Se BDR § 461.

V.17 κ D it har indirekte tale efter εἴπας. Med læsemåden ἔχω (direkte tale) må ὅτι opfattes som ὅτι recitativum.

V.18 Verbet ἔσχες (se HKN,F § 88 nr.37) må opfattes som en kompleksiv aorist.

Nῦν, der hører relativsætningen ὃν ἔχεις til, har fået en særlig accentuering ved at være blevet placeret foran det relative pronomen ὃν; se BDR § 475.

Adjektivet ἀληθές, der er at opfatte som prædikat til τοῦτο, er en ikke enestående, men dog vanskeligere læsemåde end den af κ og nogle få andre håndskrifter bevidnede ἀληθώς; se BDR § 292 og 243.

V.19 Det ubestemte προφήτης har ikke samme prægnante betydning som ὁ προφήτης i 1,21.25. Jfr. 6,14; 7,40 og 9,17.

V.20 Anskuet fra en meget senere tid (den samaritanske kvindes samtid) får fædrenes praksis karakter af noget episodisk; derfor aoristformen προσεκύνησαν.

Med τῷ ὄρει τοῦτο sigtes der til Garizim.

Καί foran ὑμεῖς λέγετε har adversativ betydning.

Med ὁ τόπος sigtes der mere præcist til templet; jfr. 11,48.

V.21 I stedet for præsens imperativ πίστευέ μοι læser nogle håndskrifter - heriblandt A - aorist imperativ, hvorved udsagnet knytted specielt til de umiddelbart følgende ord. Læsemåden må betragtes som sekundær allerede på grund af den svagere bevidnelse.

Efter ἔρχεται ὧρα følger undertiden en tidsbisætning (foruden dette vers v.23; 5,25 og 16,25), en relativbisætning (5,28) eller en sætning indledt med ἵνα (16,2.32; jfr. 12,23 og 13,1).

V.22 Det er et spørgsmål af betydning for fortolkningen, hvorvidt ἡμεῖς alene omfatter Jesus (og eventuelt hans første disciple), eller pronominet har en rummeligere betydning, så det også indbefatter de senere kristne. Se kommentarerne til pluralisformerne i 3,11.

"Οτι-sætningen begrundes forskellen mellem "jeres" og "vores" tilbedelse.

V.23 Med ἀλλά markeres noget ganske nyt i forhold til det i v.22 beskrevne. V.23 viderefører da også den i v.21 påbegyndte forkyndelse af den nye situation, nu accentueret ved καὶ νῦν ἐστίν.

Substantivet προσκυνητής (jfr. προσκυνεῖν) forekommer kun denne ene gang i NT, og det er i det hele taget et meget sjældent bevidnet ord. Af v.24 synes at fremgå, at der med πνεῦμα (ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ) menes Guds Ånd. Tilbede ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ (præpositionsleddet er måske at opfatte som et hendiadyoin; BDR § 442,9b) kan vel kun den, der er født af Ånden (jfr. 3,3-8).

Formentlig tjener καὶ foran γὰρ ὁ πατήρ til at fremhæve leddet ὁ πατήρ. Ordene τοιοῦτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας (attributivt participium) αὐτόν kan oversættes: "fordrer sådanne som sine tilbedere". Se om denne brug af participiet BDR § 412,4.

V.25 Dette vers er det ene af de to steder i NT, hvor den transskriberede form Μεσσίας forekommer. Det andet sted er 1,41.

Da tidspunktet for Messias' komme er kvinden ukendt, er der korrekt casus eventualis i tidsbisætningen. Se HKN,S § 147a.

V.26 Som i 18,5f.8 synes ἐγώ εἰμι at betyde: 'det er mig'. Om udtrykket skal associere til den meget prægnante anvendelse af ordene ἐγώ εἰμι navnlig i 8,24.28.58 er vanskeligt at afgøre.

V.27 'Επὶ τοῦτῳ (= i det samme) er et af de forholdsvis få eksempler på, at ἐπί med dativ har temporal betydning.

Med ἐθαύμαζον (imperfektum) tilkendegives, at forundringen ikke blot var noget momentant.

Det spørgende pronomen τί foran λαλεῖς kan betyde 'hvorfor?', men det kan også på linje med det forudgående τί have betydningen 'hvad?' - altså: "Hvad taler du med hende om?"

V. 28 Efter 2 aoristformer følger historisk præsens (λέγει).

V. 29 Adverbiet δεῦτε, der bruges ved opfordringer, forekommer undertiden sammen med 1.plur.konjunktiv og - som her - 2.plur. imperativ. Ved singularisformer bruges δεῦρο. Δεῦτε + imperativ findes Matth 25,34; 28,6; Mark 6,31; Joh 21,12; Apok 19,17 og altså på stedet her. Efter μήτι forventes almindeligvis et benægtende svar, men sammenhængen gør det usikkert, om den nævnte hovedregel er bestemmende for brugen af μήτι i dette vers; se BDR § 427,2; HKN, S § 211,1.

V. 30 Imperfektformen ἤρχοντο er formentlig bestemt af, at det senere, nemlig i v.40 med verbet ἦλθον meddeles, at de nu kom til Jesus. I mellemtiden, medens de har været på vej, fandt det omtalt ordskifte mellem Jesus og disciplene sted.

V. 31 Præpositionsleddet ἐν τῷ μεταξῦ (evt. underforstået χρόνῳ) forekommer kun denne ene gang i NT. Det angiver her mellemtiden mellem kvindens bortgang (v.28) og hendes bysbørns komme til Jesus (v.30 og 40).

Imperfektformen ἠρώτων kan udtrykke det iterative og/eller det vedholdende.

V. 32 Sammen med v.34 og 6,27.55 viser dette vers, at der ikke sondres mellem βρώσις og βρῶμα, så βρώσις anvendes om 'det at spise', βρῶμα derimod om 'spise', det vil sige 'mad'. Se vedrørende substantivendelserne -σις og -μα BDR § 109,2 og 3.

V. 33 Denne gang er det disciplene, der røber en misforståelse, som begrunder en tydeliggørelse af noget allerede sagt; jfr. forholdet mellem 3,3 og 3,5; 6,51 og 6,53; 8,21 og 8,23f.; 14,7 og 14,9f.; 16,16 og 16,19ff.

Se vedr. ἤνεγκεν HKN, F § 88 nr.104.

V. 34 Se vedr. anvendelsen af ἵνα + konjunktiv (ἵνα ποιήσω ... καὶ τελειώσω) med samme betydning som en infinitiv kommentarerne til 1,27 og 2,25; se endvidere BDR § 393,5. Blandt andre håndskrifterne K og A har præsens konjunktiv ποιῶ, hvilket kan skyldes et ønske om at tydeliggøre, at det altid er Jesu mad at gøre Guds vilje. Aoristformen knytter først og fremmest udsagnet til den konkrete situation.

Participiet ὁ πέμψας anvendes i Joh. meget ofte om Gud; se 1,33; 5,23.24.30.37; 6,38.39.44; 7,16.18.28.33; 8,16.18.26.29; 9,4; 12,44.45.49; 13,20; 14,24; 15,21; 16,5.

Med singularisformen τὸ ἔργον sigtes formentlig til hele den gerning, Jesus var sendt for at øve. Med det ofte forekommende τὰ ἔργα tænkes der på de mange enkelthandlinger.

V. 35 Efter τετράμηνος må underforstås et substantiv. Det kunne være χρόνος, evt. περίοδος; se BDR § 241,3.

Der er betydelige vidner (især P75 D sy^C), der ikke læser ἔτι. Ordet kan fejlagtigt være faldet ud, fordi det ligesom det umiddelbart foranstående ender på -τι (homoioteleuton = lignende endelse). Den asyndetiske konstruktion ἔτι τετράμηνός ἐστιν καὶ ὁ θερσιμὸς ἔρχεται svarer til semitisk sprogbrug.

Det er et uafklaret spørgsmål, om de netop citerede sætninger kan have været en gængs ordsprogsagtig vending. For meningen i sammenhængen betyder spørgsmålet intet. Derimod har det interesse for bestræbelserne på at få fastlagt kronologien i Jesu virke, som den fremstilles i Joh. Såtiden er efteråret, høsttiden foråret. Χώρα er her brugt i betydningen 'mark'.

Der er - også i NT - flere eksempler på, at verber med betydningen 'at se' er konstrueret med objekt og en efterfølgende ὅτι-sætning, der nærmere præciserer, hvad der ses eller skal ses; jfr. 11,31. Ἦδη giver god mening, hvad enten det forbindes med den sidste sætning i v.35 eller med den første i v.36. Selv om Ἦδη kan forekomme sidst i en sætning (se 1 Joh 4,3; jfr. 9,27), er det dog usædvanligt (se 3,18; 4,51; 7,14; 9,22; 13,2; 15,3; 19,28.33). Når dertil kommer, at Ἦδη naturligt forbinder tankegangen i de 2 vers, hvis ordet knyttes til v.36 (ikke alene er markerne hvide til høst, høsten er allerede igang), må det foretrækkes at sætte punktum efter θερσιμόν. Det må dog bemærkes, at bl.a. P 75 sætter punktum efter Ἦδη. Se vedrørende Ἰδοὺ kommentarerne til 19,5.

V. 36 Med καὶ συνάγει κτλ. forklares nærmere udsagnet μισθὸν λαμβάνει. Det er muligt at forstå ἴνα-sætningen som en finalsætning, men sandsynligere er det, at der er tale om en konsekutivsætning.

Ὁ σπείρων og ὁ θερίζων kan glæde sig sammen. Det er meningen med ὁμοῦ. Det er et fortolkningsspørgsmål, om der tænkes på bestemte personer med ὁ σπείρων og ὁ θερίζων, eller de blot hører billedtalen til.

V. 37 Ἐν τοῦτω peger sandsynligvis - som i 9,30 og 13,35 - frem mod det følgende, nærmere bestemt mod udsagnet i v.38. Det er altså ikke længere dette, at høsttiden allerede er inde, der behersker tankegangen. V.37 forbereder derimod den i v.38 fremhævede sondring mellem disciplene, der skal høste, og andre, der har gjort det grundlæggende arbejde.

"Ἄλλος ... ἄλλος må gengives: "en ... en anden".

P 75 har ikke v.37 med, hvilket kan skyldes, at afskriverens blik er gledet fra ὁ θερίζων i slutningen af v.36 til det samme ord i slutningen af v.37. Jfr. kommentarerne til v.35.

V. 38 Her og 17,18 forekommer aoristformen ἀπέστειλα, men i udsendelsestraditionen i 20,21 hedder det πέμπω - altså præsens. Κοπιᾶν, der kan betyde 'udmattes', 'blive træt', men også 'arbejde', 'anstreng sig', er her konstrueret med objekt (ὄ) og må oversættes 'arbejde med'.

Med perfektformen κεκοπιῶσιν (jfr. κεκοπιῶκατε) tilkendes, at det påbegyndte arbejde har stået på indtil nu. Frugten af dette arbejde er disciplene trådt ind i og er i (εἰσεληλύθατε). Κόπος betyder 'møje', 'arbejde' og lign., men af sammenhængen fremgår, at der i dette vers med κόπος må være tænkt på resultatet af arbejdet.

V. 39 Τῶν Σαμαριτῶν er en partitiv genitiv knyttet til πολλοί; se HKN, S § 41.

Af μοί og ἐποίησα fremgår, at ὅτι i dette tilfælde kun kan være ὅτι recitativum.

V. 40 Aoristformerne μεῖναι og ἔμεινεν giver anledning til at tro, at de 2 dages ophold skal opfattes som kortvarigt.

V. 41 Πλείους = πλείονες; πολλῶ πλείους = mange flere. Se BDR § 246 og HKN, S § 72.

P 75 læser πολλῶ πλείον (neutrum), som kan oversættes: "En meget større flok". Trods det, at denne læsemåde er den vanskeligste, må πλείους på grund af bevidnelsen anses for at være den sandstnligste.

V. 42 Når subjektet for λέγειν er pluralis, men i øvrigt ikke nærmere afgrænset, konstrueres ofte med imperfektum som her i v.42. Det er muligt at opfatte ὅτι-sætningen som objekt også for ἀκηκόαμεν. D a sy^c læser i stedet for αὐτοῦ αὐτοῦ og ser dermed en forbindelse mellem dette pronomen og ἀκηκόαμεν. Dette verbum kan da også være brugt absolut. Dog skal der sikkert læses αὐτοί, for dette pronomen korresponderer med σὴν i den foregående sætning. Τοῦ κόσμου må opfattes som en objektiv genitiv.

Da det er vanskeligt at se nogen grund til at udelade ὁ χριστός efter τοῦ κόσμου, og da samtidig v.29 kan være en tilskyndelse til at indføje dette led, er den af Nestle-Aland valgte læsemåde at betragte som den oprindelige. Den er i øvrigt også bedst bevidnet.

V. 43 Artiklen τὰς foran δύο ἡμέρας er begrundet i v.40.

V. 44 Den begrundende konjunktion γάρ giver god mening, hvis der med πατρίς, der kan betyde 'hjemegn', 'hjemby', 'hjem', tænkes på Judæa (med Jerusalem), som Jesus ifølge 4,3 fandt grund til at forlade. Dog taler 1,46; 2,1; 7,42.52 og 19,19 klart mod denne forudsætning. Verbet ἐδέξαντο i v.45 synes på den anden side at vanskeliggøre den antagelse, at der med πατρίς sigtes til Galilæa. Vanskeligheden mindskes dog, hvis der alene er tale om en positiv holdning af mere kortvarig karakter. Det er dog næppe muligt at nå til en tilfredsstillende forståelse af udsagnet, som det er placeret i Joh. Anderledes er det med Mark 6,4; Matth 13,57 og Luk 4,24. Udsagnet kendes også fra Thomasevangeliet.

V. 45 Δέχεσθαι forekommer kun denne ene gang i Johannesevangeliet. Participiet ἐωρακότες har kausal betydning: 'fordi de havde set'. Se HKN, S § 179.

Med ἡ ἑορτή må evangelisten mene den i 2,13 og 23 nævnte fest.

V. 46 Se vedr. udtrykket τὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας 2,1. Efter aoristformen ἦλθεν må vi oversætte ἐποίησεν som pluskvamperfektum, da der sigtes til en handling, der går forud for ἦλθεν. Ποιεῖν konstrueres ofte - som her - med objekt og objektsprædikat; se BDR § 157,1 og HKN, S § 21.

Adjektivet βασιλικός (kongelig, hørende en konge til) er her brugt som substantiv og betegner en person i kong Herodes' tjeneste. D og a læser βασιλίσκος, der betyder 'småkonge', men læsemåden er utvivlsomt sekundær.

V. 47 Ἦκει er en præsensform med perfektivisk betydning: 'er kommet'; jfr. BDR § 322. I den indirekte tale efter ἀκούσας må Ἦκει oversættes 'var kommet'.

Ἐρωτᾶν forekommer af betydningsmæssige grunde forholdsvis ofte i imperfektum; jfr. BDR § 328. Efter ἐρωτᾶν kan uden forskel i betydningen konstrueres med infinitiv (se v.40) eller med ἵνα + konjunktiv; jfr. 17,15; 19,31.38. Se BDR § 392,1.

Μέλλειν har snart η, snart ε som augment. Se 6,6.71; 7,39; 11,51; 12,33 og 18,32 og HKN, F § 44,1. Μέλλειν konstrueres med udfyldende infinitiv og langt hyppigst med præsens infinitiv.

V. 48 Det forhold, at verberne ὀρᾶν og πιστεύειν står i 2.pers. plur. og ikke 2.pers. sing., giver udsagnet mere generel karakter. I øvrigt kan οὐ μὴ πιστεύσητε (om betydningen af οὐ μὴ + konjunktiv

se BDR § 365) opfattes som en bebrejdelse, hvad der er det almindeligste, men der kan også alene være tale om en konstatering; jfr. i øvrigt 20,25.

Udtrykket $\sigma\mu\epsilon\lambda\alpha$ καὶ $\tau\acute{\epsilon}\rho\alpha\tau\alpha$, der kun forekommer denne ene gang i Joh., men i øvrigt flere gange i NT, navnlig i Ap.G., har sin baggrund i den gammeltestamentlige vending $\text{מִן־חֶמְדָּם הִנֵּה}$ (f.eks. Exod 7,3).

V. 49 Se vedr. konstruktionen efter $\pi\rho\acute{\iota}\nu$ HKN, S § 168. Substantivet $\pi\alpha\iota\delta\acute{\iota}\omicron\nu$ er et diminutiv (formindskelsesord) af $\pi\alpha\acute{\iota}\varsigma$. I v.51 forekommer $\pi\alpha\acute{\iota}\varsigma$.

V. 50 Efter $\acute{\epsilon}\pi\acute{\iota}\sigma\tau\epsilon\upsilon\sigma\epsilon\nu$ må $\acute{\epsilon}\lambda\pi\epsilon\nu$ oversættes som pluskvamperfektum for at få tydeliggjort tidsforholdet mellem de 2 verber. Iflg. v.50 er der tale om en tro på ordet alene, altså en tro, der ikke forudsætter $\sigma\mu\epsilon\lambda\alpha$ καὶ $\tau\acute{\epsilon}\rho\alpha\tau\alpha$; jfr. v.48.

V. 51 Medens man i klassisk græsk ikke har absolut genitiv i de tilfælde, i hvilke det ville indebære sammenfald mellem det saglige subjekt i den absolutte genitiv og et andet centralt led i sætningen, viser $\alpha\acute{\upsilon}\tau\omicron\upsilon$ καταβαίνοντος og de efterfølgende pronominer $\alpha\acute{\upsilon}\tau\omicron\upsilon$ og $\alpha\acute{\upsilon}\tau\tilde{\omega}$ - sammen med en række andre eksempler - , at sådanne sammenfald forekommer i nytestamentlig græsk. Se BDR § 423. Der er en del - men mindre betydningsfulde - varianter til v.51. Bl.a. varieres der i den sidste sætning mellem $\pi\alpha\acute{\iota}\varsigma$ og $\upsilon\acute{\iota}\omicron\varsigma$ og mellem indirekte og direkte tale. Læses der med så stærke vidner som P66*P75 κ A og B indirekte tale, må $\zeta\eta$ oversættes 'levede'; jfr. BDR § 324 og HKN, S § 111.

V. 52 $\acute{\epsilon}\pi\acute{\upsilon}\theta\epsilon\tau\omicron$ er af det uden for Lukas-skrifterne meget sjældent forekommende verbum $\pi\upsilon\nu\theta\acute{\alpha}\nu\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$. Se HKN, F § 88 nr.84. Ordstillingen $\tau\eta\tilde{\nu}$ ὄραν παρ' αὐτῶν (παρ' αὐτῶν er dog ikke med i P75 og B) er for så vidt påfaldende, som $\tau\eta\tilde{\nu}$ ὄραν er forbundet med det efterfølgende præpositionsled $\acute{\epsilon}\nu$ ἧ og παρ' αὐτῶν med det foranstående $\acute{\epsilon}\pi\acute{\upsilon}\theta\epsilon\tau\omicron$. Heri skal man sikkert søge forklaringen på den ordstilling, der er i LΨ og i de under Ⲁ opsummerede håndskrifter.

Udtrykket $\kappa\omicron\mu\psi\acute{\omicron}\tau\epsilon\rho\omicron\nu$ ἔσχεν betyder 'fik det bedre'; adjektivet $\kappa\omicron\mu\psi\acute{\omicron}\varsigma$ har grundbetydningen 'pyntet', 'smykket'.

Det er i NT forholdsvis sjældent, at udtryk til angivelse af et tidspunkt står i akkusativ; ὄραν ἐβδόμην er et eksempel på, at det især kan ske, når ὄρα anvendes som tidsangivelse. Se BDR § 161,3; HKN, S § 23.

V. 53 I den af ἔγνω afhængige ὅτι-sætning må underforstås et ἐγένετο eller lignende.

V. 54 Da der ikke er artikel foran δεύτερον σημειῶν er disse ord at opfatte som prædikat til τοῦτο. Altså: "Dette gjorde Jesus som andet tegn"; jfr. 2,11.

I øvrigt er πάλιν δεύτερον at betegne som en pleonasme; jfr. BDR §484.

KAPITEL 5

V.1 Se vedrørende overgangsformlen μετὰ ταῦτα bemærkningerne til 2,12.

Da ἑορτή i øvrigt ikke forekommer i ubestemt form i Joh., må artiklen i Κ C Λ Δ Ψ m.fl. nok ses som afspejling af et ønske om at få præciseret, hvilken fest der sigtes til. Et enkelt håndskrift (131) har villet fjerne enhver tvivl med tilføjelsen ἡ σκηνοπηγία.

V.2 De topografiske oplysninger er ikke ganske éntydige. Dertil kommer, at håndskrifterne har varierende læsemåder. Ofte underforstås efter τῆ προβατικῆ ordet πύλη (jfr. BDR § 241,6 og den autoriserede oversættelse). En anden tolkning, der har adskillige fortalere, går ud på at læse ἐπὶ τῆ προβατικῆ κολυμβήτρῃ ἢ <κολυμβήτρα> ἐπιλεγομένη κτλ., hvilket indebærer den forståelse, at ved fåredammen i Jerusalem findes den dam, der på hebraisk kaldes Betesda eller Betsata. Der forudsættes altså 2 damme eller bassiner. Der er også usikkerhed med hensyn til dammens hebraiske navn. Det i øvrigt velbevidnede Βηθσαῦδᾶ. (bl.a. P75 og B) må anses for at være bestemt af det galilæiske bynavn Βηθσαῦδᾶ (1,44). Βηθεσδᾶ kunne være valgt, fordi man kan tolke navnets betydning som "barmhjertighedens hus" (בֵּית הַחַיִּים), men det synes dog bevidnet af et udsagn i Kobberrullen (fundet i Qumran) indeholdende dualisformens Bethesdatajin. Se nærmere R.E.Brown, I, p.206f.

Når der i apposition til et substantiv føjes et participium (λεγόμενος, καλούμενος og lign.) til nærmere angivelse af navn, evt. tilnavn, har participiet almindeligvis artikel. Derfor i dette vers ἡ ἐπιλεγομένη. Se BDR § 412,2.

Participiet ἔχουσα er apposition til κολυμβήθρα, der som ἡ ἐπιλεγομένη viser er femininum.

V.3 Genitiverne efter πλῆθος angiver arten.

Adjektivet ξηρός betyder 'tør', 'vissen'; om mennesker 'mager', 'afkræftet'.

Det er utvivlsomt udsagnet i v.7, der har fremkaldt den forklaring, som slutningen af v.3 samt v.4 (jfr. det tekstkritiske apparat) byder. Af bevidnelsen fremgår temmelig entydigt, at der er tale om en senere tilføjelse. I øvrigt er v.4 en nærmere udfoldelse af antydningen i slutningen af v.3. Der er da også nogle, der vil anse ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν for at høre den oprindelige tekst til og kun betragte v.4 som en senere tilføjelse. Det er imidlertid en betragtelig vanskelighed ved denne opfattelse, at P66 P75 κ A* B m.fl. ikke har slutningen af v.3.

V. 5 Τριάκοντα καὶ ὀκτῶ ἔτη er objekt for den til τις ἄνθρωπος knyttede apposition ἔχων. Lignende udtryk med ἔχειν findes i v.6; 8,57; 9,23 og 11,17.

V. 6 Det er åbenbart, at γνούς (af γινώσκειν) har kausal betydning. Det samme har formentlig også ἰδών (af ὁρᾶν), men her kan endvidere indgå et tidsaspekt (jfr. BDR § 418 og HKN, S § 176ff.). Efter γνούς fastholdes i den indirekte gengivelse af erkendelsen præsensformen ἔχει; jfr. BDR § 324. Vi må oversætte med fortid. Θέλεις ὑγιῆς γενέσθαι oversættes på grund af aoristformen γενέσθαι bedre: "Ønsker du at blive rask?" end: "Vil du være rask?"

V. 7 Konstruktionen ἔχω ... ἵνα βάλη svarer betydningsmæssigt til ἔχω + infinitiv; se BDR § 379. "Ἀνθρώπον οὐκ ἔχω κτλ kan altså gengives: "Jeg har ingen til at bruge (βάλλειν brugt i afsvækket betydning) mig osv.".

Med eventualis i den indskudte tidsbisætning ὅταν ταραχῆ τὸ ὕδωρ markeres, at tidspunktet for vandets bevægelse var ukendt; jfr. κατὰ καιρὸν i det sekundære v.4.

Ἐν ᾧ er her som enkelte andre steder brugt svarende til en tidskonjunktion med betydningen 'medens'. Se BDR § 383,1 og 455,3.

V. 8 "Ἐγείρε ἄρον er et af flere eksempler på asyndese i forbindelse med forekomsten af imperativ. Se BDR § 461.

I modsætning til ἄρον er περιπάτει præsens, hvortil imperfektformen περιεπάτει i det følgende vers passer.

Κράβατος er et fremmedord. Det er en betegnelse for den fattiges simple seng. Om de forskellige stavemåder se BDR § 42,4.

V. 9 I udtrykket ἐγένετο ὑγιῆς svarer aoristformen ἐγένετο til γενέσθαι i v.6.

V. 10 Når subjektet er pluralis, men en i øvrigt ikke bestemt afgrænset gruppe, anvendes almindeligvis - som her - imperfektum af λέγειν; se BDR § 329.

Sætningerne $\alpha\beta\beta\alpha\tau\acute{o}\nu \acute{\epsilon}\sigma\tau\iota\nu$ og $\acute{o}\acute{\upsilon}\kappa \acute{\epsilon}\xi\epsilon\sigma\tau\iota\nu$ κτλ. udgør en paratakse, selv om den første sætning tydeligvis udtrykker begrundelsen for udsagnet i den følgende, og der altså sagligt er tale om en hypotakse.

V. 11 'Ο δέ er et eksempel på den i Joh. i øvrigt beskedne pronominal anvendelse af den bestemte artikel; jfr. BDR § 251. P75 A og B læser i stedet $\delta\acute{\omicron}\varsigma \delta\acute{\epsilon}$. Betydningsmæssigt er der ikke forskel på de 2 læsemåder.

Det er meget almindeligt i Joh., at et led genoptages ved hjælp af et demonstrativt pronomen, sådan som $\acute{o} \pi\omicron\iota\eta\sigma\alpha\varsigma$ her genoptages ved hjælp af $\acute{\epsilon}\kappa\epsilon\iota\nu\omicron\varsigma$; jfr. BDR § 290,3.

V. 13 Se om præsensformen i sætningen $\tau\acute{\iota}\varsigma \acute{\epsilon}\sigma\tau\iota\nu$ efter $\eta\delta\epsilon\iota$ bemærkningerne til $\acute{\epsilon}\chi\epsilon\iota$ i v.6. Se vedr. $\eta\delta\epsilon\iota$ HKN, F § 88 nr.69. Da $\acute{\epsilon}\xi\acute{\epsilon}\nu\epsilon\upsilon\sigma\epsilon\nu$ i tid ligger forud for $\eta\delta\epsilon\iota$, må verbet oversættes ved pluskvamperfektum.

'Εκνεύειν betyder 'vinke bort', men kan bruges intransitivt i betydningen 'undvige', 'trække sig tilbage'. Verbet forekommer kun denne ene gang i NT.

Den absolutte genitiv $\delta\chi\lambda\omicron\upsilon \delta\upsilon\tau\omicron\varsigma$ har kausal betydning, d.v.s. svarer til en årsagsbisætning, se HKN, S § 186.

V. 14 Se vedr. betydningen af $\tau\acute{o} \iota\epsilon\rho\acute{o}\nu$ kommentarerne til 2,14. Perfektformen $\gamma\acute{\epsilon}\gamma\omicron\nu\alpha\varsigma$ accentuerer det varige resultat af helbredelsen. Sammen med $\mu\eta\kappa\acute{\epsilon}\tau\iota$ udtrykker præsens imperativ $\acute{\alpha}\mu\acute{\alpha}\rho\tau\alpha\nu\epsilon$, at påbuddet har permanent gyldighed; se BDR § 335f. Komparativen $\chi\epsilon\iota\rho\nu$ (af $\kappa\alpha\mu\acute{\omicron}\varsigma$) betyder enten en værre sygdom eller - sandsynligere - noget, der er værre end den sygdom, han havde haft. Trods ordstillingen i teksten ($\kappa\ \Delta\ \text{K}\ \text{W}\ \Theta$ m.fl. har $\tau\iota$ foran $\sigma\omicron\iota$) hører $\tau\iota$ naturligvis sammen med $\chi\epsilon\iota\rho\nu$.

V. 15 Præsensformen $\acute{\epsilon}\sigma\tau\iota\nu$ er fastholdt fra direkte tale, selv om udsagnet er gengivet som indirekte tale; jfr. BDR § 324.

V. 16 "Οτι ταυτα $\acute{\epsilon}\pi\omicron\iota\acute{\epsilon}\iota$ er en årsagssætning og en nærmere definition af præpositionsleddet $\delta\iota\acute{\alpha} \tau\omicron\upsilon\tau\omicron$ ved versets begyndelse. En tilsvarende udtryksmåde findes i v.18 og endvidere 8,47; 10,17; 12,18.39.

Imperfektformen $\acute{\epsilon}\delta\acute{\omega}\kappa\omicron\nu$ angiver formentlig, at jøderne nu begyndte de forfølgelser, som iflg. evangeliets videre fremstilling varede ved.

Ordene $\kappa\alpha\iota \acute{\epsilon}\zeta\eta\tau\omicron\upsilon\sigma\iota$ $\alpha\acute{\upsilon}\tau\omicron\nu$ $\acute{\alpha}\pi\omicron\kappa\tau\epsilon\iota\nu\alpha\iota$ (A Θ Ψ sy^{P.h.} m.fl.) er sandsynligvis føjet til senere under indtryk af v.18 og de andre steder, hvor en lignende formulering forekommer (se f.eks. 7,1.19. 20.25).

Når P75 og 579 læser ἐποίησεν, må forklaringen være, at der udelukkende tænkes på den netop skildrede helbredelse. Med imperfektum ἐποίηι får udsagnet en mere generel karakter. Hertil passer pluralisformen ταῦτα, der kan gengives ved 'den slags ting'. Jfr. ἔλυσεν og ἔλεγεν i v.18.

V. 17 Undertiden parafrazeres verset sådan: "Min Fader arbejder indtil nu, og derfor arbejder jeg også". Det er en nærliggende tolkning af det logiske forhold mellem de 2 sætninger. Der kan også parafrazeres som følger: "Ligesom min Fader arbejder indtil nu, således arbejder jeg også"; jfr. konstruktionen med ὡπερ ... οὕτως i v.21.

V. 18 Se om konstruktionen διὰ τοῦτο ... ὅτι bemærkningerne til v.16.

Verbet λύειν, hvis grundbetydning er 'løse', kan også anvendes i betydningen 'opløse', 'ophæve'.

Såvel ἔλεγεν som ποιῶν er konstrueret med objekt (τὸν θεόν og ἑαυτόν) og med objektsprædikat (πατέρα ἑδίου og ἴσον).

V. 19 Imperfektformen ἔλεγεν forekommer her som indledning til et længere afsnit med Jesus som subjekt. Se om brugen af imperfektum i sådanne tilfælde BDR § 329.

Se vedr. konstruktionen οὐ ... οὐδέν HKN, S § 211,4.

Læses der med de betydelige håndskrifter κ og Β ἄν foran μή, må ἄν antages at være brugt med samme betydning som ἑάν; se BDR § 107 og 371.

Det ubestemte pronomen τι er - som οὐδέν - objekt for ποιεῖ.

Se om casus eventualis i relativsætninger HKN, S § 147c.

Betyder ὁμοίως her - som almindeligt antaget - 'ligeledes', udgør καί (også) og ὁμοίως egentlig en pleonasme. Anne Sophie og Paul Seidelin oversætter 'ganske ligesådan'.

V. 20 Selv om Joh. i øvrigt har ἀγαπῶν, når der tales om Faderens kærlighed til Sønnen (3,35; 10,17; 15,9; 17,23.24.26), skal man ikke se en anden betydning i φιλεῖν i dette vers. Pluralisformen τούτων (2.sammenligningsleds genitiv efter μερίζονα ἔργα) viser, at der ikke alene sigtes til den netop skildrede helbredelse.

Den afsluttende ἴνα-sætning kan opfattes som en hensigtssætning, men er formentlig at se som en følgesætning.

Præsens indikativ θαυμάζετε, som κ L og nogle få andre vidner læser, kan skyldes en fejlhøring. Sandsynligere ville det være med P75 og 1241 at læse aorist konjunktiv, men præsens konjunktiv

er dog at foretrække, da den udtrykker den stadige undren, som 'de større gerninger' vil give anledning til, og i øvrigt er godt bevidnet.

V. 21 Akkusativten οὐς i relativsætningen οὐς θέλει må opfattes som objekt for et underforstået ζυγοποιεῖν efter θέλει.

Relativsætningen οὐς θέλει giver ikke udtryk for en vilkårlighed, men tjener til at understrege Sønnens kunnen.

V. 22 Sætningen οὐδέ γάρ ὁ πατήρ κρίνει οὐδένα vil man umiddelbart oversætte: "For Faderen dømmes heller ikke nogen", men det er vanskeligt at se, hvad 'heller ikke' kan relateres til. Måske er tankegangen: Heller ikke dømmes Faderen nogen, dvs. heller ikke på den måde er der nogen hindring for, at Sønnen kan levendegøre dem, han vil levendegøre. V.22 må nemlig opfattes som en begrundelse for Sønnens uindskrænkede mulighed for at gøre levende.

Se vedr. οὐδέ ... οὐδένα HKN, S § 211,4.

V. 23 Τιμῶσι kan formelt være enten præsens indikativ eller præsens konjunktiv. I ἴνα-sætningen må det være konjunktiv, men derimod indikativ i καθώς -sætningen. Se HKN, S § 144 og 197.

V. 24 Det forhold, at både v.24 og v.25 indledes med ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, kunne være et tegn på, at de 2 udsagn ikke oprindeligt har været så tæt forbundet. I perfektformen μεταβέβηκεν ligger en understregning af, at den, der er gået over fra døden til livet, nu befinder sig i livet.

Se vedrørende betydningen af ἀκούειν bemærkningerne til 6,60.

V. 25 I sætningen καὶ νῦν ἐστὶν markerer καὶ en stigning: "ja, den er nu"; jfr. 4,23.

I stedet for futurum indikativ ἀκούσουςιν (P75 Bog få andre) eller ἀκούσονται (A D Θ π m.fl.) læser en række håndskrifter (bl.a. P66 κ L W Ψ) aorist konjunktiv ἀκούσωσιν, hvad der efter ὅτε uden ἔν er en ualmindelig læsemåde; jfr. BDR § 382,2.

Aorist participium ἀκούσαντες svarer i dette tilfælde tidsmæssigt til futurum exactum. Der er tale om en fremtidig høren, som dog går forud for ζήσουςιν (futurum).

V. 26 Objekt for ἔδωκεν er ἔχειν, evt. hele leddet ζῶν ἔχειν.

V. 27 Se vedr. ἐξουσίαν ... ποιεῖν bemærkningerne til 1,12.

V. 28 Refererer τοῦτο til det foregående, hvad der forekommer at være mest nærliggende, må ὅτι opfattes som kausalpartikel. ("I må ikke undre jer over dette, for der kommer osv."). En anden mulig-

hed er at se τοῦτο som en foregribelse af ὅτι-sætningen; i så fald har ὅτι betydningen 'at' ("I må ikke undre jer over dette, at der kommer osv."). Se BDR § 427,2 som muligheden for at opfatte μή θαυμάζετε τοῦτο som et spørgsmål.

V. 29 Objekterne τὰ ἀγαθά og τὰ φαῦλα er ved placeringen nøje forbundet med de substantiverede participier; jfr. 3,20.

Genitiverne ζωῆς og κρίσεως angiver målet for det foranstående ἀνάστασιν; se BDR § 166.

V. 30 Se vedr. οὐ ... οὐδέν HKN, S § 211,4.

Med καὶὼς ἀκούω menes, hvad Sønnen hører af Faderen; jfr. f.eks. 8,26: ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ ταῦτα λαλῶ.

V. 31 Μαρτυρῶ kan være indikativ eller konjunktiv. Selv om der kan påvises ganske enkelte eksempler på indikativ efter εἰς (se BDR § 373,3), er betingelsesbisætningen i dette vers naturligt at forstå som casus eventualis og μαρτυρῶ altså som konjunktiv.

V. 32 Læsemåden οἶδατε i stedet for οἶδα (bevidnet af K* D sy^C m.fl.) er formentlig en konsekvens af den forståelse, at der med ἄλλος sigtes til Døberen. Men denne forudsætning lader sig vanskeligt forene med v.34. Med ἄλλος menes Faderen; jfr. v.37.

I klassisk græsk ville man vente ἕτερος og ikke ἄλλος (se BDR § 306,3).

V. 33 Verbet ἀποστέλλειν har oftest objekt, men det kan også anvendes uden objekt i betydningen 'sende bud'; jfr. 11,3. Med perfektformen μεμαρτύρηκεν er den blivende gyldighed af Døberens tidligere aflagte vidnesbyrd markeret.

V. 34 Det flere gange forekommende udtryk τὴν μαρτυρίαν λαμβάνειν (se 3,11.32.33) er her brugt i en særlig betydning - nemlig om det uigendrivelige vidnesbyrd om Sønnen. Et vidnesbyrd fra et menneske - in casu Døberen - kan i det perspektiv ikke accepteres som gyldigt.

Det demonstrative ταῦτα må sigte til det, der alligevel (dvs. uagtet hans vidnesbyrds begrænsning) skal siges om Døberen. Hans vidnesbyrd kan nemlig føre til tro (1,7) og dermed frelse.

V. 35 Se om ηἰ ἠθέλησατε HKN, F § 44a anm.1.

Verbet ἀγαλλιάω udtrykker en stærk glæde.

πρὸς ὥραν = 'til en tid', 'en kort tid' (jfr. 2 Kor 7,8; Gal 2,5; Filem 15).

Præpositionsleddet ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ kan oversættes 'i hans lys' eller 'over (ved) hans lys'. - 43 -

V. 36 Meget vægtige håndskrifter som P66 A B m.fl. læser $\mu\epsilon\acute{\iota}\zeta\omega\nu$ og ikke $\mu\epsilon\acute{\iota}\zeta\omega$ ($\mu\epsilon\acute{\iota}\zeta\omega = \mu\epsilon\acute{\iota}\zeta\omega\nu$; se HKN, F § 26d). Af meningsmæssige grunde kan $\mu\epsilon\acute{\iota}\zeta\omega\nu$ ikke godt være nominativ maskulinum og altså apposition til $\acute{\epsilon}\gamma\acute{\omega}$. Derimod kan det være en alternativ akkusativform; se BDR § 47,2. $\mu\epsilon\acute{\iota}\zeta\omega$ (hhv. $\mu\epsilon\acute{\iota}\zeta\omega\nu$) er prædikat til objektet $\tau\eta\nu \mu\alpha\rho\tau\upsilon\rho\iota\alpha\nu$. Det fremgår af, at ordet ikke har bestemt artikel.

$\mu\epsilon\acute{\iota}\zeta\omega$ τοῦ Ἰωάννου er et forkortet udtryk for $\mu\epsilon\acute{\iota}\zeta\omega$ τῆς (underforstået $\mu\alpha\rho\tau\upsilon\rho\iota\alphaς$) τοῦ Ἰωάννου. Om genitiv efter komparativ se BDR § 185 og HKN, S § 46.

Den lidt omstændelige formulering $\delta\delta\acute{\epsilon}\delta\omega\mu\acute{\epsilon}\nu \mu\omicron\iota \delta\ \mu\alpha\tau\eta\rho$ ἵνα τελειώσω αὐτά svarer til $\delta\delta\acute{\epsilon}\delta\omega\mu\acute{\epsilon}\nu \mu\omicron\iota \delta\ \mu\alpha\tau\eta\rho$ τελειώσαι. Udtrykket αὐτά τὰ ἔργα betyder 'selve de gerninger', se BDR § 288.

V. 37 Med perfektformen $\mu\epsilon\mu\alpha\rho\tau\upsilon\rho\eta\kappa\epsilon\nu$ gives til kende, at der er aflagt og foreligger et vidnesbyrd fra Faderens side. Virkningen af οὕτε πώποτε ἀκηκόατε οὕτε ἐωράκατε (perfektum) er manglende kendskab.

Se vedr. ἀκηκόατε HKN, F § 45b anm.1 og § 88 nr. 5, og vedr. ἐωράκατε HKN, F § 44b anm.2 og § 88 nr.72.

V. 38 Udtrykket $\acute{\epsilon}\chi\epsilon\iota\nu$ τι μένον (partic. i neutrum) ἐν ἑαυτῷ betyder 'at have noget i varig besiddelse'. Det er et sådant udtryk, der foreligger i v.38a, idet participiet μένοντα er knyttet til objektet for ἔχετε, nemlig τὸν λόγον.

V. 38b angiver ikke grunden til det forhold, der er gældende iflg. v.38a, men derimod grunden til, at dette forhold kan erkendes.

V. 39 Formelt kan ἐραυνᾶτε være en imperativ, men bl.a. under indtryk af καὶ οὐ θέλετε i det følgende vers må det antages, at ἐραυνᾶτε er indikativ.

Da μαρτυροῦσαι har bestemt artikel, må det opfattes som prædikatsled; jfr. BDR § 273,3.

V. 40 Det indledende καὶ har adversativ betydning; ἐραυνᾶτε ... καὶ οὐ θέλετε = "I ransager ..., men I vil ikke". Se BDR § 442,1.

Konstruktionen ἵνα+ konjunktiv svarer betydningsmæssigt til en final infinitiv; jfr. BDR § 390,2.

Det er utvivlsomt sagligt rigtigt, når D⁰ sy^P og enkelte andre vidner læser et αἰώνιον efter ζῶην, men der er sandsynligvis tale om en tilføjelse. Det er ikke muligt at se nogen begrundelse

for at udelade adjektivet, hvis det oprindeligt var med i teksten.

V. 41 Oftest har δόξα i Joh. betydningen 'herlighed' og bruges om den herlighed, der hører Gud og Guds virkelighed til. I dette vers betegner δόξα den ære og anseelse, der har udspring hos mennesket.

V. 42 Foruden ὑμᾶς har ἔγνωκα som objekt en ὅτι-sætning, der nærmere definerer erkendelsen. Man kunne oversætte: "Men jeg er kommet til den erkendelse med hensyn til jer, at I osv.". Τοῦ θεοῦ er nok at opfatte som en objektiv genitiv; jfr. 3,19. Det er dog en central johannæisk tanke, at mennesker kun kan elske, fordi Gud elskede først; se f.eks. 1 Joh 4,10.

V. 43 I sætningen καί οὐ λαμβάνετε με har καί adversativ betydning. Med casus eventualis er den mulighed indregnet, at der vil kunne komme "en anden".

V. 44 I stedet for ζητεῖτε kunne man have ventet participiet ζητούντες analogt med λαμβάνοντες. Se BDR § 468,3 om skiftet fra participium til finit verbum.

I leddet δόξαν παρά ἀλλήλων λαμβάνοντες og i den efterfølgende sætning ligger begrundelsen for spørgsmålet πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι;

Også det i dette vers forekommende καί har adversativ betydning. Den gentagne artikel τήν efter τήν δόξαν skal tydeliggøre, at det efterfølgende præpositionsled er en adjektivisk bestemmelse knyttet til δόξαν; se BDR § 272 og HKN, S § 11 og 12.

P66 P75 BW samt flere andre vidner har ikke θεοῦ efter μόνου. Da θεοῦ, hvis ordet har været med i den oprindelige tekst, efterfulgtes af οὐ, kan der være tale om haplografi.

V. 45 I ὅτι-sætningen følger konstruktionen efter κατηγορήσω den regel, at personen, der anklages, anføres i genitiv, og institutionen, anklagen fremføres for, angives i akkusativ efter præpositionen πρός.

I perfektformen af verber som ἐλπίζειν og πιστεύειν er det nutidige i regelen det mest betonedede; se HKN, S § 125.

V. 46 Med imperfektum i hoved- og bisætning gælder den i v.46 forekommende casus irrealis nutiden; se HKN, S § 195b.

V. 47 I adskillige betingelsesbisætninger med casus realis kan det være rimeligt at oversætte εἰ ved 'når', idet betingelsen faktisk anses for at være opfyldt. Det gælder formentlig også

betingelsen εἰ δὲ τοῦς ἐκεῖνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε; se HKN, S § 195a.

'Εκεῖνου er fremhævet ved sin placering mellem artiklen τοῦς og substantivet γράμμασιν; se BDR § 284.

Foruden πιστεύετε er præsensformen πιστεύετε godt bevidnet, idet den forekommer i P66 P75* B samt enkelte andre håndskrifter.

KAPITEL 6

V. 1 Se vedr. μετὰ ταῦτα kommentarerne til 2,12.

Formuleringen ἀπῆλθεν ... πέραν τῆς θαλάσσης κτλ. giver det indtryk, at Jesus netop har opholdt sig på søens vestside og i hvert fald i Galilæa. Det har fremkaldt den hypotese, at kp.6 oprindeligt fulgte umiddelbart efter kp.4; jfr. 4,43ff.

Foruden i θάλασσα τῆς Γαλιλαίας blev søen - efter byen Tiberias' grundlæggelse - betegnet ἡ θάλασσα τῆς Τιβεριάδος. Sidstnævnte betegnelse, der kun forekommer i Joh. og formentlig hidrører fra perioden efter Jesu virke, er her tilføjet af hensyn til læserne.

Den påfaldende konstruktion ἀπῆλθεν ... πέραν (der ventes εἰς, evt. πρὸς) synes at vise, at πέραν anvendt som præposition ikke blot kan betyde 'på den anden side af', men også 'til den anden side af', omend εἰς τὸ πέραν her er det almindelige. Se også v.17 samt 10,40 og 18,1.

V. 2 Med imperfektformerne ἠκολούθει, ἐθεώρουν og ἐποίει får verset karakter af en generel karakteristik, og det kommer dermed på linje med de i de synoptiske evangelier hyppigt forekommende summarier.

Pluralisformen ἐθεώρουν er et eksempel på constructio ad sensum; se BDR § 134,1.

P66* K og en lang række andre vidner læser ἐώρων (imperfektum af ὄρᾶν). Meningsmæssigt gør det næppe nogen forskel, om der læses ἐθεώρουν eller ἐώρων.

V. 3 Trods forekomsten af bestemt artikel foran ὄρος skal man ikke forestille sig, at der sigtes til et ganske bestemt bjerg. Ikke mindst som en følge af Sinai-traditionerne opfattes τὸ ὄρος som det sted, hvor Gud åbenbarer sig og væsentlige religiøse begivenheder finder sted.

V. 5 Vedr. præsensformen i ὅτι-sætningen efter θεασάμενος se BDR § 324 og HKN, S § 111.

Da der ikke er bestemt artikel foran πολλῶς ὄχλος, vil det ikke være rimeligt uden videre at identificere den her nævnte skare med den i v.2 omtalte. Læses der - som P75 formentlig gør - ἀγοράσωσιν i stedet for ἀγοράσωμεν (i begge tilfælde dubitativ konjunktiv), er det menneskene i skaren (jfr. οὔτοι ved versets slutning), der er subjekt for verbet. 1.plur. er dog bedst bevidnet og harmonerer bedst med v.6. Det demonstrative οὔτοι indicerer også subjektskifte. Ἰνα-sætningen opfattes bedst som en konsekutivsætning; se BDR § 391,5 og HKN, S § 145.

V. 6 Πειράζων udtrykker hensigten med ἔλεγεν; se BDR § 418,4 og HKN, S § 177.

Se vedrørende ἐμελλεν kommentarerne til 4,47. I øvrigt må ἐμελλεν opfattes som samtidig med ἦδει; se BDR § 330.

V. 7 Genitiven διακοσίων δηναρίων er en bestemmelse til ἄρτοι, idet den angiver kvantitet.

*Ἰνα-sætningen er en konsekutivsætning; se HKN, S § 145.

Objektet βραχύ (τι) betyder 'noget lidt', dvs. 'et lille stykke', 'en lille smule'; βραχύ er neutrum af adjektivet βραχύς, der betyder 'kort', 'lille'.

V. 8 Udtrykket εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν er et eksempel på, at talordet εἷς kan anvendes med lignende betydning som det ubestemte pronomen τίς; jfr. den af en række håndskrifter bevidnede læsemåde παιδάριον ἓν (v.9). Se BDR § 247,2.

V. 9 Παιδάριον er dobbelt diminutiv af παῖς (jfr. παιδίον 4,49), og ὀψάριον er dobbelt diminutiv af ὄψον; jfr. BDR § 111,3. Ὀψον og ὀψάριον betyder egentlig 'stegt', 'kogt' (jfr. det i NT ikke forekommende verbum ὀπτᾶν) og betegner det, der spistes som tilmad til brødet, og det var ofte fisk.

Subjekt for ἐστίν i versets sidste sætning er ταῦτα; τί er subjektsprædikat; se BDR § 299,1.

V. 10 Ποιεῖν konstrueret med akkusativ + infinitiv forekommer forholdsvis sjældent i NT og i Joh. kun dette sted; jfr. Mark 1,17 og 7,37.

Verbet ἀναπίπτειν bruges også i betydningen 'lægge sig til bords'; se f.eks. 13,12. Akkusativen τὸν ἀριθμὸν betegnes ofte henseendets akkusativ. I henseende til antallet var de omkring 5000; se BDR § 160 og HKN, S § 24.

V. 11 Foran præpositionsleddet ἐκ τῶν ὀψαρίων er det naturligst at underforstå διέδωκεν, og efter ἤθειλον (se vedr. ἤθειλον HKN, F § 44a anm.1) kan f.eks. underforstås λαβεῖν. Det med det relative pronomen ὅσον korresponderende demonstrative pronomen τοσοῦτο må oftest - som her - underforstås.

Læsemåden i κ² D Θ Ψ og en lang række andre håndskrifter kan med høj grad af sikkerhed betegnes som en tydeliggørende tilføjelse.

V. 12 Participiets adjektiviske karakter kommer særlig tydeligt til udtryk, når participiet anvendes attributivt som i formuleringen τὰ περισσεύσαντα κλάσματα; se HKN § 171.

Se vedr. verbet συνάγειν i dette og det følgende vers HKN, F § 88 nr.1.

Substantivet κλάσμα er dannet af verbet κλάω ('bryder', 'brækker') og betyder egentlig 'det afbrækkede', 'brudstykke'.

V. 13 Genitiven κλασμάτων må enten forklares under henvisning til forekomsten af ἐγέμισαν og altså betegnes som fyldens genitiv (se HKN, S § 44c; jfr. 2,7; Mark 15,36 og Apok 15,8) eller forbindes med δώδεκα κοφίνους, hvis indhold genitiven så nærmere angiver; jfr. udtrykket τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων i 21,8. Se BDR § 167.

Det relative pronomen ἃ knytter sig til κλασμάτων.

Efter ἃ (neutrum, pluralis) ville singularisformen ἐπερίσσευσεν, der er bevidnet af bl.a. κ A L Θ Ψ, være mest i overensstemmelse med gængs sprogbrug. Men heri ligger formentlig et argument til fordel for den i øvrigt velbevidnede pluralisform ἐπερίσσευσαν. Βεβρωκόσιν er perf.partic. af det kun denne ene gang i NT forekommende verbum βιβρώσκειν.

V. 14 Participiet ἰδόντες har her kausal betydning: 'fordi de havde set tegnet, sagde de osv'.

Man ville vente, at σημεῖον, hvortil det relative pronomen ὅ er knyttet, havde haft bestemt artikel og var anbragt umiddelbart foran ὅ, men især i det mere dannede sprog findes der adskillige eksempler på, at det substantiv, det relative pronomen refererer til, uden artikel trækkes ind i relativsætningen.

Når subjektet er pluralis, men i øvrigt ikke nærmere afgrænset, konstrueres oftest med imperfektum af verbet λέγειν; se BDR § 329.

Se vedr. subjektsprædikatet ὁ προφήτης bemærkningerne til 1,21. Præsens participium af verbet ἔρχεσθαι (ὁ ἐρχόμενος) har i NT ofte futurisk betydning; se BDR § 323.

V. 15 Participiet γνούς (af γινώσκειν) har kausal betydning. I den indirekte gengivelse af det, Jesus vidste, er præsensformen μέλλουσιν bevaret; se BDR § 324 og HKN, S § 111.

Det αὐτόν, D Θ Ψ (lat) sy m.fl. bevidner efter ποιήσωσιν, må underforstås, hvis den af Nestle-Aland valgte og af bl.a. P75 κ² A B m.fl. bevidnede læsemåde fastholdes.

Om ποιεῖν med objekt og objektsprædikat se BDR § 157 og HKN, S § 21.

Læsemåden ἀνεχώρησεν kunne være en bevidst afsvækkelse af φεύγει, der bevidnes af κ* lat og sy^C.

Se kommentarerne i v.3 til den bestemte form τὸ ὄρος.

Udtrykket αὐτός μόνος har en parallel i 12,24; det kan gengives 'helt alene'.

V. 17 Af fortsættelsen fremgår, at imperfektformen ἤρχοντο her betegner det, disciplene havde i sinde at gøre - altså en ufuldendt handling; se BDR § 326.

Se vedrørende πέραν bemærkningerne til v.1.

Hvis læsemåden κατέλαβεν δὲ αὐτοῦς ἡ σκοτία (κ og D) er den oprindelige, må der foreligge en symbolik, svarende til den, der findes i 1,5 og 12,35. Den af Nestle-Aland foretrukne læsemåde er klarer den bedst bevidnede.

V. 18 Den absolutte genitiv ἀνέμου μεγάλου πνέοντος svarer betydningsmæssigt til en årsagsbisætning.

Imperfektformen διηγείρετο beskriver en tilstand; søen var i oprør. I stedet for διηγείρετο har Nestle-Aland διεγείρετο.

V. 19 Participiet ἐληλακότες rummer her et temporalt aspekt.

I øvrigt er ἐληλακότες (af ἐλαύνω) én af de verbalformer, der har attisk reduplikation; se HKN, F § 45b anm.1 og § 88 nr.31.

Σταδίους εἴκοσι πέντε ἢ τριάκοντα angiver udstrækningen i rum og står derfor i akkusativ; se BDR § 161 og HKN, S § 23.

De udfyldende participier περιπατοῦντα og γινόμενον efter θεωροῦσιν τὸν Ἰησοῦν er syntaktisk parallelle. Se om denne brug af participiet BDR § 416,1 og HKN, S § 175.

P75s læsemåde ἐπὶ τὴν θάλασσαν afviger ikke betydningsmæssigt fra ἐπὶ τῆς θαλάσσης; se BDR § 233ff. og HKN, S § 51. Præpositionsledet betyder 'på søen'.

V. 20 Den bestemte artikel anvendes undertiden i nominativ som et personligt pronomen; det gælder i udtryk som ὁ δέ, ἡ δέ, οἱ δέ. Se BDR § 251.

v. 21 I 7,44 og 16,19 betegner imperfektformen ἤθελον et ønske, der ikke blev til virkelighed; det taler for en tilsvarende forståelse i dette vers.

I koine bruges undertiden ἐπί med genitiv, når det gælder spørgsmålet: hvorhen? Udtrykket ἐγένετο τὸ πλοῖον ἐπὶ τῆς γῆς kan opfattes som et eksempel herpå. Ellers må der oversættes: 'og straks var båden fremme ved, evt. landede ved osv.' Jfr. BDR 234. Præpositionsleddet εἰς ἣν ὑπῆγον kan oversættes: 'som de var på vej til'.

V. 22 V. 22-24 udgør en anakoluti. Holder vi os til den af Nestle-Aland foretrukne læsemåde, gribes der i v.24 - nu i form af en bisætning - med ordene ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος tilbage til konstruktionen τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος...εἶδον i v.22.

Da man på græsk almindeligvis ikke ændrer verbaltiden, når udsagn og iagttagelser gengives indirekte (se BDR § 324 og 330), beskriver verberne ἦν συνεισηλθεν og ἀπήλθεν i ὅτι-sætningen efter εἶδον noget, der tidsmæssigt ligger forud for den med εἶδον angivne iagttagelse. De førnævnte verber oversættes bedst ved pluskvamperfektum. Iflg. sammenhængen når skaren dagen efter bespisningen en erkendelse vedrørende begivenhedsforløbet den foregående dag. Skaren blev den følgende dag klar over, at der ikke havde været mere end én båd, at Jesus ikke var gået ombord, og at disciplene var taget afsted alene. Se vedr. τῇ ἐπαύριον kommentarerne til 1,29 og vedr. ἐστινωός HKN, F § 78 anm.6 og S § 125.

Εἶδον i forbindelse med ὁ ὄχλος er et eksempel på constructio ad sensum (HKN, S § 205 d). I v.24 forekommer den grammatisk korrekte form εἶδεν. P78 κ D lat læser i øvrigt også singularis i v.22.

Πλοιάριον er deminutiv af πλοῖον.

V. 23 Det indledende ord ἀλλα kan accentueres ἀλλά (men) og ἄλλα (andre). Da evangelisten hyppigst udelader det sidste α i ἀλλά, når det efterfølges af et ord begyndende med en vokal, og da ἄλλα korresponderer med εἰ μὴ ἔν i v.22, er det rimeligt at antage, at det er det ubestemte pronomer, verset indledes med, selv om indledningen så forekommer lidt abrupt. Det er forståelsen i P75 B pc, men også de håndskrifter, der læser ἄλλων πλοιαρίων ἐλθόντων, og de, der læser et δέ, støtter denne forståelse.

Hvis ἦλθεν - som de foregående verber - er bestemt af den med εἶδον indledte konstruktion, må det oversættes 'var kommet'. Ellers kan det oversættes 'kom'.

V. 24 Med ὅτε οὖν εἶδεν genoptages den afbrudte tankegang; jfr. v.22.

I den indirekte gengivelse af den med εἶδεν udtrykte iagttagelse fastholdes præsens (οὐκ ἔστιν ἐκεῖ), som vi må oversætte ved imperfektum; se HKN, S § 111 og 200c.

Participiet ζητοῦντες angiver hensigten med deres komme; se BDR § 418,4 og HKN, S § 177.

V. 25 Da πότε betyder 'hvornår?', er perfektformen γέγονας her brugt med lignende betydning som en aoristform; se BDR § 343,3 og HKN, S § 126. Vil man ikke forstå perfektum som svarende til aorist, ligger der i spørgsmålet noget dobbelt, nemlig 'hvornår er du kommet, og hvor længe har du været her?'

V. 26 Οὐχ ὅτι ... ἀλλ' ὅτι = 'ikke fordi ... men fordi'.

V. 27 Ἔργάζεσθαι kan foruden 'arbejde', 'gøre', 'øve' og lignende betyde 'arbejde for'; ἐργάζεσθαι τὴν βρώσιν κτλ. = 'arbejde for den mad osv.'.

I Joh. anvendes substantivet βρώσις flere gange med samme betydning som βρῶμα, altså med betydningen 'mad', 'spise'. Se bemærkningerne til 4,32.

Præpositionsleddet εἰς ζωὴν αἰώνιον skal formentlig tilkendes give, hvad det nævnte brød fører til.

Aoristformen ἐσφράγισεν har foranlediget til den tolkning, at der skulle være sigtet til dåben, evt. til inkarnationen. Mod den hyppige henvisning til 5,36 taler, at det dér drejer sig om gerninger, som Sønnen stadig øver. Det er således næppe muligt at afgøre, hvad der er tænkt på med ἐσφράγισεν.

V. 28 Ποῶμεν er en dubitativ konjunktiv; se BDR § 366.

I dette vers har ἐργάζεσθαι betydningen 'gøre', 'udføre'. Der spilles altså på verbets betydningsnuancer.

Udtrykket τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ betyder formentlig de af Gud ønskede gerninger.

V. 29 Subjektsprædikatet τοῦτο foregriber ἴνα-sætningen, der rummer en nærmere definition (jfr.v.39). I stedet for ἴνα-sætningen kunne have stået en ὅτι-sætning eller en infinitiv; jfr. BDR § 290,4.

Det er væsentligt at være opmærksom på, at substantivet ἔργα (v.28) genoptages i v.29, men nu i singularis og med den særlige betydning, som angives i ἴνα-sætningen.

Præpositionsleddet εἰς ὃν ἀπέστειλεν = εἰς τοῦτον ὃν ἀπέστειλεν. Præsens konjunktiv πιστεύητε kunne gengives 'at I lever i troen', derved kommer det durative aspekt tydeligt frem.

V. 30 Trods ordstillingen er τί i sætningen τί οὖν ποιεῖς κτλ. adjektivisk knyttet til σημεῖον; jfr. 2,18.

Ποιεῖς og ἐργάζῃ har her futurisk betydning. Også på dansk bruges præsens jævnligt om det, der gælder den umiddelbare fremtid, f.eks. i udtrykket: 'hvad gør du nu?'. Sætningen ἴνα ἴδωμεν (af ὁρᾶν) καὶ πιστεῦσωμέν σοι giver god mening, hvad enten den opfattes som en final- eller som en konsekutivsætning.

V. 31 Artiklen τό foran μάννα (ubøjeligt substantiv) må være brugt anaforisk, dvs. mannaen nævnes som den fra Exodustraditionen kendte spise.

V. 32 Trods konstruktionen οὐ Μωϋσῆς ... ἀλλ' ὁ πατήρ fremgår det af sammenhængen, at det ikke så meget er modstillingen Μωϋσῆς - ὁ πατήρ som modstillingen af det brød, Moses gav, og det brød, Faderen giver, der skal fremhæves. Man kunne gen- give udsagnet sådan: "Moses gav jer ikke brødet fra himlen (kun mannaen), men min Fader giver jer det sande brød fra him- len". Ved sin placering er den adjektiviske bestemmelse ἀληθινόν fremhævet. Vægten ligger altså mere på objektet end på subjek- tet i de 2 sætninger. Verbalformerne δέδωκεν og ἔδωκεν har hver for sig en god ydre bevidnelse; ἔδωκεν er dog nok bestemt af det ganske vist ikke entydigt bevidnede ἔδωκεν i v.31. Der er i øvrigt mange eksempler på, at håndskrifterne veksler mellem aorist og perfektum af δίδοναι; se f.eks. 5,36;6,39;7,19;10,29; 12,49 og 13,3.

V. 33 Participiet δίδους (af δίδοναι) står parallelt med καταβαίνων. De 2 participier står som subjektsprædikater. Når et participi- um står som prædikat, har det ofte bestemt artikel; se BDR § 273,3.

Da ἄρτος er maskulinum, er participierne det også. Det betyder, at ὁ καταβαίνων κτλ. kan oversættes 'han, som kommer ned osv.'. Identifikationen mellem 'brødet' og Jesus skal dog nok først ses i v.35.

V. 34 I forbindelse med πάντοτε (altid) ville man i stedet for aor.imperativ δός vente præs.imperativ δίδου. Præs.imp. i forbindelse med πάντοτε forekommer f.eks. Fil 4,4 og 1 Thes 5,15f. I Lukasevangeliets version af Fadervor forekommer δίδου sammen med τὸ καθ' ἡμερᾶν. Aor.imp.δός findes også i Joh 4,15, men her uden forbindelse med πάντοτε eller lign. Se i øvrigt BDR § 337,4.

V. 35 Udtrykket ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς betyder 'det brød, der giver liv', jfr. sætningen ἐὰν τις φάγη ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου (ὁ ἄρτος ὁ ζῶν) ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα i v.51.

Dobbeltnægtelsen οὐ μὴ med aorist konjunktiv (πεινάσῃ) eller futurum indikativ (διψήσῃ) er udtryk for en stærk nægtelse af noget fremtidigt. Denne nægtelse er i dette tilfælde i forbindelse med διψήσῃ tilmed forstærket ved πώποτε; se BDR § 365 og HKN, S § 142.

V. 36 Foruden 'både ... og' kan καὶ ... καὶ betyde 'på den ene side...på den anden side' og altså udtrykke et adversativt forhold. Det sidste er tilfældet i dette vers, hvor der markeres en modsætning mellem det, tilhørerne har set, og deres manglende tro. Det første καὶ er vanskeligt at få med i en oversættelse; at oversætte: 'Skønt I på den ene side har set mig, tror I dog på den anden side ikke på mig', ville være for omstændeligt; se det beslægtede udtryk i 15,24 samt BDR § 444,3.

Hvis μέ udelades, må som objekt for ἐώρακατε underforstås σημεῖα (jfr.v.26), men iflg.v.26 har de jo netop ikke set tegnet, dvs.den dybere betydning i Jesu handling. I P66 og P75^{vid} har μέ en væsentlig bevidnelse.

V. 37 I afsnittet v.37-40 veksles mellem neutrum singularis (πάν ὃ i v.37 og 39; αὐτό i v.39) og maskulinum singularis (τὸν ἐρχόμενον i v.37 og πᾶς ὁ θεωρῶν ... καὶ πιστεύων samt αὐτόν i v.40). Formentlig er neutrum brugt med kollektiv betydning; jfr. 17,2.24 samt BDR § 138,1.

Se vedr. udtrykket οὐ μὴ ἐκβάλω BDR § 365 og HKN, S § 142.

V. 38 Til udtrykket καταβέβηκα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ er der en parallel i v.42 - dog med den forskel, at det i v.42 er præpositionen ἐκ og ikke ἀπὸ, der anvendes. Meningsmæssigt gør det ingen forskel.

Efter ἀλλά må underforstås ἵνα ποιῶ.

V. 39 Se vedrørende konstruktionen τοῦτο δὲ ἐστὶν ... ἵνα κτλ. og τοῦτο γὰρ ἐστὶν ... ἵνα κτλ. i det følgende vers bemærkningerne til v.29.

Verset rummer en anakoluti, idet der med udtryksmåden ἵνα πάν ὃ δέδωκέμ με er lagt op til fortsættelsen μὴ ἀπολήται eller lignende med πάν som subjekt. Imidlertid følger μὴ ἀπολέσω (og senere ἀναστήσω) og dermed et nyt subjekt, hvorfor πάν må genoptages, som det sker med præpositionsleddet ἐξ αὐτοῦ (og senere med objektet αὐτό efter ἀναστήσω). Denne konstruktion

skyldes formentlig indflydelse fra semitisk sprogbrug. Se BDR § 466.

Ἀπολέσω er futurum af ἀπολλύναι.

V.39;40;44;54;11,24 og 12,48 viser, at ἐν τῇ ἑσχάτῃ ἡμέρῃ og τῇ ἑσχάτῃ ἡμέρῃ veksler.

Se BDR § 200,1.

V. 40 Verbet θεωρεῖν er brugt med varierende betydning. Medens det nogle gange alene betegner den fysiske iagttagelse (f.eks. 20,12.14), udtrykker det i andre tilfælde (eksempelvis i dette vers) en dybere åndelig indsigt.

Der er i verset en bemærkelsesværdig vekslen mellem 1. og 3.person; πατρός μου; τὸν υἱόν; αὐτόν; ἀναστήσω.

V. 41 Verbet γογγύζειν forekommer i LXX til at beskrive israelitternes utilfredse holdning under udvandringen (Ex 16,2.7.8; jfr. 1 Kor 10,10). Verbet bruges mest om de udtryk, utilfredsheden finder, før den for alvor får luft. Anne Sophie og Paul Seidelin gengiver udsagnet således: "Jøderne talte nu om ham i en ophidset tone". Mere slangagtigt: "Jøderne brokkede sig nu over ham, fordi osv.".

Ὅτι-sætningen angiver grunden til ἐγόγγυζον.

V. 42 Om οὐ i en spørgesætning se BDR § 427,2.

Det relative pronomen οὗ kunne knyttes til genitiven Ἰωσήφ, men skal dog utvivlsomt relateres til Ἰησοῦς ὁ υἱός. Genitivformen af det relative pronomen skyldes forbindelsen mellem dette og substantiverne τὸν πατέρα og τὴν μητέρα.

Udtrykket πῶς ... λέγει; oversættes bedst: "Hvorledes kan han sige?"; jfr. 7,15;8,33;12,34;14,5 og 9, hvor der også konstrueres med πῶς og præsens indikativ (οἶδεν i 7,15 og οἶδαμεν i 14,5 svarer til præsens) i spørgsmål, der har karakter af en indvending.

V. 43 Præsens imperativ i forbud er ofte udtryk for, at noget, der foregår, skal bringes til ophør. I dette tilfælde er det de allerede i v.41 med imperfektformen ἐγόγγυζον bevidnede utilfredshedsyttringer - jfr. BDR § 336.

V. 44 Verbet i den indskudte betingelsessætning εἰάν μὴ ὁ πατήρ ἐλκύσῃ (casus eventualis) danner præsens- og imperfektformer af stammen ἐλκ; se HKN, F § 88 nr.32.Jfr.Ap.G.21,3o og Jak 2,6.

V. 45 Meningen med ἕσονται πάντες διδασκτοὶ θεοῦ er formentlig, at de alle skal være oplærte af Gud. Ikke mindst det følgende

præpositionsled παρὰ τοῦ πατρὸς taler for denne forståelse. Participiet μαθῶν (af μαθησάμενος) står parallelt med ἀκούσας og må også forbindes med præpositionsleddet παρὰ τοῦ πατρὸς.

V. 46 Udtrykket οὐχ ὅτι er elliptisk og = οὐ λέγω ὅτι; jfr. 7,22 og 1 Joh 4,10.

Se om formen ἐώρακεν HKN, F § 44b anm.2 og § 88 nr.72.

Ἐἶναι παρὰ τοῦ θεοῦ betyder 'at være fra Gud', evt. 'at være kommet fra Gud'; jfr.7,29;9,16.33 og 17,7. Se BDR § 237,1.

V. 49 Se vedrørende den determinerede form τὸ μάννα bemærkningerne til v.31.

V. 50 Ἴνα -sætningen kan opfattes som en hensigtsbisætning efter καταβαίνων. Det demonstrative οὗτος refererer så tilbage til ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς i v.48. Sandsynligere er det imidlertid, at οὗτος peger frem mod Ἴνα-sætningen, i hvilken der følger en nærmere definition. Der kunne så oversættes: 'Sådan er brødet, som kommer ned fra himlen, at man skal spise af det og ikke dø'. Lidt friere, men meningsmæssigt præcisere kunne Ἴνα-sætningen oversættes: 'at den, der spiser af det, ikke skal dø'. Trods den parataktiske konstruktion udtrykker φάγη nemlig en forudsætning for μὴ ἀποθάνῃ, som det også tydeliggøres i det følgende vers; se også v.58.

V. 51 Der forekommer i afsnittet forskellige tider af καταβαίνειν. I v.33 og 50 præsens (ὁ καταβαίνων), i v.38 og 42 perfektum (καταβέβηκα) og i v.41;51 og 58 aorist (ὁ καταβάς). Denne vekslen må forklares derved, at man har ønsket at accentuere forskellige aspekter. Aorist participium betoner stærkest selve inkarnationen, medens perfektum tydeliggør, at Jesus som livets brød ikke blot er kommet, men nu er her. Præsens participium kan opfattes som en mere generel karakteristik.

Til ὁ ἄρτος er føjet 2 adjektiviske bestemmelser - tydeliggjort ved gentagelsen af den bestemte artikel.

Læses der med Θ osv. ἦν ἐγὼ δῶσω, er det tydeliggjort, at præpositionsleddet ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς er knyttet til verbet og ikke står som en bestemmelse til ἡ σάρξ. Også ifølge den af Nestle-Aland foretrukne - og stærkt bevidnede - læsemåde skal præpositionsleddet formentlig knyttes til verbet - nemlig til δῶσω foran ἡ σάρξ. Var der tale om en adjektivisk bestemmelse til ἡ σάρξ, måtte man vente artiklen ἡ foran ὑπὲρ; se f.eks. 1 Kor 11,24.

Præpositionsleddet ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς er rimeligvis en meningsmæssig parallel til ὑπὲρ ὑμῶν i Luk 22,19 og 1 Kor 11,24 og kan så oversættes 'til liv for verden'.

V. 52 Μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους betyder 'strides indbyrdes', 'skændes indbyrdes'. Skulle αὐτοῦ være en tilføjelse, er den sagligt rigtig. I LXX (Ex 16,8) findes udsagnet ἐν τῷ διδόναι κύριον ὑμῖν ἐσπέρας κρέα φαγεῖν, hvilket måske kunne have været anledning til at udelade αὐτοῦ.

V. 53 Det er vanskeligt at se nogen væsentlig forskel mellem ἐσθίειν efterfulgt af et præpositionsled indledt med ἐκ (v.26; 50;51) og ἐσθίειν med akkusativobjekt (v.23;31;49;53;58). Se i øvrigt BDR § 169,2. Se om ἐσθίειν HKN, F § 88 nr.35. Πῖητε af πίνειν ; se HKN, F § 88 nr.77.

V. 54 Verbet τρώγειν kan være valgt for at tydeliggøre, at der er tale om konkret spisen. Den mulighed består også, at forekomsten af τρώγων blot afspejler tendensen til i præsens at bruge dette verbum og ikke ἐσθίειν.

V. 55 Se vedrørende βρώσις og πόσις bemærkningerne til 4,32. Som attributivt adjektiv anvendes i Joh. almindeligvis ἀληθινός. Det kunne anføres som argument for læsemåden ἀληθώς. Omvendt kunne det gøres gældende, at et oprindeligt ἀληθής er ændret til ἀληθώς, netop fordi man ville vente ἀληθινός, hvis der var tale om et adjektiv.

V. 56 Efter ἐν αὐτῷ må der naturligvis underforstås et μένω.

V. 57 Den med καθώς κτλ.korresponderende sætning er καὶ (i betydningen 'også'; jfr.BDR § 442,8) ὁ τρώγων κτλ. Det kunne have været tydeliggjort ved οὕτως (jfr. 3,14;12,50;14,31 og 15,4).

Καὶ i κἀκεῖνος (krasis ; καί og ἐκεῖνος) er en gentagelse af καί foran ὁ τρώγων, fordi subjektet ὁ τρώγων genoptages med ἐκεῖνος.

Διὰ med akkusativ kan her gengives 'i kraft af'; se BDR § 222. I et lignende udsagn i 1 Joh 4,9 konstrueres med διὰ + genitiv.

V. 58 Da οὗτος ikke - som f.eks. i v.50 - peger frem, må det opfattes som refererende til det, der i det foregående er udfoldet om 'brødet'. Der kan derfor oversættes: "Sådan (nemlig som i det foregående beskrevet) er brødet, som osv."

Οὐ καθώς ἔφαγον οἱ πατέρες synes at være et elliptisk udtryk

for οὐκ ἔστιν καθὼς ὄν ἔφαγον οἱ πατέρες: 'det er ikke ligesom (det brød), som fædrene spiste'.

V. 60 I spørgesætningen har ἀκούειν den særlige betydning 'at høre med tilslutning' (jfr. 5,24). Denne betydningsnuance kan evt. gengives på følgende måde: 'Hvem kan holde ud at høre?' Når ἀκούειν kan have denne betydning, er det muligvis at forklare med henvisning til det hebraiske verbum שָׁמַע.

Det personlige pronomen αὐτοῦ (genitiven bestemt af ἀκούειν) kan referere til ὁ λόγος οὗτος, og det er den mest nærliggende forståelse, men der kan også med αὐτοῦ være sigtet til Jesus. Efter reglerne i klassisk græsk måtte den sidste forståelse vælges; jfr. BDR § 173,1.

V. 61 Participiet εἰδώς (se HKN, F § 88 nr.69) har kausal betydning. Εἰδέσθαι ἐν ἑαυτῷ er en semitisk udtryksmåde. Se om γογγύζειν bemærkningerne til v.41.

V. 62 I forbindelse med sætningerne ἔαν οὖν θεωρῆτε ... τὸ πρότερον må underforstås omtrent følgende tanke: Hvordan vil så jeres reaktion være? (se BDR § 482). Om det uudtalte svar på det hypotetiske spørgsmål er, at reaktionen i så fald ville blive endnu voldsommere, eller at de omvendt helt ville undlade en sådan reaktion, er vanskeligt at afgøre. Forekomsten af verbet θεωρεῖν (se v.40) kunne tale for den sidstnævnte forståelse.

V. 63 Når subjektsprædikatet er et participium - som i dette vers ζυφοποιούν -, er det hyppigt determineret; jfr. BDR § 273,3. Dobbeltnegtelsen οὐκ οὐδέν kan oversættes 'slet ingenting' eller 'ikke noget'. Se HKN, S § 211,4 om dobbeltnegtelser og oversættelsen af dem.

V. 64 64b (ἦδει γὰρ ... ὁ παραδώσων αὐτόν) er at betragte som en parentetisk bemærkning, der begrunder 64a.

I faste præpositionale udtryk forekommer den bestemte artikel sjældent; derfor ἔξ ἀρχῆς. Se BDR § 255 og HKN, S § 6.

Efter ἦδει (af οἶδα) er præsens fastholdt i den indirekte gengivelse; se BDR § 324 og HKN, S § 111.

De spørgende pronomener τίνας og τίς er subjektsprædikater. Παραδώσων er et af de i NT forholdsvis sjældent forekommende eksempler på futurum participium til angivelse af en hensigt. Se BDR § 351. Den af P66 og κ(*) bevidnede læsemåde μέλλων παραδιδόναι er mere i overensstemmelse med nytestamentlig

sprogbrug (se f.eks. 12,4 og ἔμελλον παραδιδόναι i 6,71), men sikkert sekundær.

V. 65 Διὰ τοῦτο defineres her ikke som en række andre steder (se 5,16.18;8,47;10,17 og 12,18.39) af den efterfølgende ὅτι-sætning. "Ὅτι-sætningen er nemlig objekt for εἴρηκα, og διὰ τοῦτο må referere til det, der er udtrykt i det foregående, måske især til udsagnet i 64a.

I betingelsesbisætningen (casus eventualis) er ἡ δεδομένον perifrastisk perfektum; se 3,27, hvor der er en lignende formulering.

V. 66 Præpositionsleddet ἐν τούτου kan være en tidsangivelse, men sammenhængen taler for, at det skal angive grunden til den reaktion, der beskrives; jfr. 19,12 og 1 Joh 4,6.

'Ἀπέρχεσθαι efterfulgt af et præpositionsled styret af εἰς og med det substantiverede adverbium ὀπίσω som styrelse er et noget omstændeligt - måske semitisk influeret - udtryk for 'at trække sig tilbage', 'at forlade'.

V. 67 Om spørgsmål indledt med μή se BDR § 427,2 og HKN, S § 211,1.

V. 68 I spørgsmål, der udtrykker tvivl, eller har karakter af overvejelse, konstrueres oftest med konjunktiv, sjældnere - som i dette vers - med futurum indikativ (ἀπελευσόμεθα).

V. 69 Perfektformerne πεπιστεύκαμεν og ἐγνώκαμεν kan gives 'vi er kommet til tro på' og 'vi er nået til den erkendelse'.

De forskellige varianter til ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ er formentlig at forklare som harmoniseringer med Matth 16,16; Mark 8,29 eller Luk 9,20; jfr. Joh 1,49 og 20,31. Læsemåden ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ bevidnes af P75 κ B C*D m.fl. og er således klart bedst bevidnet.

V. 70 Καί i versets sidste sætning kan oversættes 'og dog'; se BDR § 442,1.

Διάβολος er et substantiveret adjektiv, der betyder 'bagtaler'. Adjektivet betyder 'bagtalerisk', 'sladderagtig'; jfr. verbet διαβάλλω, der kan betyde 'beskyld', 'bagtale'.

V. 71 Som i 8,27 betyder ἔλεγεν med personobjekt 'talte om', 'mente'. "Han mente Judas osv."

De andre evangelier nævner ikke Simons navn. Tilnavnet Ἰσκαριώτης knyttes til Judas (f.eks. Matth 10,4,26,14), som det også er

tilfældet i Joh 6,71 ifølge adskillige - men på inden måde de betydeligste - håndskrifter. Ἰσκαριώτης betyder formentlig 'en mand fra Kerioth'; jfr.læsemåden ἀπό Καρούτου i κ⁰ f¹³ sy^{hmg}. Se i øvrigt kommentarerne til 13,2.

P66 κ C² W Θ Ψ m.fl. læser efter εἷς participiet ὄν, der må oversættes 'skønt han var'. Læsemåden er dog nok en tydeliggørende tilføjelse.

KAPITEL 7

V. 1 Se vedrørende μετὰ ταῦτα bemærkningerne til 2,12 og vedrørende ἤθελεν HKN, F § 44a anm.1.

Da navnene på lande og landsdele i mange tilfælde er oprindelige adjektiver med underforstået γῆ eller χώρα, er det almindeligt med forekomsten af bestemt artikel; se HKN, S § 5. Når verbet ζητεῖν anvendes om fortiden, er det af meningsmæssige grunde i langt overvejende grad i imperfektum.

W it sy^c læser οὐ γὰρ εἶχεν ἐξουσίαν i stedet for οὐ γὰρ ἤθελεν - altså at Jesus ikke var i stand til at gå omkring i Galilæa. Denne læsemåde betragtes af flere som den oprindelige, idet οὐ γὰρ ἤθελεν opfattes som en ændring, der skal umuliggøre den forståelse af verset, at mennesker kunne sætte grænser for Jesus. Den af Nestle-Aland foretrukne læsemåde er dog væsentligt bedre bevidnet og må nok anses for at være den oprindelige.

V. 2 Σκηνοπηγία af σκηνή (telt) og πηγνύουσι (gør fast, bygger).

V. 3 Μετάβηθι (HKN, F § 50b) er aorist imperativ, hvorimod ὕπαγε er præsens. Jesus skal bryde op (det punktuelle) og så begive sig på vej mod Jerusalem (det durative).

Da der efter ἵνα i overvejende grad konstrueres med konjunktiv, må tekstens futurum indikativ θεωρήσουσιν anses for at være den vanskeligste og derfor sandsynligste læsemåde. Tilmed bevidnes θεωρήσουσιν af P75 κ² B* D m.fl. Jfr.BDR § 369,2.

Formentlig udtrykker ἵνα-sætningen en hensigt, men der kan også være tale om en følge.

V. 4 Se vedrørende den ubestemte form ἐν κρυπτῷ BDR § 264,3. Ἐν παρρησίᾳ betyder - ligesom παρρησίᾳ - 'offentligt', 'åbent'. I stedet for αὐτός (subjekt for ζητεῖ) læser P66*B (D*) W og få andre αὐτό, der refererer til τὺ og er subjekt i en akkusativ med infinitiv efter ζητεῖ; se BDR § 405,1.

Εί ταῦτα (underforst.τὰ ἔργα) ποιεῖς er formelt en betingelsesbisætning, men som ofte ved casus realis er der betydningsmæssigt snarere tale om en årsagssætning. Se BDR § 372,1 og HKN, S § 195a.

V. 6 Det forhold, at de possessive pronominer er føjet til med gentaget artikel, tjener til yderligere at pointere mod stillingen af Jesu og brødrenes 'tid'.

V. 8 I stedet for οὐκ foran ἀναβαίνω læser de fleste håndskrifter - heriblandt P66 P75 og B - οὐπω . Der er imidlertid grund til at tro, at οὐκ er den oprindelige læsemåde, og at οὐπω skyldes den oplysning, som v.10 giver, at Jesus alligevel gik op til Jerusalem.

Udtrykket ὁ καιρὸς πεπλήρωται svarer til vort 'tiden er inde'; jfr. udtrykket ὁ πλήρωμα τοῦ χρόνου i Gal.4,4.

V. 10 Da ἀνέβησαν går forud for ἀνέβη , har aoristformen i tidsbisætningen reelt betydning af pluskvamperfektum.

Τότε i hovedsætningen er en genoptagelse af ὡς i bisætningen; se også ὡς ... τότε i 11,6.

Selv om man læser den i parentes stående sammenligningskonjunktion ὡς , der mildner præpositionsleddet ἐν κρουπιῶ, med, er det vanskeligt at gengive den i oversættelsen.

V. 11 'Ἐν τῇ ἑορτῇ betyder enten 'under festen', eller 'i festskaren'.

Imperfektformerne ἐζήτουν og ἔλεγον tilkendegiver, at der er tale om en stadig søgen og en gentagen spørgen.

V. 12 I stedet for det regelrette οἱ μὲν ... οἱ δέ konstrueres i v.12 οἱ μὲν ... ἄλλοι (δέ).

Det er sætningen ὅτι ἀγαθὸς ἐστίν , der forklarer det adversative ἀλλά foran πλανᾷ τὸν ὄχλον.

Uanset om der er indirekte (ὅτι κτλ.) eller direkte (οὐ, ἀλλά κτλ.) tale, fastholdes den direkte tales verbaltid. Se BDR § 324.

V. 13 Τῶν Ἰουδαίων er en objektiv genitiv; se HKN, S § 40.

V. 14 Den absolutte genitiv τῆς ἑορτῆς μεσοῦσης (μεσοῦν = at være midtvejs; at være halvfærdig) svarer betydningsmæssigt til en tidsbisætning; se HKN, S § 194e.

V. 15 Μὴ μεμαθηκῶς (af μανθάνω; HKN, F § 88 nr.63), der er knyttet til οὗτος, svarer betydningsmæssigt til en indrømmelsesbisætning. Se HKN, S § 196c.

Den ubestemte form γράμματα kan ikke være en betegnelse for

'skrifterne' i betydningen 'de hellige skrifter'. Γράμματα εἰδέναι kan gængs gives 'at have lærdom'.

V. 17 Πότερον ... ἢ (om ... eller) i en indirekte spørgesætning indeholdende 2 spørgsmål forekommer kun denne ene gang i NT. Oftest er nemlig det første led udeladt. Se BDR § 440,1.

V. 18 Artiklen ved participiet λαλῶν er generisk. Det samme gælder formentlig artiklen ὁ ved ζητῶν, selv om Jesus tydeligvis er 'model' for formuleringen ὁ δὲ ζητῶν κτλ.

Typisk er for Joh. genoptagelsen af subjektet ved et demonstrativt pronomen som her οὗτος.

V. 19 Det er meget vanskeligt at afgøre, om δέδωκεν (P66 P75 κ m.flere) eller ἔδωκεν (B D og enkelte andre) er den oprindelige læsemåde. Perfektformen understreger, at de har loven, og accentuerer derved det misforhold, der ligger i, at de ikke handler i overensstemmelse med den. Ποιεῖν τὸ νόμον betyder 'at gøre, hvad loven foreskriver', dvs. 'holde loven'. Der er tale om en semitisme; jfr. ἡ ἰησὺς. Se i øvrigt Gal 5,3.

V. 20 'At have en dæmon' (δαίμονιον ἔχειν) er ensbetydende med 'at være besat'; se også 8,48f.52;10,20 samt Matth 11,18; Luk 7,33 og 8,27.

V. 21 Se vedrørende ἔν HKN, F § 40b.

V. 22 Præpositionsleddet διὰ τούτου lader sig naturligt opfatte som hørende til den sidste sætning i v.21, og en sådan sammenhæng er da også forudsat i mange oversættelser - herunder den autoriserede. Vil man derimod under henvisning til, at διὰ τούτου i øvrigt i Joh. står ved sætningens begyndelse (1,31;5,16.18; 6,65;8,47;9,23;10,17;12,18.27.39;13,11;15,19;16,15 og 19,11), forbinde ordene med det efterfølgende, må en tanke underforstås, f.eks. følgende: Derfor, nemlig for at I ikke skal have nogen grund til at undres over, at der er situationer, i hvilke sabbatsbuddet må vige, har Moses givet osv. Mod den mulighed - altså mod at forbinde διὰ τούτου med det efterfølgende - kan indvendes, at den forudsætter for meget underforstået.

Se vedrørende οὐχ ὅτι kommentarerne til 6,46.

Περιτέμνετε er præsens om det, som de hele tiden, det vil sige igen og igen praktiserede.

V. 23 Se vedrørende εἰ -sætningen kommentarerne til v.4. 'Ὁ νόμος Μωϋσέως sigter her til de i v.22 antydede bestemmelser vedrørende omskærelsen.

"Ολον ἄνθρωπον accentuerer forskellen mellem helbredelsen, der omfatter hele mennesket, og omskærelsen, der er et begrænset indgreb. Det er det kendte argument a minore ad maius (fra det mindre til det større), som vi her møder.

V. 24 Imperativen μή κρίνετε kan opfattes som et udsagn med generel gyldighed, evt. med betydningen 'hør op med at dømme osv.'. Det ville give god mening, hvis den sidste imperativ var aorist (som κθ og mange andre læser), der nemlig kunne opfattes som et påbud om at dømme rigtigt i den aktuelle situation. Præsensformen κρίνετε er dog bedst bevidnet. Se i øvrigt BDR § 335-337.

V. 25 Ordet Ἱεροσολυμίτης (jerusalemit) forekommer i NT kun her og i Mark 1,5.

V. 26 Μήποτε i begyndelsen af spørgesætningen har en parallel i Luk 3,15. Jfr. μήτι i 4,29.

V. 27 I forbindelse med εἰδέναι er der undertiden en særlig konstruktion, idet verbet som objekt får det ord, der egentlig er subjekt i en efterfølgende ὅτι -sætning eller - som her - i en efterfølgende indirekte spørgesætning. Man kan sige, at såvel τοῦτου som πόθεν ἐστίν er objekt for οἴδαμεν . Se endvidere Luk 13,25 og 1 Kor 16,15. Almindeligvis står tidskonjunktionen ὅτε (her ὅταν) først i sætningen. Når ὁ δὲ χριστός her er sat foran ὅταν , er det for at betone dette led i sætningen.

V. 28 Καί ... καί = både ... og. "I både kender mig og véd osv." Καί foran ἀπ' ἑμαυτοῦ har adversativ betydning. Se BDR § 442,1.

V. 29 Se vedrørende udtrykket παρ' αὐτοῦ εἶμι kommentarerne til 6,46.

V. 30 Καί foran οὐδεὶς har adversativ betydning. Ἐπιβάλλειν ἐπὶ τινα τὴν χεῖρα (evt. τὰς χεῖρας; se v.44) har negativ betydning (jfr. vort: 'lægge hånd på én') i modsætning til det f.eks. i de synoptiske evangelier hyppigt forekommende udtryk (ἐπι)τιθέναι ἐπὶ τὴν χεῖρα (evt. τὰς χεῖρας). Se f.eks. Matth 9,18; 19,13.15.

Se vedrørende den særlige betydning, som ἡ ὄρα har i Joh., kommentarerne til 2,4.

V. 31 Som i v.27 er ὁ χριστός fremhævet ved at være stillet foran ὅταν. Man kan dog også opfatte ὅταν ἔλαθ som en indskudt tidsbisætning og ὁ χριστός som subjekt i hovedsætningen.

I stedet for μή πλείονα κτλ. kunne have stået μή πλείονα σημεῖα ποιῆσαι τούτων ὧν (eller det syntaktisk korrekte ἄ) οὗτος ἐποίησεν; tekstens ὧν er altså at forklare som relativ assimilation, og en sådan kan forekomme, selv om genitiven τούτων (2. sammenligningsleds genitiv efter komparativ; se BDR § 185 og HKN, S § 46) er udeladt. Se også BDR § 294,4.

V. 32 Ἀκούειν er konstrueret med genitiv og udfyldende participium; jfr. BDR § 416,1.

Ταῦτα er objekt for participiet γογγύζοντος.

V. 33 Χρόνον μικρόν er akkusativ om tiden 'hvor længe?'; se BDR § 161,2 og HKN, S § 23.

Καί foran ὑπάγω har konsekutiv betydning. Se om denne brug af καί BDR § 442,2.

Verberne εἰμί og særlig tydeligt ὑπάγω har futurisk betydning, selv om formerne er præsens; jfr. BDR § 323 og HKN, S § 110.

V. 34 Καί foran οὐχ εὐρήσετε har adversativ betydning. Præsensformen εἰμί har futurisk betydning. Se også 12,26; 14,3 og 17,24. Den mulighed består, at der skal læses εἶμι (jeg går = jeg vil gå) i stedet for εἰμί. Det samme gælder i v.36.

Καί ὅπου ... ἐλθεῖν er et med den første del af verset parallelt formuleret udsagn, der dog sagligt begrundes οὐχ εὐρήσετέ (με).

V. 35 Betydningsmæssigt svarer πρὸς ἑαυτούς til det 4,33 forekommende præpositionsled πρὸς ἀλλήλους; se BDR § 287.

Ποῦ står her i betydningen 'hvorhen?'; se BDR § 103.

Ὅτι har kausal betydning og kan gengives ved 'eftersom', eller 'siden'. Se BDR § 456,2.

Substantivet διασπορά er dannet af verbet διασπεύειν = 'strø omkring', 'sprede omkring'. Διασπορά kan derfor bruges som en betegnelse for de jøder, der levede blandt hedningerne.

Ἕλληνας kan være en betegnelse for de græsktalende jøder, men naturligvis også for grækerne. Da der med genitiven τῶν Ἑλλήνων efter τὴν διασποράν må være tænkt på grækerne, er det sandsynligst, at også τοὺς Ἕλληνας betegner grækerne. Den betydning har ordet formentlig også det 3.sted, det forekommer i Joh., nemlig i 12,20.

Se vedrørende genitiven τῶν Ἑλλήνων BDR § 166.

V. 36 Τίς står prædikativt. Se i øvrigt kommentarerne til v.34.

V. 37 Pluskvamperfektformen εἰστήκει (af ἰσθάναι) har betydning som imperfektum; se HKN, S § 125.

Formelt kan διψᾷ være præsens indikativ, men da vi har casus eventualis (jfr. ἔδν), må διψᾷ være præsens konjunktiv.

V. 38 Sættes der punktum efter εἰς ἐμέ og ikke ved slutningen af v.37, bliver ὁ πιστεύων subjekt for πινέτω. Som tegnsætningen er i den af Nestle-Aland valgte læsemåde, er τις subjekt for de 2 verber ἐρχέσθω og πινέτω i v.37, og v.38 rummer så en anakoluti. Der indledes nemlig, som skulle ὁ πιστεύων være subjekt, men med ποταμοί indføres et nyt subjekt, og i den sætning, hvori ποταμοί er subjekt, refereres der til ὁ πιστεύων ved pronominet αὐτοῦ; jfr. BDR § 466,4.

Med singularisformen ἡ γραφή sigtes almindeligvis til et bestemt sted i skriften - en bestemt passage. Se også v.42 og 10,35; 13,18;17,12;19,24.28.36 og 37.

I 5,39 forekommer pluralis, hvormed der sigtes til alle skrifterne.

Substantivet ἡ κοιλία betyder 'mave', 'bug', men her kan oversættes mere generelt ved 'indre'; ἡ κοιλία αὐτοῦ adskiller sig betydningsmæssigt ikke meget fra et personligt pronomen.

Trods ordstillingen skal genitiven ὕδατος ζώντος forbindes med ποταμοί; ὕδατος ζώντος må betegnes som en artens genitiv. Se HKN, S § 42.

V. 39 En række betydelige håndskrifter (eksempelvis P66 κ og D) læser οἱ i stedet for ὁ efter τοῦ πνεύματος; det vil sige, at de har relativ assimilation. Se BDR § 294. Aoristformen οἱ πιστεύσαντες må nok betragtes som vanskeligere end οἱ πιστεύοντες og dermed som den oprindelige.

Den kortfattede formulering οὕτω γὰρ ἦν πνεῦμα kunne misforstås i retning af, at Ånden endnu slet ikke var til, og det kan være forklaringen på de præcisere formuleringer, forskellige håndskrifter bevidner.

*Ὅτι i versets sidste sætning har kausal betydning.

V. 40 Foran ἐκ τοῦ ὄχλου må underforstås τινες eller lignende som subjekt for ἔλεγον og som det ord, participiet ἀκούσαντες er apposition til. Nogle håndskrifter læser πολλοί; se BDR § 164,2 og HKN, S § 64.

I versene 40 og 41 præsenteres læseren for 3 grupper med hver sin opfattelse. Den første er altså angivet ved ἐκ τοῦ ὄχλου i v.40; den næste ved ἄλλοι og endelig den tredje ved οἱ δέ.

- v. 41 Når γάρ forekommer i spørgende sætninger, kan den kausale betydning være temmelig afsvækket; γάρ har da en betydning svarende til det danske 'da'. Her kan oversættes: "Kristus kommer da vel ikke fra Galilæa?" Se BDR § 452. I øvrigt illustrerer v.41 og 42 den regel, at der efter μή ventes benægtende og efter ού (her ούχ) bekræftende svar. Se BDR § 440 og HKN, S § 211,1.
- v. 42 Ved hjælp af artiklen τῆς er κώμης knyttet til Βηθλέεμ som apposition (fra Betlehem, byen hvor osv.). "Οπου ἦν Δαυίδ kan gengives: 'hvor David boede'.
- v. 43 Ἐγένετο opfattes bedst som en ingressiv aorist; se BDR § 331 og HKN, S § 119.
- v. 44 Se vedrørende ἦθειλον HKN, F § 44a, anm.1. Vedrørende udtrykket ἐπέβαλεν κτλ. se kommentarerne til v.30.
- v. 45 Den omstændighed, at ἀρχιερεῖς og Φαρισαίους er bestemt af den samme artikel (τοῦς), tydeliggør, at de her opfattes som snævert samarbejdende. Det demonstrative ἐκεῖνοι sigter til τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους; se i øvrigt BDR § 291,3. Διὰ τί; betyder egentlig 'på grund af hvad?', dvs. 'hvorfor?' Udtrykket forekommer også 8,43;8,46;12,5 og 13,37. Se HKN, S § 54a.
- Se vedrørende ἠγάγετε HKN, F § 88 nr.1.
- v. 46 Den korte læsemåde οὐδέποτε ἐλάλησεν οὕτως ἄνθρωπος, som Nestle-Aland har valgt med støtte i især P66^c P75 κ² og B, kan være sekundær og skyldes homoioteleuton, dvs. det forhold, at 2 på hinanden følgende sætninger sluttede med det samme ord - her ἄνθρωπος (οὐδέποτε ἐλάλησεν οὕτως ἄνθρωπος ὡς οὕτως λαλεῖ ὁ ἄνθρωπος).
- v. 47 Betydningen af perfektum af πλανᾶσθαι kan gengives ved 'at være blevet ført vild'.
- v. 48 Det ubestemte pronomen τις må underforstås foran ἐκ τῶν Φαρισαίων.
- v.49 Trods det, at subjektet ὁ ὄχλος οὗτος er singularis, er verbum og subjektsprædikat ἐπάρατοί εἰσιν pluralis - et tydeligt eksempel på constructio ad sensum. Se HKN, S § 205 d. Ὁ ὄχλος οὗτος er her et ringeagtende udtryk svarende til rabbinernes brug af γ'רקה נז.

V. 50 Det personlige pronomener αὐτόν kan kun referere til Jesus, selv om han ikke er nævnt i det umiddelbart foregående. Participiet ὢν står parallelt med ἐλάων; εἷς er subjektsprædikat.

V. 51 Subjekt for κρίνει er ὁ νόμος, der således anvendes personificeret. I betingelsesbetsætningen (casus eventualis) må som subjekt for ἀκούση og γινῆ underforstås et 'man'. 'Ακούειν παρά τινος kan her oversættes 'forhøre en'. Se i øvrigt BDR § 237 om παρά med genitiv. Spørgesætningen τί ποιεῖ; står som objekt for γινῆ.

V. 52 Καί mellem ἐραύνησον og ἴδε har sandsynligvis konsekutiv betydning. Jfr. v.33 og se BDR § 442,2. Som objekt for ἐραύνησον må underforstås τὰς γραφάς; se 5,39. I udsagn af mere dogmatisk art som f.eks. ὅτι ἐκ τῆς Γαλιλαίας προφήτης οὐκ ἐγείρεται er verbet egentlig tidløst.

V. 53 Afsnittet fra 7,53 til og med 8,11 findes ikke i de ældste og bedste håndskrifter, blandt hvilke skal nævnes P66 P75 K B (A og C har lakuner og er derfor usikre på dette punkt). Afsnittet er med i D, der netop er kendt for mange tilføjelser, og i en række latinske håndskrifter. At beretningen ikke oprindeligt har hørt evangeliet til, fremgår også af, at et håndskrift (225) bringer den efter 7,36, andre efter 21,24. Der er imidlertid også håndskrifter, der overleverer beretningen - ikke i Joh. men i Luk., nemlig efter 21,38. Konklusionen må blive, at beretningen oprindeligt ikke har været en del af Joh. og heller ikke af noget andet nytestamentligt skrift. Det udelukker på den anden side ikke, at der er tale om en meget gammel tradition, hvad mange da også mener er tilfældet. Måske er det udsagnet i 8,15, der har bevirket, at beretningen er blevet placeret efter 7,52. Singularisformen ἕκαστος står her som apposition til et subjekt i pluralis; se BDR § 305.

KAPITEL 8

V. 1 'Ελαιῶν er genitiv pluralis af ἐλαία (ἡ), der betyder 'oliventræ'; τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν betyder altså 'oliventræernes bjerg'. Oliebjerget betegnes undertiden af Lukas ὁ ἐλαιῶν (se Ap.G. 1,12).

V. 2 "Ορθρου (af ὀρθρος, ὀ) er genitiv til betegnelse af tidspunktet; se BDR § 186,2 og HKN, S § 48.

V. 3 Se vedrørende verbet κατελιημένην HKN, F § 88 nr.59. Præpositionsleddet ἐπὶ μοιχείᾳ (ἐπί angiver her - som det er almindeligt i forbindelse med dativ - grunden), skal forbindes med participiet κατελιημένην.

Når der ikke følger nogen genitiv efter, hedder det i regelen - men ikke i dette tilfælde - ἐν τῷ μέσῳ; se BDR § 215,3.

V. 4 Se vedrørende verbet κατελιηπται HKN, F § 88 nr.59. Da det er ordene αὐτός og φωρά (tyveri), der ligger til grund for adjektivet αὐτόφωρος, betyder ἐπ' αὐτοφώρῳ λαμβάνειν egentlig 'at gribe i selve tyveriet', men udtrykket bruges også mere generelt om 'at tage på fersk gerning'.

V. 5 Τὰς τοιαύτας (ὁ τοιοῦτος = en sådan) er objekt for λιθάζειν, hvis saglige subjekt er ἡμῖν.

Det personlige pronomen οὐ er fremhævet ved ordstillingen οὐ οὖν τί λέγεις;

V. 6 Πειράζοντες har final betydning, se BDR § 339,2.

Udtrykket ἔχωσιν κατηγορεῖν αὐτοῦ svarer til ἔχωσιν τι κατηγορεῖν αὐτοῦ; jfr. f.eks. 8,26 og 16,12. Som en række andre verber, hvori præpositionen κατά indgår, konstrueres κατηγορεῖν med genitiv. Imperfektformen κατέγραφεν om det durative.

V. 7 Det indledende ὡς har her kausal betydning; jfr. BDR § 453,2.

Det såkaldte α-privativum får tilføjet et ν, når det knyttes til et ord, der begynder med en vokal; derfor ἀναμάρτητος.

Ἐρωτώντες er udfyldende participium efter ἐπέμενον; se BDR § 414,1, men også § 435.

Ἰμῶν er partitiv genitiv og πρῶτος apposition til ὁ ἀναμάρτητος.

V. 9 Efter det distributive κατά kan følge nominativ, som det også fremgår af udtrykket εἰς καθ' εἰς; se BDR § 305.

Se vedrørende udtrykket ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων (begyndende med de ældste) BDR § 419,3.

V. 10 Formelt kan κατέκρινεν være imperfektum, men sammenhængen taler for, at det er en aoristform.

V. 11 Kvinden svarer ved at gentage οὐδεῖς. Vi oversætter ved 'nej'.

Præsens imperativ ἀμάρτανε understreger sammen med præpositionsleddet ἀπὸ τοῦ νῦν og adverbiet μηκέτι, at der er tale om en formaning med varig gyldighed.

V. 12 Τοῦ κόσμου efter τὸ φῶς kan betegnes som en objektiv genitiv; jfr. 1,4f. 9.

Se vedrørende οὐ μὴ περιπατήσῃ BDR § 365 og HKN, S § 142. Verbet ἔξει er futurum af ἔχειν. Se om dette verbum og om skiftet mellem spiritus lenis og spiritus asper HKN, F § 88 nr.37.

Udtrykket τὸ φῶς τῆς ζωῆς kan betyde det lys, som livet er (definitiv genitiv; HKN,S § 43), eller det lys, som fører til og giver livet.

V. 14 Κάν (= καὶ ἐάν) har her koncessiv betydning; jfr. v.16; desuden 8,55;10,38 og 11,25. Se BDR § 374.

Tempusskiftet mellem ἦλθον og ἔρχομαι skal i dette tilfælde næppe tillægges nogen betydning.

I versets sidste sætning læser P75* κ Λ W Θ m.fl. καὶ i stedet for ἢ, der dog er bedst bevidnet. Den disjunktive konjunktion ἢ er brugt som en kopulativ konjunktion; se BDR § 446.

V. 15 Κατὰ τὴν σάρκα er en nærmere bestemmelse af κρίνετε. Fortsættelsen er i den forstand overraskende, at den ikke beskriver en anden måde at dømmе på, men derimod om Jesus oplyser, at han slet ikke dømmеr nogen (οὐ ... οὐδένα = ikke nogen).

V. 16 Se vedrørende καὶ ἐάν κρίνω κτλ. kommentarerne til v.14. Konstruktionen i første sætning indebærer, at δέ, der oftest står som det andet ord, må rykke længere tilbage. Se BDR § 475,2. Adjektiverne ἀληθινός og ἀληθής kan anvendes som synonyme; sammenlign f.eks. ἀληθής ἐστίν ἡ μαρτυρία μου i v.14 med ἡ κρίσις ἢ ἐμὴ ἀληθινή ἐστίν i v.16. Den afsluttende nominalsætning "men jeg og Faderen, der sendte mig", kan gengives: "men jeg og Faderen, der sendte mig, er sammen", eller: "men Faderen, som sendte mig, er med mig".

V. 17 Καὶ ... δέ = 'og tilmed'; se BDR § 447 d. Den emfatiske placering af leddet ἐν τῷ νόμῳ har bevirket, at δέ er blevet forrykket. Se kommentarerne til v.16.

v. 18 I den bestemmelse, der refereres til vedrørende antallet af vidner (se f.eks. Deut 17,6 og 19,15), synes det forudsat, at den person, for eller imod hvem der vidnes, ikke selv kan medregnes som gyldigt vidne; jfr. v.13. Men her i v.18 tælles Jesu eget vidnesbyrd med; jfr. da også v.14.

V. 19 Da ᾗδεῖτε (se HKN,F § 88 nr.69) har betydning som imperfektum, er der i εἰ-sætningen casus irrealis om nutiden; se HKN, S § 195b.

V. 20 Γαζοφυλάκιον af γάζα, ἡ (skat) og φυλακή, ἡ (vagt).
Καί har adversativ betydning.

V. 21 Καί foran ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ κτλ. har adversativ betydning.
Se vedrørende ἀποθανεῖσθε HKN, F § 88 nr.41.

V. 22 Μῆτι antyder, at der ventes et benægtende svar, men det
røber samtidig en usikker holdning; se i øvrigt kommentarerne
til 4,29.

Ὅτι har kausal betydning; ὅτι λέγει κτλ. begrundet, at der
kan spørges μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν;

V. 23 Τῶν κάτω og τῶν ἄνω er eksempler på substantiverede ad-
verbier; jfr. Kol 3,1f. Se BDR § 266 og HKN, S § 10.

V. 24 Οὖν markerer den logiske sammenhæng mellem det i v.23
beskrevne forhold og udsagnet ἀποθανεῖσθε κτλ. Se vedr. ἀποθανεῖσθε
henvisningen i v.21.

Formuleringen ἐγώ εἰμι (uden prædikatsled) skal muligvis for-
klares under henvisning til det hebraiske udtryk כִּי־אֲנִי
(Deut 32,39; Es 43,10); ἐγώ εἰμι kan gengives: "Jeg er den, jeg
er".

V. 25 Det usædvanlige og dunkle udsagn τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ
ὑμῖν er blevet forstået på flere måder, af hvilke de væsentligste
skal nævnes.

a) Udsagnet kan opfattes som et spørgsmål, og det er forståelsen
i den af Nestle-Aland valgte læsemåde. Denne opfattelse indebærer,
at τὴν ἀρχὴν betragtes som et adverbielt udtryk med betydning
som ὅπως, det vil sige med betydningen 'overhovedet', 'i det
hele taget'. Opfattelsen indebærer endvidere, at ὅτι har spør-
gende betydning (se Mark 2,16; 9,11.28 og BDR § 300,2).

Oversættelsen bliver så: "Hvorfor taler jeg overhovedet til jer?"
Den tanke er underforstået, at det jo alligevel intet fører til.

b) Udsagnet opfattes som et svar på spørgsmålet i begyndelsen
af verset. Med samme forståelse af τὴν ἀρχὴν som ovenfor nævnt,
men med ὅτι opfattet som ubestemt relativt pronomen, kan sva-
ret gengives som følger: "Overhovedet (eller måske bedre: netop)
hvad jeg siger jer".

c) Som under b) opfattes udsagnet som et svar på det stillede
spørgsmål; ὅτι opfattes igen som ubestemt relativt pronomen,
men τὴν ἀρχὴν betragtes som en tidsangivelse med betydningen
'fra begyndelsen', evt. 'i begyndelsen'. Svaret måtte under

de forudsætninger gengives således: "Hvad jeg fra begyndelsen (evt. i begyndelsen) har talt til jer".

Et valg mellem de nævnte forståelsesmuligheder er vanskeligt og må træffes i forbindelse med fortolkningen af hele sammenhængen.

V. 26 Den logiske forbindelse mellem versets første sætning og ἄλλ' ὁ πέμψας με κτλ. er ikke ganske klar. Efter πολλὰ ἔχω κτλ. er det dog en nærliggende mulighed i det adversative ἄλλὰ og i de efterfølgende sætninger at finde den tanke udtrykt, at Jesus - selv om han altså har meget at sige om jøderne og meget at dømme dem for - k u n taler, hvad han har hørt af ham, der sendte ham. 'Ἄλλὰ markerer efter den opfattelse modsætningen mellem det, Jesus kunne have sagt, og det, han faktisk sagde. En anden - men mindre sandsynlig - forklaring på forekomsten af det adversative ἄλλὰ er at forstå ordet på baggrund af et udtalt ønske om overhovedet at være fri for at skulle tale om dem og dømme dem. Sandsynligvis har εἰς τὸν κόσμον omtrent samme betydning som ἐν τῷ κόσμῳ; se BDR § 205.

V. 27 Se om betydningen af ἔλεγεν kommentarerne til 1,15.

V. 28 Se vedrørende ordene ἐγὼ εἶμι kommentarerne til v.24. Sandsynligvis skal også καὶ ἀπ' ἑμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν κτλ. opfattes som objekt for γνώσεσθε og altså som en parallel til den foranstående ὅτι -sætning.

Efter καθὼς kunne ventes et korresponderende οὕτως ; jfr. f.eks. 14,31. Med anvendelsen af det demonstrative ταῦτα får udsagnet en mere emfatisk karakter.

V. 29 Verbet ἀφήμεν (af ἀφιέναι) er her konstrueret med 2 akkusativer; jfr. udtrykket οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς i 14,18. "Ὅτι -sætningen angiver sandsynligvis grunden til det, der siges i versets første sætning. Det er dog også muligt i ὅτι-sætningen at se erkendelsesgrunden, og i så fald oversættes ὅτι bedst ved 'at'. 'Han har ikke ladet mig alene, hvilket fremgår af, at jeg osv.'. Kortere - men mindre klart - formuleret: 'Han har ikke ladet mig alene, siden jeg osv.'

V. 30 Den absolutte genitiv har her betydning som en tidsbisætning; se HKN, S § 186 og 194 e.

Πιστεύειν εἰς opfattes almindeligvis som et stærkere udtryk end πιστεύειν med dativ - en konstruktion, der forekommer bl.a. i v.31.

V. 31 Udtrykket τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ 'Ιουδαίους illustre-
rer tydeligt participiets adjektiviske karakter.

Betydningsmæssigt svarer adverbiet ἀληθῶς til ὄντως i v.36.

V. 33 Σπέρμα er et singularisord, der imidlertid kan bruges
med kollektiv betydning.

*Ὅτι efter λέγεις er ὅτι-recitativum.

V. 34 D b sy^s og desuden Clemens Alexandriner bevidner en læse-
måde uden genitiven τῆς ἀμαρτίας . Da det er vanskeligt at se
nogen grund til at udelade dette led, anser mange det for at
være en tidlig tilføjelse, der imidlertid ikke ændrer meningen.

V. 35 Den bestemte artikel ὁ foran δοῦλος og υἱός er generisk;
se BDR § 252 og HKN, S § 2.

Forekomsten af præpositionsleddet εἰς τὸν αἰῶνα synes at vise,
at udtryksmåden i det anvendte billede er præget af den virke-
lighed, billedet skal sige noget om.

V. 36 Den konsekutive konjunktion οὖν må i første række begrun-
des i det i v.34 forekommende udsagn om trældom under synden.

V. 37 Verbet χωρεῖν (jfr. χώρος, der betyder 'plads', 'rum')
forekommer 2,6 og 21,25 i betydningen 'rumme'. Det kunne tale
for, at χωρεῖ her betyder 'har rum', 'har plads'; χωρεῖν kan
endvidere - anvendt om planters spirer - betyde 'bryde igennem',
'trænge igennem', hvilket berettiger til at overveje følgende
oversættelse: 'fordi mit ord ikke trænger igennem hos jer'.
Endelig består også den mulighed, at χωρεῖν er brugt i betyd-
ningen 'have fremgang'.

V. 38 Perfektformen ἐώρακα (se vedr. dette verbum HKN, F § 44 b
anm.2 og § 88 nr.72) skal formentlig udtrykke, at Jesus stadig
er bestemt af det, han har set i sin præksistens.

Hvis ποιεῖτε er indikativ, er der ikke identitet mellem τοῦ πατρός
og τῷ πατρί. Med τοῦ πατρός må der nemlig så være sigtet til
djævelen (jfr.v.44). Denne forståelse er tydeliggjort i de hånd-
skrifter, der har det personlige pronomen ὑμῶν føjet til τοῦ πατρός
(eller τῷ πατρί). Opfattes derimod ποιεῖτε som imperativ, må
τοῦ πατρός ligesom τῷ πατρί være en betegnelse for Gud. Det
er ikke til at afgøre, hvilken af de 2 forståelser, der er den
rigtige. Spørgsmålet er, om det allerede i dette vers bliver til-
kendegivet, hvem der i virkeligheden er de pågældende jøders
fader.

V. 39 Konstruktionen εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἐστε videreføres naturligt med τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ποιεῖτε - altså med en imperativ, hvad blandt andre P66 og B* læser. Forudsættes det, at den oprindelige formulering i hovedsætningen er τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιοῦτε (evt. med ἄν), ville den forventede konstruktion i betingelsesbisætningen være εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε (casus irrealis om nutiden), hvad nogle håndskrifter da også læser. Men netop den "urene" konstruktion taler sammen med en stærk ydre bevidnelse (først og fremmest P75 K og D) for, at den af Nestle-Aland foretrukne læsemåde også er den oprindelige. Med den noget usædvanlige konstruktion bliver det ikke - som i casus irrealis - på forhånd udelukket, at de tiltalte er Abrahams børn, men det understreges, at de så måtte gøre Abrahams gerninger.

V. 40 Ἄνθρωπον er apposition til μέ.

Det demonstrative pronomen τοῦτο kan ikke referere akkurat til det at ville slå Jesus ihjel, men derimod til andre mulige udtryk for den samme grundholdning. Bedst oversættes ved 'noget sådant'.

V. 41 Ποιεῖτε må opfattes som indikativ og τοῦ πατρός som sigtende til djævelen; se v.44 og kommentarerne til v.38. Gen 38,24 (LXX) har en udtryksmåde (ἐν γαστρὶ ἔχειν ἐκ πορνείας), der minder om ἐκ πορνείας γεννηθῆναι.

"Eva er den betonedede modsætning til at have 2 fædre, hvad den, som er avlet i utugt, har.

Betydelige håndskrifter læser i stedet for γεγεννημέθα enten ἐγεννήθημεν (B D*²) eller γεγενήμεθα (P66 m.fl.). For betydningen har varianterne ingen større relevans.

V. 42 I modsætning til, hvad der er tilfældet i det beslægtede udsagn εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ... ἐποιοῦτε i v.39, er εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν ἡγαπᾶτε ἄν ἐμέ i v.42 en sprogligt korrekt formuleret casus irrealis; jfr. HKN, S § 195 b.

Se vedrørende verbet ἦκω kommentarerne til 2,4.

Det er antagelig den i udtrykket ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἦκω antydede medvirken fra Guds side, der begrunder οὐδέ (heller ikke); se i øvrigt BDR § 452,3.

V. 43 Διὰ τί = hvorfor? Se BDR § 299,3 og HKN, S § 54 a.

"Οτι-sætningen rummer svaret på det spørgsmål, verset indledes med; ὅτι har betydningen 'fordi'.

Med λαλία tænkes sandsynligvis på Jesu tale (de hørlige ord), medens λόγος refererer til indholdet af denne tale.

V. 44 Genitiven τοῦ διαβόλου må opfattes som apposition til τοῦ πατρὸς (jfr. 1 Joh 3,8), selv om det også sprogligt er muligt at opfatte τοῦ διαβόλου som en possessiv genitiv; se BDR § 268,2.

Den i Johannesskrifterne yndede udtryksform εἶναι ἐκ har ofte betydningen 'høre til'. I dette vers kan oversættes: "I hører djævelen til som jeres fader" = "I har djævelen til fader". Τοῦ πατρὸς efter τὰς ἐπιθυμίας er en subjektiv genitiv; se HKN, s § 39.

Udtrykket ἦν ἀπ' ἀρχῆς må gengives 'har været fra begyndelsen'. Se i øvrigt vedrørende ἀπ' ἀρχῆς uden bestemt artikel kommentarerne til 1,1.

Ἔσθηκεν er imperfektum af στήκειν og blandt andet med henvisning til den foranstående imperfektum ἦν er ἔσθηκεν, der bevidnes af P66 & B* C D m.fl., at foretrække frem for ἔστηκεν (af ἰστάναι), der har betydningen 'står'. Dog er også ἔσθηκεν velbevidnet, nemlig af blandt andre P75 og B².

Selv om sætningen ὅτι ψεύστης ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ kan læses som udtryk for, at både djævelen og hans fader er løgner, er meningen dog sikkert den, at djævelen ikke bare skal betegnes som løgner, men tilmed som løgnens fader; αὐτοῦ refererer efter denne opfattelse til τὸ ψεῦδος og ikke til subjektet for ἐστὶν.

V. 45 Når ἐγὼ, der hører ὅτι-sætningen til, er anbragt emfatisk foran ὅτι, er det for at tydeliggøre modstillingen af djævelen, der er løgner, og Jesus, der taler sandheden. Ὅτι har kausal betydning.

V. 46 Udtrykket ἐλέγχειν περὶ, som også forekommer i 16,8, kan betyde 'overbevise om'. I betingelsesbisætningen (casus realis) bør εἰ formentlig oversættes ved 'når'; se HKN, s § 195 a.

Se vedrørende διὰ τί bemærkningerne til v.43.

V. 47 Τοῦ θεοῦ efter τὰ ῥήματα kan være en objektiv genitiv (ordene om Gud), men det er sandsynligere, at der er tale om en subjektiv genitiv, da forståelsen er den, at Gud dybest set er subjekt for Jesu forkyndelse.

Se vedrørende formuleringen διὰ τοῦτο ... ὅτι kommentarerne til 5,16.

V. 50 Efter ὁ ζητῶν må underforstås τὴν δόξαν μου.

V. 51 Den stærke nægtelse οὐ μή med konjunktiv er i dette tilfælde yderligere accentueret ved præpositionsleddet εἰς τὸν αἰῶνα.

I det følgende vers forekommer γεύσεται og ikke θεωρήσῃ. Γεύσεται Σαυδίου er i Mark 9,1 brugt om den fysiske død. Den betydning foreligger ikke her i v.51f.

V. 52 Singularisformen ἀπέθανεν (af ἀποθνήσκειν) udelukker ikke, at οἱ προφῆται hører med til subjektet; se BDR § 135,1.

V. 53 Se vedrørende genitiven τοῦ πατρὸς Ἀβραάμ BDR § 185 og HKN, s § 46.

Man ville vente ὅς i stedet for det ubestemt relative ὅστις, da det relative pronomen jo viser tilbage til en bestemt person, nemlig Abraham. Imidlertid kan også i sådanne tilfælde det ubestemt relative pronomen anvendes; se BDR § 293,2 ("der doch ein Mann war, der ...").

Som οἱ προφῆται har en lidt efterhængt placering i v.52, har sætningen καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον det i v.53.

V. 54 Om λέγετε se kommentarerne til 1,15.

Det personlige pronomen efter θεός i ὄτι-sætningen er ifølge P66 P75 A B² C W Θ m.fl. ἡμῶν; det vil sige, at de har direkte tale. Denne læsemåde må nok foretrækkes frem for ὑμῶν (og indirekte tale), der er bevidnet af blandt andre κ B* D og Ψ.

V. 55 Det indledende καὶ har adversativ betydning.

Perfektformen ἐγνώκατε kan - ligesom οἶδα - oversættes som en præsensform, da ἐγνώκειν betyder 'at have lært at kende' og dermed også 'at kende'.

Κάν er krasis for καὶ ἐάν.

Dativen ὑμῶν skyldes ὁμοιος ; se BDR § 194,1 og HKN, s § 33.

V. 56 Ἰνα -sætningen efter ἡγαλλιάσατο kan hverken være en hensigts- eller en følgebisætning. Som det ofte er tilfældet, er Ἰνα + konjunktiv brugt med lignende betydning som en infinitiv. Her angiver Ἰνα ἔδη κτλ. grunden til ἡγαλλιάσατο (han jublede over at skulle se osv). Se i øvrigt BDR § 392,1 a.

Selv om sætningerne καὶ εἶδεν καὶ ἐχάρη formelt er sideordnede, er ἐχάρη begrundet i εἶδεν.

V. 57 P75 κ* m.fl. opfatter Ἀβραάμ som subjekt og har i stedet for ἐώρακας ordene ἐώρακέν σε. Det er formentlig en sekundær læsemåde forårsaget af v.56.

V. 58 Verbet γίνεσθαι synes her at have betydningen 'blive til'; πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι kan derfor gengives: "før Abraham blev til". Vanskeligere er det at gengive εἰμί; måske er den den tidligere (se v.24) forekommende selvbetegnelse ἐγώ εἰμι, der har influeret på formuleringen her. Man kan nok gengive meningen sådan: 'fra før Abraham blev til, har jeg været til'. Verbet ἦραν er aorist af αἰρεῖν; se HKN, F § 88 nr.3.

V. 59 Verbet ἦραν er aorist af αἰρεῖν; se HKN, F § 88 nr.3. "Ἰνα βάλωσιν svarer betydningsmæssigt til en final infinitiv - βαλεῖν.

KAPITEL 9

V. 1 Præpositionsleddet ἐκ γενετῆς findes ikke andre steder i NT. Derimod forekommer udtrykket ἐκ κοιλίας μητρός (se Matth 19,12; Ap.G.3,2 og 14,8).

V. 2 Sætningen Ἰνα τυφλὸς γεννηθῆῖ har konsekutiv betydning svarende til den tankegang, at sygdom er en følge af synd. Den til pluralisformen γονεῦς svarende singularisform er γονεύς.

V. 3 'Ἄλλ' Ἰνα er et elliptisk udtryk. Tankegangen er: "men (han er født blind), for at osv." Se BDR § 448,7. Præpositionsleddet ἐν αὐτῷ betyder sandsynligvis 'på ham', men kan også betyde enten 'ved ham' eller 'i ham'.

V. 4 Der hersker nogen usikkerhed med hensyn til, om der skal læses singularis eller pluralis de to steder, 1.persons personlige pronomen forekommer.

Da P66 P75 B N* D L W læser ἡμᾶς foran δεῖ, er det sikkert at opfatte som den oprindelige læsemåde. Vanskeligere er det at afgøre, om der som objekt for πέμψαντος skal læses μέ (hvad blandt andre B og D gør) eller ἡμᾶς (således de øvrige ovenfor nævnte håndskrifter). Den første af de nævnte muligheder må dog nok - ikke mindst af meningsmæssige grunde - betragtes som den sandsynligste. Formen ἡμᾶς kan skyldes et ønske om at harmonisere. Konjunktionen ἕως betyder 'så længe som'; se BDR § 455,3.

V. 5 Ὅταν (ὅτε ἄν), der egentlig betyder 'da', 'på det tidspunkt' eller iterativt 'så ofte som', må her (som ἕως i det foregående vers) have betydningen 'så længe som'. Konjunktionen

ὁ tilkendegiver sammen med ἄν, at spørgsmålet om 'hvor længe?' holdes åbent.

V. 6 Adverbiet χαμαί er egentlig en stivnet lokativ dativ; χαμαί er her brugt svarende til χαμάζε i klassisk græsk. Trods ordstillingen skal αὐτοῦ ikke knyttes til πηλόν, men til τοῦς ὀφθαλμοῦς. Det er ganske vist ikke forståelsen i de håndskrifter, der efter τοῦς ὀφθαλμοῦς har τοῦ τυφλοῦ eller αὐτοῦ. Jfr. i øvrigt BDR § 473,1, hvor αὐτοῦ foran τὸν πηλόν betydningsmæssigt sidestilles med en Dativus sympatheticus. Læsemåden med ἐπέθηκεν i B er lettere end den af P66 P75 K A C D L W Θ Ψ m.fl. bevidnede læsemåde med ἐπέχρισεν, men netop det forhold taler - sammen med den gode bevidnelse - for den sidstnævnte mulighed. Det er næppe et afgørende argument mod ἐπέχρισεν, at dette verbum senere forekommer i v.11. 'Ἐπέχρισεν i v.6 skal med andre ord næppe opfattes som forårsaget af forekomsten af samme verbum i v.11.

V. 7 Se vedrørende den asyndetiske udtryksform ὕπαγε νίψαι kommentarerne til 4,16.

Se vedrørende relativsætningen ὃ ἐρμηνεύεται ἀπεσταλμένουσ bemærkningerne til ὃ ... διδάσκαλε i 1,38. I øvrigt viser evangelistens tolkning af navnet Σιλῳάμ, at han ser en forbindelse mellem verbet ἡψ og det hebraiske ord, som Σιλῳάμ er en transkription af.

V. 8 Subjektet i ὅτι-sætningen er trukket ind i hovedsætningen, hvor det står som objekt for θεωροῦντες; jfr. konstruktionen i 7,27 og 9,29 i forbindelse med εἰδέναι. Da såvel θεωροῦντες som ἦν tidsmæssigt ligger forud for imperfektformen ἔλεγον, har de nævnte verber reelt betydning som pluskvamperfektum. Vi kan forkortet oversætte οἱ θεωροῦντες ... ἦν: "De som tidligere havde set ham som tigger".

Se i øvrigt BDR § 330.

V. 9 "Ἄλλοι ... ἄλλοι = nogle ... andre.

Dativen αὐτῷ skyldes ὁμοιος; se BDR § 194,1.

'Εγώ εἰμι med den hælbredte som subjekt viser, at udtrykket kan forekomme i Joh. helt uden de overtoner, der anedes f.eks. i 8,58.

V. 11 'Ἀνέβλεψα kan opfattes som en ingressiv aorist; 'jeg kom til at se igen'.

V. 13 Det efterhængte led τὸν ποτε τυφλόν, der - som apposition - genoptager αὐτόν, skal umuliggøre misforståelse med hensyn til, hvem αὐτόν sigter til - med mindre man vil forklare konstruktionen som bestemt af semitisk sprogbrug.

V. 14 Ἡμέρα er trukket ind i relativsætningen. Den fuldstændige formulering ville være ἓν τῇ ἡμέρᾳ, ἓν ἣ κτλ. Jfr. 5,9: ἦν δὲ σάββατον ἓν ἐκεῖνῃ τῇ ἡμέρᾳ.

V. 15 Πάλιν οὖν foran ἡρώτων og καί foran οἱ Φαρισαῖοι må forklares med, at der var andre, som havde spurgt tidligere (jfr. v.10ff.).

Se vedrørende aoristformen ἀνέβλεψεν kommentarerne til ἀνέβλεψα i v.11. Aoristformen er fastholdt fra den direkte tale. Når vi gengiver denne indirekte tale med aorist efter imperfektformen ἡρώτων, må vi oversætte ved pluskvamperfektum. For at tydeliggøre tidsforskellen mellem på den ene side ἐπέθηκεν og ἐνιψάμην og på den anden side βλέπω kan den sidste sætning gengives: 'og nu ser jeg'.

V. 16 Den usædvanlige ordstilling οὐκ ἔστιν οὗτος παρά θεοῦ ὁ ἄνθρωπος tjener som en yderligere fremhævelse af personen. Se vedrørende udtrykket εἶναι παρά τοῦ θεοῦ kommentarerne til 6,46. Τοιαῦτα (af τοιοῦτος) er udtryk for det kvalitative; τοιαῦτα σημεῖα betyder altså 'sådanne tegn'.

V. 17 Det er tidligere overvejet, om ὅτι (foran ἠνέφξεν) er en fejlagtig oversættelse af et aramæisk ord, der burde oversættes ved ὅς. Ifølge Liddell-Scott kan ὅτι dog undertiden betyde 'with regard to the fact that', hvad der muliggør oversættelsen: "Hvad mener du om ham under hensyn til, at osv.?" Kortere gengivet: "Hvad mener du om ham, eftersom osv.?" (Se Liddell-Scott, p.1265).

V. 18 Efter aoristformen ἐπίστευσαν må verberne ἦν, ἀνέβλεψεν og ἐφώνησαν oversættes ved pluskvamperfektum; jfr. BDR § 330 og HKN, S § 116.

Ἔως ὅτου (ὅτου er en stivnet form af det ubestemt relative pronomen) udgør en konjunktion, der kan betyde 'indtil', 'så længe som'. Se BDR § 455,3.

Se vedrørende leddet τοῦ ἀναβλέψαντος bemærkningerne til v.13.

V. 19 Se vedrørende ὃν ... λέγετε kommentarerne til 1,15. Konstruktionen er bemærkelsesværdig derved, at λέγετε dels har objektet ὃν, dels har en ὅτι-sætning som objekt.

V. 21 Forekomsten af den disjunktive konjunktion ἢ må forklares med, at tankegangen har været: "Vi ved hverken det ene eller det andet". Som konstruktionen imidlertid er blevet, må vi oversætte ἢ med 'og'.

Ἠλικία er her brugt om den alder, der indebærer myndighed. Forældrene gør altså vedrørende sønnen gældende, at han er gammel nok, nemlig til at svare for sig selv.

Bemærk, at verset slutter med 3 asyndetiske sætninger.

V. 22 Verbet συνετέθειντο (pluskvamperfektum), der Luk 22,5 er konstrueret med infinitiv, Ap.G.23,20 med τοῦ + infinitiv, er her konstrueret med en ἵνα-sætning, i hvilken γένηται og det underforståede subjekt betydningsmæssigt svarer til en akkusativ med infinitiv.

I betingelsesbisætningen (casus eventualis) εἰάν τις ... χριστόν er ὁμολογήσῃ konstrueret med objekt (αὐτόν) og objektsprædikat (χριστόν). Se BDR § 157,2.

V. 24 Præpositionsleddet ἐκ δευτέρου har samme betydning som det i 3,4 og 21,16 forekommende adverbium δεύτερον.

Efter ἐφώνησαν svarer ἦν betydningsmæssigt til pluskvamperfektum; jfr. v.18.

Udtrykket δὸς δόξαν τῷ θεῷ, der kendes f.eks. fra Jos 7,19, er en indtrængende formaning til at tale sandhed.

V. 25 Verbet οἶδα har som et foregribende objekt ἕν (neutrum af talordet εἷς), der indholdsmæssigt defineres i ὅτι-sætningen. Hyppigst betegner præsens participium en tilstand eller handling, der er samtidig med den tilstand eller handling, hovedverbet udtrykker. Præsens participium kan dog også være brugt om noget i forhold til hovedverbet fortidigt. Det gælder således participiet ὦν. I v.25 er denne tidsforskel mellem ὦν og βλέπω markeret ved, at der står ὄρτι foran βλέπω. Se BDR § 339,2.

V. 27 Καί foran οὐκ ἠκούσατε har adversativ betydning.

ἠκούσατε må have betydningen 'lyttede', 'hørte efter'.

Καί foran ὑμεῖς skal næppe forklares med, at den helbredte allerede var blevet discipel, men derimod i det forhold, at mange andre var det.

Aoristformen γενέσθαι må oversættes ved 'blive'. "Mon også I ønsker at blive hans disciple? Se i øvrigt om infinitiven efter θέλειν BDR § 338,2.

V. 29 Μωυσεϊ er dativ. Se om bøjningen af dette fremmedord HKN, F § 20.

Se vedrørende konstruktionen τουτου δε ουκ οιδαμεν ποθεν εστιν kommentarerne til 7,27.

V. 30 Præpositionsleddet εν τουτω peger formentlig frem mod det følgende (jfr. 4,37; 13,35 og 15,8). Meningen kan i så fald gengives på denne måde: "Ja (γαρ), det forunderlige ligger jo i dette, at osv.". Se om betydningen af γαρ BDR § 452,2. Det foran ηνοιξεν stående και markerer det bemærkelsesværdige: "Og han åbnede endda mine øjne".

V. 31 Adjektivet θεοσεβής, der kun forekommer denne ene gang i NT, er dannet af ordene θεός og σεβεσθαι. I Ap.G. forekommer participiet σεβόμενος (13,43.50; 16,14; 17,4.17; 18,7). Τουτου refererer til τις.

V. 32 Undtagelsesvis anvendes udtrykket εκ του αιωνος; almindeligere er i NT απ' αιωνος (Luk 1,70; Ap.G. 3,21 og 15,18). I forbindelse med en nægtelse betyder εκ του αιωνος 'aldrig', 'aldrig før'.

Grammatisk er οτι-sætningen subjekt for passivformen ηκούσθη.

V. 33 Selv om der ikke er αν i hovedsætningen, er der i v.33 konstrueret med casus irrealis; se HKN, S § 195 b. Ουκ ποιειν ουδεν = ikke gøre noget; se HKN, S § 211.

V. 34 Adjektivet ολος er attribut til subjektet for εγεννηθησ, men det oversættes bedst adverbialt ved 'helt og holdent'; jfr. 13,10 samt Matth 13,33 par., hvor det samme adjektiv forekommer. Med udtrykket και εξεβαλον αυτων εξω kan der være tænkt på eks-kommunikation; jfr. v.22.

V. 35 A L Θ Ψ m.fl. læser θεου i stedet for ανθρωπου, der bevidnes af P66 P75 κ B D og enkelte andre håndskrifter. Den sidste læsemåde må foretrækkes. Dels er den bedst bevidnet, dels er den mere usædvanlig end den første.

V. 36 Foran να πιστευσω εις αυτον må underforstås f.eks. ελπον μοι ; jfr. 1,22 og BDR § 483.

V. 37 Den særlige konstruktion med και ... και (jfr. 7,28 og 12,28) lader sig vanskeligt gengive på dansk. Den direkte oversættelse ("Både har du set ham, og han, der taler til dig") må opgives til fordel for en oversættelse, hvor det første και - evt. også det andet - ikke gengives.

Det demonstrative pronomen ἐκεῖνος, der almindeligvis refererer til en i tid eller rum fraværende, er her brugt om den talende selv.

V. 38 P75 κ* W b (1) har ikke dette vers samt den første sætning i v.39. V.38 opfattes da også af nogle som en interpolation forårsaget af, at Joh 9 har været brugt i dåbsliturgien og katekesen. Det er dog en usikker hypotese.

V. 40 Ἐκ τῶν Φαρισαίων svarer betydningsmæssigt til en partitiv genitiv i forbindelse med οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες eller et underforstået ubestemt pronomen τινες .

Καί foran ἡμεῖς har betydningen 'også'.

V. 41 Under hensyntagen til ordene οὖν δὲ λέγετε ὅτι βλέπομεν må εἰ τυφλοὶ ἦτε antagelig tolkes som ensbetydende med at være nået til den erkendelse at være blind.

Formelt er sætningerne οὖν δὲ λέγετε og ἡ ἀμαρτία ὑμῶν μένει sideordnede, men sagligt indeholder den første sætning begrundelsen for den anden.

KAPITEL 10

V. 1 Adverbiet ἀλλαχόθεν (klassisk ἄλλοθεν) betyder 'andetstedsfra'. Se om endelsen -θεν BDR § 104,1.

Det demonstrative pronomen ἐκεῖνος sigter til en fra den talende forskellig; se BDR § 291 og bemærkningerne til 9,37.

V. 3 Se vedrørende τὰ πρόβατα ... ἀκούει BDR § 133.

Udtrykket τὰ ἴδια πρόβατα kan betydningsmæssigt svare til τὰ πρόβατα αὐτοῦ ; se BDR § 286.

I præpositionsleddet κατ' ὄνομα er κατὰ anvendt med distributiv betydning; han kalder hvert enkelt får ved dets navn.

V. 4 Ligesom de øvrige uegentlige præpositioner - med undtagelse af ἄμα - konstrueres ἐμπροσθεν med genitiv; se BDR § 214 og HKN, S § 50.

Formerne αὐτῷ (v.4) og ἀλλοτρίῳ (v.5) skyldes det forhold, at verber, der udtrykker følgeskab, konstrueres med dativ; se BDR § 193 og HKN, S § 33.

Når det er pluralisformen οὐδασιν, der forekommer, selv om sub-

jektet er neutrum pluralis (τὰ πρόβατα), kan forklaringen være, at der jo i virkeligheden tænkes på mennesker. Også i det følgende vers er verbalformerne 3. pluralis.

V. 5 Da οὐ μή med futurum indikativ kan forekomme med samme betydning som οὐ μή med aorist konjunktiv - se BDR § 365 og HKN, S § 142 - er det ikke afgørende, om den af Nestle-Aland foretrukne og af bl.a. A B D bevidnede futurumform eller den af P⁶ (sandsynligvis) P⁶⁶ P⁷⁵ κ L W Θ bevidnede aoristform anses for at være den oprindelige.

V. 6 I stedet for en spørgesætning (τίνα ἦν) efterfulgt af en relativsætning (ἃ ἐλάλει αὐτοῦς) har P66* og enkelte andre vidner alene en spørgesætning (τί ἐλάλει αὐτοῦς). Denne læsemåde er formentlig udtryk for et ønske om at forenkle.

V. 7 Nogle håndskrifter og heriblandt P⁷⁵ læser ὁ ποιμὴν i stedet for ἡ θύρα. Der er dog grund til at tro, at ὁ ποιμὴν τῶν προβάτων er en sekundær læsemåde forårsaget af, at man har fundet udtrykket ἡ θύρα τῶν προβάτων usædvanligt. I v.9 forekommer udtrykket ἐγὼ εἶμι ἡ θύρα.

V. 8 Såvel læsemåden med som den uden præpositionsleddet πρὸ ἐμοῦ er velbevidnet. Det er imidlertid lettere at forestille sig et sådant præpositionsled tilføjet end udeladt. Det adversative ἀλλά kan forstås på to måder. Enten indicerer ἀλλά, at ingen ville høre på dem, der gjorde sig til som ledere, eller også gives der udtryk for, at τὰ πρόβατα i betydningen τὰ πρόβατα τοῦ Ἰησοῦ i modsætning til mange andre οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν. Den sidstnævnte mulighed er nok den mest sandsynlige.

V. 9 Præpositionsleddet δι' ἐμοῦ, der hører betingelsesbisætningen til, er fremhævet ved placeringen foran ἐάν τις εἰσέλθῃ. At knytte δι' ἐμοῦ til σωθήσεται er ikke rimeligt.

V. 10 Udtrykket οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα betyder 'kommer ikke hvis ikke for at', det vil sige: 'kommer kun for at'. Se BDR § 376.

Se vedrørende ἀπολέση HKN, F § 88 nr.10.

Περισσόν er et substantiveret adjektiv (περισσός), der står parallelt med ζῶν i den foregående sætning.

V. 11 Udtrykket τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τιθῆναι med lignende betydning som τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διδόναι er karakteristisk for evangelisten

(se også 13,37; 15,13 og 1 Joh 3,16) og muligvis en afspejling af det rabbiniske משבר נפש .

V. 12 Når der forekommer en nægtelse i forbindelse med et participium, er det almindeligvis $\mu\eta$. Se om undtagelsen $\text{o}\acute{\upsilon}\kappa \delta\upsilon\nu$ BDR § 430,1.

Konstruktionen i relativsætningen $\text{o}\acute{\upsilon} \text{o}\acute{\upsilon}\kappa \text{\textepsilon}\sigma\tau\iota\nu \tau\acute{\alpha} \text{\textepsilon}\rho\acute{\omicron}\beta\alpha\tau\alpha \text{\textepsilon}\delta\iota\alpha$ (direkte oversat: 'hvis egne fårene ikke er', det vil sige: 'hvem fårene ikke tilhører') er bemærkelsesværdig derved, at det possessive $\text{\textepsilon}\delta\iota\alpha$ forekommer sammen med en possessiv genitiv af det relative pronomen.

Trods den formelle parallelitet mellem verberne $\text{\texttheta}\epsilon\omega\rho\epsilon\acute{\iota}$, $\text{\textalpha}\rho\acute{\iota}\eta\sigma\iota\nu$ og $\text{\textphi}\acute{\epsilon}\upsilon\gamma\epsilon\iota$, udtrykker $\text{\texttheta}\epsilon\omega\rho\epsilon\acute{\iota}$ dog - sammen med årsagssætningen i v.13 - forudsætningen for og grunden til de med $\text{\textalpha}\rho\acute{\iota}\eta\sigma\iota\nu$ og $\text{\textphi}\acute{\epsilon}\upsilon\gamma\epsilon\iota$ betegnede handlinger.

V. 13 Verbet $\text{\textmu}\acute{\epsilon}\lambda\epsilon\iota$ med det saglige subjekt i dativ og med $\text{\textpero}\acute{\iota}$ + genitiv om det, som omsorgen og engagementet gælder, forekommer også i 12,6; jfr. Matth 22,16 par. og 1 Pet 5,7.

V. 14f. Forholdet mellem v.14 og 15 kan opfattes forskelligt. Man kan gøre ophold efter v.14 og oversætte v.15: "Ligesom Faderen kender mig, kender jeg også Faderen". En sådan adskillelse forudsætter P45, der nemlig har et $\text{\textkappa}\acute{\alpha}\iota$ foran $\text{\textkappa}\alpha\theta\acute{\omega}\varsigma$. Man kan også knytte udsagnene i de to vers sammen, som det forudsættes af Nestle-Alands tekst, der har et komma mellem sætningerne. Som i andre tilfælde udtrykker $\text{\textkappa}\alpha\theta\acute{\omega}\varsigma$ ikke blot sammenligning, men også begrundelse. Se f.eks. 13,15 og 34.

V. 16 Objektet for $\text{\textalpha}\gamma\alpha\gamma\epsilon\acute{\iota}\nu$, nemlig $\text{\textepsilon}\kappa\epsilon\acute{\iota}\nu\alpha$ i krasiformen $\text{\textkappa}\acute{\alpha}\mu\epsilon\acute{\iota}\nu\alpha$, er identisk med subjektet i den efterfølgende sætning. Læses der med P45 \textkappa^2 B D L W Θ Ψ m.fl. pluralis $\text{\textgamma}\epsilon\nu\acute{\eta}\sigma\omicron\nu\nu\alpha\iota$ (således Nestle-Aland), er subjektet $\text{\textepsilon}\rho\acute{\omicron}\beta\alpha\tau\alpha$, og der må så underforstås et upersonligt $\text{\textgamma}\epsilon\nu\acute{\eta}\sigma\epsilon\tau\alpha\iota$ i forbindelse med $\text{\textepsilon}\acute{\iota}\varsigma \text{\textrho}\omicron\iota\mu\acute{\eta}\nu$. Læses med P66 \textkappa^* A f¹³ \textomega lat sy $\text{\textgamma}\epsilon\nu\acute{\eta}\sigma\epsilon\tau\alpha\iota$, kan der oversættes: "Og der skal blive én hjord, én hyrde". Den første mulighed forekommer at være den sandsynligste.

V. 17 Præpositionsleddet $\text{\textdelta}\acute{\iota}\alpha \text{\texttau}\omicron\upsilon\tau\omicron$ har ofte forbindelse til noget foregående. Det er indirekte tilfældet også i dette vers, idet den efterfølgende $\text{\textdelta}\iota\text{\textepsilon}\nu$ -sætning, som $\text{\textdelta}\acute{\iota}\alpha \text{\texttau}\omicron\upsilon\tau\omicron$ må relateres til, genoptager en tanke fra v.15. Konstruktionen $\text{\textdelta}\acute{\iota}\alpha \text{\texttau}\omicron\upsilon\tau\omicron$... $\text{\textdelta}\iota\text{\textepsilon}\nu$ findes også 5,16.18; 8,47; 12,18.39.

"Iva -sætningen er ikke at opfatte som den egentlige hensigt med ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου. Den afsvækkede betydning, sætningen har, kan gengives på følgende måde: "..., for så at tage det (dvs. mit liv) igen".

V. 18 Det er åbenbart, at ἦρην, der bevidnes af P45 κ* B sy^P, er en vanskeligere og derfor nok sandsynligere læsemåde end den af de øvrige håndskrifter bevidnede og af Nestle-Aland foretrukne præsensform αἶρει. Aoristformen kunne forklares med henvisning til 5,18; 7,25 og 8,59 eller med, at evangelisten skriver efter Jesu død. Den mulighed er også nævnt, at der kan være tale om en gnomisk aorist (se om denne BDR § 333).

V. 19 Πάλιν γὰρ οὐκ ἀπέθανε ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, derimod ikke διὰ τοὺς λόγους τούτους.

V. 20 Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται er ikke 2 forskellige anklager. Τί kan opfattes som en forkortet form for διὰ τί ; se også HKN, S § 87.

V. 22 Tidsbestemmelsen τότε efter ἐγένετο er godt bevidnet (P66^c P75 B L W Ψ og enkelte andre), men det er på den anden side vanskeligt at forklare, hvorfor et oprindeligt τότε er udeladt. Dertil kommer, at τότε i øvrigt i Joh. står foran verbet. ΕΓΕΝΕΤΟΤΟΤΕΤΑ betragtes da også af nogle som et eksempel på dittografi (skrevet to gange) på grundlag af ΕΓΕΝΕΤΟΤΑ. Afgørelsen er vanskelig, da sidstnævnte form omvendt kan betragtes som et resultat af haplografi (skrevet én gang).

Ἐγκαίνια (af ἐν og καινός) er den græske betegnelse for ἡσθη. Substantivet χειμῶν (ὀ) betyder egentlig 'storm', 'uvejr', 'kulde'.

V. 24 Ἔως πότε; = indtil hvornår? dvs. hvor længe?

Udtrykket τὴν ψυχὴν αἶρειν (løfte sjælen) har formentlig her betydningen 'holde i spænding', 'holde hen i uvished'.

Παρησιῶν er mådens dativ; jfr. 7,13.26; 11,14.54; 16,25; 18,20 og se BDR § 198,4.

V. 25 Καὶ foran οὐ πιστεύετε har adversativ betydning. Som i en række andre tilfælde (se kommentarerne til 3,26) genoptager evangelisten subjektet (eller objektet) ved et demonstrativt pronomen - her ved ταῦτα.

V. 26 Sammenhængen gør det nødvendigt at betragte $\delta\tau\iota$ -sætningen som en årsagssætning.

V. 28 Udtrykket $\acute{\omicron}\chi\ \acute{\alpha}\rho\pi\acute{\alpha}\sigma\epsilon\iota\ \tau\iota\varsigma$ er ikke i overensstemmelse med klassisk græsk, der ville have $\acute{\omicron}\delta\epsilon\iota\varsigma$ i stedet for $\tau\iota\varsigma$. Se BDR § 431,2.

Når $\kappa\ D\ L$ og nogle få andre læser $\acute{\omicron}\ \mu\grave{\eta}\ \acute{\alpha}\rho\pi\acute{\alpha}\sigma\eta$ i stedet for $\acute{\omicron}\chi\ \acute{\alpha}\rho\pi\acute{\alpha}\sigma\epsilon\iota$, er det åbenbart ud fra et ønske om at bringe konstruktionen i formel overensstemmelse med $\acute{\omicron}\ \mu\grave{\eta}\ \acute{\alpha}\rho\acute{\omicron}\lambda\omega\nu\tau\alpha\iota$.

V. 29 V. 29a er temmelig forskelligartet overleveret. B* (lat) bo læser δ (neutrum) og $\mu\epsilon\zeta\acute{\omicron}\nu$ (neutrum). Relativsætningen er ifølge denne læsemåde et udsagn om det, som Faderen har givet. P66 f^{1.13} ω læser $\delta\varsigma$ og $\mu\epsilon\zeta\acute{\omicron}\omega\nu$, hvilket indebærer, at relativsætningen er at forstå som et udsagn om Faderen. Ifølge denne læsemåde er det relative pronomen subjekt og ikke objekt for $\delta\acute{\epsilon}\delta\omega\kappa\epsilon\nu$. Blandt andre $\kappa\ L\ W$ og Ψ læser δ og $\mu\epsilon\zeta\acute{\omicron}\omega\nu$, hvilket implicerer følgende gengivelse af teksten: "Min Fader, med hensyn til, hvad han har givet mig, er han større end alle". Endelig læser A og Θ $\delta\varsigma$ og $\mu\epsilon\zeta\acute{\omicron}\nu$, hvilket indebærer, at der må accepteres et neutrisk prædikat til $\delta\varsigma$; jfr. $\acute{\epsilon}\nu$ som et sådant subjektsprædikat i det følgende vers. Var læsemåden med $\delta\varsigma$ og $\mu\epsilon\zeta\acute{\omicron}\omega\nu$ (nr. 2 blandt de omtalte muligheder) oprindelig, er det uforklarligt med de mange alternativer. Hvilken af de 3 resterende læsemåder, der må anses for at være den oprindelige, er vanskeligt at afgøre. Jeg er tilbøjelig til at følge Nestle-Aland trods den betænkelighed, der følger af, at det i så fald er det, Faderen har givet, der karakteriseres som større end alt. Fortsættelsen $\kappa\alpha\iota\ \acute{\omicron}\delta\epsilon\iota\varsigma\ \kappa\tau\lambda.$ ville passe bedre, hvis relativsætningen var et udsagn om Faderen.

V. 32 Præsensformen $\lambda\iota\theta\acute{\alpha}\zeta\epsilon\tau\epsilon$ er her brugt om en handling, som nogle står i begreb med og har til hensigt at gøre. Almindelige-
re end præsens de conatu er dog imperfektum de conatu. Se BDR § 319; HKN, S § 106.

V. 33 Med henvisning til v.32 må $\lambda\iota\theta\acute{\alpha}\zeta\omicron\mu\epsilon\nu$ betegnes præsens de conatu. Se desuden v.39.

Participiet $\acute{\omicron}\nu$ har koncessiv betydning; $\delta\tau\iota\ \sigma\acute{\upsilon}\ \acute{\alpha}\nu\theta\rho\omega\pi\omicron\varsigma\ \acute{\omicron}\nu\ \kappa\tau\lambda.$ = fordi du, skønt du er et menneske, osv.

V. 35 Det underforståede subjekt for εἶπεν kunne være ὁ νόμος (jfr. τῷ νόμῳ i v.34), men det kan også være ὁ θεός.

Εἶπεν er konstrueret med 2 akkusativer - se BDR § 157,2.

Af Gen 15,1 og Hos 1,1 kan ses, at ὁ λόγος ἐγένετο πρὸς er en også i GT forekommende udtryksmåde.

Λυθῆναι (af λύειν) betyder her 'ophæves'.

V. 36 Foran det relative pronomen ὃν må man underforstå et ἐμοί eller περὶ ἐμοῦ bestemt af det senere verbum λέγετε. Se BDR § 478.

Ὅτι εἶπον κτλ. begrundes λέγετε ὅτι βλασφημεῖς. Ὅτι foran βλασφημεῖς er ὅτι recitativum; se BDR § 470,1.

v. 37 Nægtelsen μή viser, at πιστεύετε er imperativ. Se HKN, s § 211.

V. 38 Efter ποιῶ må underforstås τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς μου. Πιστεύετε må være imperativ.

Ἦνα-sætningen lader sig både forstå som en hensigts- og som en følgebisætning. Den sidstnævnte forståelse er nok den mest nærliggende.

Læsemåden γινώτε καὶ γινώσκητε er påfaldende (aorist og præsens konjunktiv af det samme verbum), men formentlig at foretrække frem for γινώτε καὶ πιστεύ(σ)ητε. Γινώτε kan opfattes som en ingressiv aorist, og i forhold til den skal præsensformen γινώσκητε formentlig markere den varige erkendelse.

I ὅτι-sætningen må underforstås to former af εἶναι.

V. 39 Καί foran ἐξῆλθεν har adversativ betydning.

V. 40 Πρῶτον betyder egentlig 'først', og der kan så være tænkt på, at Johannes har døbt flere steder. Imidlertid kan πρῶτον også være brugt med samme betydning som πρότερον (tidligere). Der er flere betydelige håndskrifter, der læser πρότερον.

Ἦν... βαπτίζων er en perifrastisk konstruktion.

B læser imperfektum ἔμεινεν, hvad der giver god mening. Der skal dog nok med bl.a. P45 P66 P75 læses ἔμεινεν, der må opfattes som en kompleksiv aorist.

V. 41 Partiklerne μέν og δέ tjener til at præcisere forholdet mellem de to udsagn om Johannes. 'Ganske vist ... , men'. Prædikatsleddet ἀληθῆ er neutrum pluralis af ἀληθής.

Forlaget Teoltryk har også udgivet:

Helge Kjær Nielsen: Sproglig kommentar til 1. Korinterbrev

Helge Kjær Nielsen: Sproglige kommentarer til 2. Korinterbrev

Helge Kjær Nielsen: Sproglige kommentarer til Første Petersbrev

Helge Kjær Nielsen: Sproglige kommentarer til Galaterbrevet

Helge Kjær Nielsen: Sproglige kommentarer til Romerbrevet

Helge Kjær Nielsen: Sproglige kommentarer til Thessalonikerbrevene

Se alle udgivelser fra Forlaget Teoltryk på www.teoltryk.dk

Forlaget Teoltryk
ISBN 978-87-7806-039-6

